

REGERINGSKANSLIET

Sveriges rapport till Europarådet under ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter

Tredje rapporten
i enlighet med artikel 25.2

Förord

Att stärka skyddet för de nationella minoriteterna är en central del av Sveriges systematiska arbete för de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Sedan den andra rapporten under ramkonventionen lämnades 2006 har ambitionen för minoritetspolitiken höjts ytterligare och uppföljningen av det minoritetspolitiska arbetet förstärkts.

Men även om vi är stolta över det vi har lyckats med, får vi inte blunda för de problem som finns. Arbetet för de mänskliga rättigheterna är en ständigt pågående process. Situationer och omständigheter förändras och nya brister kan uppstå. Nya åtgärder och arbetsformer kan krävas.

Det finns fortfarande brister när det gäller mänskliga rättigheter i Sverige. De kan knappast ses som isolerade misstag, utan grundar sig snarare i mer djupgående problem, som kräver långsiktigt arbete för att lösas. Europarådets övervakningsprocess är ett viktigt verktyg för arbetet med att utveckla och förbättra minoritetspolitiken.

Ett exempel på förbättring är ökad delaktighet för de nationella minoriteterna i frågor som rör dem. Inte heller här är vårt arbete färdigt, dock. I samband med det möte om denna rapport, som regeringen bjöd in representanter för de nationella minoriteterna till, framfördes bl. a. tydliga önskemål om ytterligare utökad självförvaltning och reell delaktighet. Vid mötet informerades representanterna för de nationella minoriteterna också om möjligheten att lämna in synpunkter till Europarådet. Vissa av synpunkterna har även tagits med i denna rapport.

Regeringens strävan är att gå från ord till handling och från erkännande till egenmakt för Sveriges nationella minoriteter.

Stockholm maj 2011

Erik Ullenhag
Statsråd ansvarigt för minoritetspolitiken

Innehållsförteckning

Del I Praktiska åtgärder vidtagna på nationell nivå för att följa upp resultaten från den andra övervakningscykeln.....	4
Del II Åtgärder vidtagna för att förbättra implementeringen av ramkonventionen	6
Del III Särskilda frågor.....	21
Grundläggande principer enligt ramkonventionens del I.....	22
ARTIKEL 1.....	22
ARTIKEL 2.....	23
ARTIKEL 3.....	24
Åtaganden enligt ramkonventionens del II.....	25
ARTIKEL 4.....	25
ARTIKEL 5.....	30
ARTIKEL 6.....	33
ARTIKEL 7.....	39
ARTIKEL 8.....	39
ARTIKEL 9.....	40
ARTIKEL 10.....	42
ARTIKEL 11.....	45
ARTIKEL 12.....	47
ARTIKEL 13.....	52
ARTIKEL 14.....	53
ARTIKEL 15.....	54
ARTIKEL 16.....	56
ARTIKEL 17.....	56
ARTIKEL 18.....	57
Bilagor.....	58
Regeringsformen.....	58
Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.....	59
Språklag (2009:600).....	64
Diskrimineringslag (2008:567).....	65
Socialtjänstlagen (2001:453).....	90
Lag (2008:962) om valfrihetssystem.....	90
Lag (1988:950) om kulturminnen m.m.....	98
Sametingslagen (1992:1433).....	98
Grundskoleförordningen (1994:1194).....	99
Skollagen (2010:800).....	100
Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).....	101

I Praktiska åtgärder vidtagna på nationell nivå för att följa upp resultaten från den andra övervakningscykeln

A. Information om organisationer för nationella minoriteters och andra organisationer från civila samhällets delaktighet i myndigheternas implementering och övervakning av ramkonventionen och vilken påverkan deras delaktighet har haft.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har sedan den 1 januari 2010 i uppdrag att följa upp efterlevnaden av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Dessa myndigheter ska årligen lämna en rapport till regeringen om kommuners, landstings och statliga myndigheters tillämpning av lagen. En första rapport har lämnats i februari 2011. I rapporten konstaterar länsstyrelsen och Sametinget att arbetet med att genomföra bestämmelsen om samråd (5 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk) kommit olika långt i kommunerna och landstingen. Även om en hel del kommuner och några landsting/regioner har kommit igång med organiserade samråd, har andra inte kommit särskilt långt och några inte ens påbörjat arbetet. Det gäller även landstingen. Det behövs därför ytterligare informationsinsatser och annat riktat stöd till kommuner och landsting om samråd. I en del kommuner har inte heller de nationella minoriteterna varit organiserade på ett sådant sätt att samråd kunnat genomföras. Arbetet pågår nu för att förbättra samråden. Länsstyrelsen och Sametinget har bl.a. genomfört två konferenser om samråd under våren 2011.

Länsstyrelsen i Stockholms län har inom ramen för sitt uppföljningsuppdrag genomfört samrådsmöten med företrädare för de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. Sametinget har haft ett liknande uppdrag att samråda med samiska organisationer. Samrådsmötena har bl.a. syftat till att inhämta synpunkter och erfarenheter från de nationella minoriteternas företrädare om hanteringen av minoritetsfrågor på lokal nivå.

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (där frågor om nationella minoriteter tidigare låg) och numera Arbetsmarknadsdepartementet har genomfört årliga samrådsmöten med företrädare för de nationella minoriteterna, där bl.a. efterlevnaden av minoritetskonventionerna har berörts. Vidare har Arbetsmarknadsdepartementet genomfört tre möten med den romska gruppen för att ha en fördjupad diskussion kring förslag i betänkandet Romers rätt – en strategi för romer i Sverige (SOU 2010:55). Dessa synpunkter kommer att ingå i beredningen av förslagen i betänkandet.

B. Åtgärder som har vidtagits för att publicera resultaten från den andra övervakningscykeln: publicering, spridning och översättning till svenska och minoritetsspråk när lämpligt.

Rekommendationerna från ministerkommittén har, liksom under den första övervakningscykeln, översatts till svenska och samtliga nationella minoritetsspråk. Eftersom

Sverige erkänner samtliga varieteter av samiska och romani chib har översättningarna till dessa språk inkluderat flera varieteter. Detta innebär att rekommendationerna inom den andra övervakningscykeln vad gäller samiska översatts till nord-, syd och lulesamiska och vad gäller romani chib har översättning skett till varieteterna arli, kelderash och kale.

Samtliga dokument, dvs. rådgivande kommitténs rapporter om Sverige, rådgivande kommitténs tematiska rapporter, Sveriges landrapporter och kommentarer på kommitténs rapporter samt den rådgivande kommitténs rekommendationer, fanns tillgängliga vid uppföljningsmötet som genomfördes 5 och 6 februari 2009 (se vidare nedan under C). Samtliga dokument har också vid olika tillfällen delats ut vid möten mellan representanter för de nationella minoriteterna och ansvarigt statsråd eller tjänstemän. De har också publicerats på regeringens webbplats www.regeringen.se och regeringens webbplats för mänskliga rättigheter www.manskligarattigheter.se.

C. Uppföljningsaktiviteter organiserade på nationell, regional och lokal nivå.

Den 5 och 6 februari 2009 genomförde Sverige i samarbete med Europarådet, ett uppföljningsmöte om resultaten från den andra övervakningscykeln. Syftet med mötet var att se vilka framsteg som gjorts i genomförandet av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter i Sverige och att diskutera vilka åtgärder som vidtagits, alternativt behöver vidtas, för att följa upp slutsatserna i den rådgivande kommitténs andra rapport om Sverige från november 2007 och ministerkommitténs rekommendationer från juni 2008.

Vid mötet deltog representanter från Regeringskansliet på politisk och tjänstemannanivå, myndigheter, de nationella minoriteterna, andra organisationer, den rådgivande kommittén och andra Europarådsrepresentanter. Huvudsakligen diskuterades frågor om det institutionella och rättsliga ramverket, delaktighet och utbildning. I närvaro av ansvariga myndigheter, minoritetsföreningar, frivilligorganisationer och andra nationella minoritetsexperter undersöktes det institutionella och rättsliga ramverket, de nationella minoriteternas delaktighet och minoritetsutbildning.

Inför uppföljningsmötet översattes samtliga, inte tidigare översatta dokument från såväl den första som den andra övervakningscykeln till svenska. Inför mötet översattes även den rådgivande kommitténs tematiska rapporter om samråd och utbildning till svenska.

D. Information om andra åtgärder vidtagna för att främja medvetenhet om Ramkonventionen.

Kunskapshöjande insatser

Kunskapen och medvetenheten om Sveriges internationella åtaganden på området samt om de nationella minoriteterna och minoritetsrättigheter behöver öka för att efterlevnaden ska förbättras. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har fått i uppdrag att genomföra sådana kunskapshöjande insatser.

Sametinget har också fått i uppdrag att skapa och ansvara för en webbplats om de nationella minoriteterna. Den nya webbplatsen (www.minoritet.se) togs i drift i december 2009. Den innehåller bl.a. information om lagstiftning, Europarådets minoritetskonventioner och om de nationella minoriteterna.

Med anledning av regeringens minoritetspolitiska strategi tog Integrations- och jämställdhetsdepartementet fram faktablad om reformen på de nationella minoritetsspråken. Faktabladen finns bl.a. tillgängliga på regeringens webbplats, regeringen.se. Ny språk- och minoritetslagstiftning har också översatts till nationella minoritetsspråk.

Statens skolverk har tagit fram informationsmaterial om Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och deras rättigheter i den svenska skolan. Syftet är att skolans huvudmän ska få kännedom om vad som gäller på området och därmed förbättra sin information till skolor, föräldrar och elever. Informationsmaterialet har vid två tillfällen distribueras till alla kommuner och skolor.

Folkhälsoinstitutet har, inom regeringsuppdraget (2008–2010) att undersöka hur våldsutsatta kvinnor inom nationella minoriteter bemöts och stöds av offentliga myndigheter, tagit fram utbildningsmaterial för poliser, socialtjänst och hälso- och sjukvård om nationella minoriteter.

Socialstyrelsen har sammanställt ett meddelandeblad för att förtydliga vad den nya lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk innebär, vilket redogörs för på sid. 35.

II Åtgärder vidtagna för att förbättra implementeringen av ramkonventionen

Hur de specifika rekommendationerna i Del 2 av Ministerkommitténs resolution har implementerats.

Rekommendation nr 1

Vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa att skyddet för de nationella minoriteterna hanteras på ett konsekvent och koordinerat sätt på både statlig och lokal nivå samt tydlighet och kontinuitet vad beträffar myndigheters ansvarsfördelning.

Regeringen har sedan 2006 vidtagit en rad åtgärder för att förbättra implementeringen av ramkonventionen och för att efterleva Europarådets rekommendationer. Inom Regeringskansliet hanterades minoritetsfrågorna på Integrations- och jämställdhetsdepartementet fram till december 2010. Från och med januari 2011 ligger ansvaret på Arbetsmarknadsdepartementet sedan Integrations- och jämställdhetsdepartementet har avvecklats. Frågorna hanteras av samma enhet på det nya departementet, enheten med ansvar för diskrimineringsfrågor, mänskliga rättigheter och nationella minoriteter.

En ny minoritetspolitisk strategi

I juni 2009 antog Sveriges riksdag propositionen Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna (proposition 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272). Den nya strategin genomförs från och med januari 2010.

Syftet med strategin är bl.a. att ta ett samlat grepp om minoritetsfrågorna genom att förtydliga de minoritetspolitiska målen, tydliggöra statliga och kommunala myndigheters ansvar samt införa ett system för uppföljning.

Strategin innehåller åtgärder för att säkerställa en bättre efterlevnad av Europarådets minoritetskonventioner, bättre följa upp genomförandet av minoritetspolitiken, motverka diskriminering av, och utsatthet för, de nationella minoriteterna, stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande, samt främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.

Den rättsliga regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter har förtydligats genom den nya lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2010 och gäller i hela landet. (Mer information om lagen följer.)

I minoritetsstrategin konstateras bl.a. att det av riksdagen beslutade erkännandet av de nationella minoriteterna i december 1999 inte har åtföljts av tillräckligt beslutsamma åtgärder för att de nationella minoriteterna ska kunna åtnjuta sina rättigheter fullt ut. Det finns en rad områden, där det behövs förbättringar. Ambitionen i den svenska minoritetspolitiken måste, enligt regeringen, höjas avsevärt. Det handlar bl.a. om att skapa en struktur som får minoritetspolitiken att förverkligas på ett bättre sätt. En viktig utgångspunkt för reformarbetet har också varit att stärka de nationella minoriteternas egenmakt och förutsättningar att bevara och revitalisera språk och kultur.

Budgetanslaget för minoritetspolitiken har från och med 2010 höjts till dryga 80 miljoner SEK per år, och från och med 2011 till dryga 85 miljoner SEK per år. Budgetanslaget har tidigare varit 10 miljoner SEK per år.

Uppföljning och styrning av minoritetspolitiken

Bristande engagemang och ansvarstagande försvårar genomförandet av minoritetsåtagandena och såväl styrningen som genomförandet behöver bli bättre både på nationell och lokal nivå. Som en del av den minoritetspolitiska strategin har därför ett statligt uppföljningssystem införts för efterlevnaden av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och effekterna av minoritetspolitiken. Syftet är att förbättra regeringens förutsättningar att följa den fortsatta utvecklingen på området.

Uppföljningssystemet består av följande delar:

Det minoritetspolitiska målet konkretiseras och bryts ned i ett antal delområden

Effekterna av minoritetspolitiken ska följas upp inom respektive delområde i det fortsatta arbetet. I budgetpropositionen för 2011 görs en första bedömning av effekterna i förhållande till dessa delområden. Regeringen konstaterar bl.a. att inom delområdet ”diskriminering och utsatthet” har Diskrimineringsombudsmannen, DO, framförallt uppmärksammat diskriminering av romer och samer. Erfarenheterna visar att ett systematiskt främjandearbete för att sprida kunskap om mänskliga rättigheter och diskrimineringslagen är ett viktigt verktyg för att öka medvetenheten bland grupper som är särskilt utsatta för diskriminering. Olika studier på området har dock visat på fortsatt bristande kunskap i offentlig förvaltning både vad gäller dessa gruppers rättigheter och eventuella särskilda situation och behov. En annan viktig del inom området diskriminering och utsatthet är jämställdhetsarbetet bland de

nationella minoriteterna. Genom riktade insatser har ett sådant arbete kunnat påbörjas. Det har redan givit resultat, men också visat på fortsatta behov av jämställdhetsarbete.

Inom delområdet ”inflytande och delaktighet” har de nationella minoriteternas rättsliga möjligheter till inflytande förstärkts. Det ökade ekonomiska stödet till minoriteterna ger också bättre förutsättningar att bedriva samråd och att öka kunskapen om minoritetsrättigheter inom grupperna. Informationsinsatser bland de nationella minoriteterna har varit av stor betydelse för att stärka deras egenmakt, eftersom kunskap om rättigheter är en grundförutsättning för att kunna nyttja dessa. Hur möjligheterna till inflytande och förverkligandet av samråd på lokal nivå används måste dock bevakas fortsättningsvis.

När det gäller delområdet ”språk och kulturell identitet” har det rättsliga regelverket och det allmännas ansvar för att främja minoritetsspråkens bevarande förtydligats och ger bättre förutsättningar att verka för revitalisering av minoritetsspråken. Medlen för revitalisering och etableringen av samiska språkcenter ger också de nationella minoriteterna fler möjligheter att genomföra olika språkprojekt.

Det minoritetspolitiska målet behöver också integreras tydligare i andra politikområden, som berör de nationella minoriteterna och deras förutsättningar att bevara sin kultur och sina språk.

Uppföljningsansvar införs

Myndighetsansvaret på minoritetspolitikens område behöver förtydligas. Som redan nämnts har Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget fått nationellt uppföljningsansvar för minoritetspolitikens genomförande. Dessa myndigheter ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Syftet är att underlätta arbetet på kommunal nivå.

Enligt regeringens instruktioner för 2010 respektive 2011 ska Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget bl.a. återrapportera hur avsatta anslagsmedel för minoritetspolitik använts, hur dessa myndigheter har följt och utvärderat tillämpningen av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Av myndigheternas första rapport i februari 2011 framgår bl.a. följande.

År 2010 har varit ett startår för den reformerade minoritetspolitiken. Den långsamma starten har enligt länsstyrelsen och Sametinget ytterligare påverkats av att 2010 var valår, där kommuners och landstings både politiska och verksamhetsmässiga ledning påverkats. Länsstyrelsen och Sametinget bedömer att det återstår mycket kartläggning av befintliga resurser inom kommuner och landsting och av minoriteternas behov för att få en klar bild av läget. Rörande de samiska kommunerna lyfts särskilt bristen på samisktalande personal fram. Länsstyrelsen och Sametinget bedömer att tre framgångsfaktorer kan identifieras för verksamheten:

- Att verksamheten har tydliga mål och en klar förankring i både den politiska och verksamhetsmässiga ledningen,
- att en tydlig samordnande funktion för minoritetsverksamheten finns, samt

- att förekomsten av fungerande samråd med berörd nationell minoritet är central.

Det har också visat sig att kommuner som anslutits genom frivillig anslutning till ett förvaltningsområde varit framgångsrika i sitt arbete. Detta bedöms bero på att den berörda nationella minoriteten varit starkt mobiliserad för att åstadkomma anslutningen och kommunen har inom ramen för arbetet med ansökan genomfört en förankringsprocess inom den kommunala förvaltningen. Detta har gjort att arbetet med kartläggning och liknande gått smidigt.

Under 2010 har en rad insatser gjorts av länsstyrelsen och Sametinget för att stödja kommuner och landsting bl.a.

- har ett stort antal informationsmöten, konferenser och utbildningsseminarier genomförts för kommuner, landsting och myndigheter,
- har besök gjorts i samtliga kommuner inom förvaltningsområdena,
- har dialogmöten genomförts med företrädare för de nationella minoriteterna,
- har informationsmaterial utarbetats och skickats ut till samtliga kommuner i landet,
- har möten genomförts med särskilt utpekade statliga myndigheter,
- har ett intranät inom www.minoritet.se utvecklats för att underlätta berörda myndigheters arbete,
- har Sametingets språkhandbok aktivt lanserats bland de samiska förvaltningskommunerna och,
- pågår ett arbete med att ta fram en handbok för minoritetsarbetet som riktar sig till kommuner och landsting.

Effektivare myndighetssamordning

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har också fått samordningsansvar för de minoritetspolitiska målen. Ett antal myndigheter ska under en treårsperiod följa upp, analysera och redovisa sina insatser utifrån minoritetspolitikens mål. Dessa myndigheter är Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Högskoleverket, Lantmäteriet, Diskrimineringsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen, Valmyndigheten och Statens kulturråd. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget ska till regeringen redovisa en samlad bedömning av efterlevnaden av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. En första redovisning av detta arbete har, som nämnts, lämnats i februari 2011.

I rapporten konstateras bl.a. att hos de myndigheter som kommit längst i sitt minoritetspolitiska arbete finns en positiv samverkan mellan riktade regeringsuppdrag, samråd med de nationella minoriteterna, kompetensutveckling inom myndigheten och förekomsten av en utsedd samordnare/projektledare med tydligt mandat. Länsstyrelsens och Sametingets bedömer att viktiga utvecklingsområden 2011 är:

- att få igång samråd och kartläggning av varje nationell minoritets specifika behov kopplat till respektive myndighets verksamhet på de myndigheter där detta saknas,
- att myndigheterna utser ansvariga i ledningsfunktion och att det finns tydliga mandat, samt

- att myndigheterna fortsätter arbetet med att sprida kunskap om lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk både internt och externt.

Rekommendation nr 2

Säkerställa delaktighet för personer tillhörande de nationella minoriteterna i beslutsprocesser på både statlig och lokal nivå, däribland i generella frågor av central betydelse för de nationella minoriteterna, alltifrån hälsa till fysisk samhällsplanering.

De nationella minoriteternas inflytande stärks och lagregleras

De nationella minoriteternas förbättrade möjligheter till inflytande är av avgörande betydelse för att synliggöra gruppernas behov i samhället och en förutsättning för att Sverige ska kunna leva upp till åtagandena i minoritetskonventionerna. Regeringen har i den minoritetspolitiska strategin gjort bedömningen att de åtgärder som hittills vidtagits inte är tillräckliga för att säkerställa inflytande och har därför vidtagit ett antal åtgärder för att stärka minoriteternas inflytande.

Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor (5 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk). Det är särskilt viktigt med en fungerande dialog i kommunerna, eftersom många viktiga beslut som rör de nationella minoriteterna fattas på lokal nivå.

Samrådsskyldigheten i lagen har medfört en mobilisering inom de nationella minoriteternas organisationer. Engagemanget bör tas till vara, eftersom organisationerna är en resurs i förändringsarbetet. Kommunerna och landstingen har ett ansvar att utveckla formerna för samråd så att alla nationella minoriteter, såväl kvinnor som män, har möjlighet att utnyttja samråden och göra sina röster hörda i frågor som berör dem. Detta bör kunna ske oavsett om de är medlemmar i minoritetsorganisationer eller inte.

Statsbidraget till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena behöver användas på ett kostnadseffektivt sätt till det som är mest angeläget. Genom samråd och ömsesidigt ansvarstagande kan de fortsatta prioriteringarna i det lokala arbetet slås fast. Detta skapar transparens i användningen av ekonomiska resurser och ger bättre samsyn och långsiktighet i det fortsatta minoritetspolitiska arbetet.

För att stärka de nationella minoriteternas egenmakt har det ekonomiska stödet till organisationer som företräder dem höjts med ytterligare 2 miljoner SEK till 6 miljoner SEK per år från den 1 januari 2010. I det här skedet är det angeläget att särskilt prioritera de nationella minoriteternas förutsättningar att skapa fungerade samrådsmodeller inom förvaltningsområdena, där förstärkta minoritetsrättigheter gäller för samiska, finska respektive meänkieli.

Det ökade ekonomiska stödet till minoriteterna ger också bättre förutsättningar för samråd och att öka kunskapen om minoritetsrättigheter inom grupperna. Informationsinsatser, som genomförts bland de nationella minoriteterna, har varit av stor betydelse för att stärka deras egenmakt. Hur möjligheterna till inflytande och samråd på lokal nivå används måste dock bevakas fortsättningsvis.

Sametinget

Sametingets roll har tydliggjorts. Sametinget ska fastställa mål för, och inte endast leda, det samiska språkarbetet. Sametingets utökade ansvar kommer till uttryck genom en ändring i sametingslagen (1992:1433). Riksdag och regering kan formulera övergripande mål för den nationella språkpolitiken, men när det handlar om att uttrycka målsättningar för det interna samiska språkarbetet bör ansvaret, enligt regeringen, ligga på Sametinget i rollen som folkvalt organ. Mål för att främja, vårda och utveckla det samiska språket fordrar en demokratisk förankring i den egna gruppen som ett folkvalt organ kan ge.

Nationella samrådsmöten

Statsrådet med ansvar för minoritetspolitiken genomför samrådsmöten med företrädare för de nationella minoriteterna för att diskutera aktuella frågor. Vid utarbetande av den minoritetspolitiska strategin genomfördes också särskilda samråd med de nationella minoriteternas företrädare. Olika utredningsförslag, som berör de nationella minoriteterna, har också remitterats till organisationer som företräder dem. I det pågående arbetet med att bereda förslagen från den av regeringen tillsatta Delegationen för romska frågor har även särskilda dialogmöten hållits för att komplettera remissförfarandet. Vid dessa möten deltog såväl representanter för romska organisationer som enskilda romer. Syftet var bl.a. att säkerställa romska synpunkter på några av de centrala förslagen i betänkandet.

Regeringen avser att påbörja en dialog med ungdomsförbunden för de nationella minoriteterna på nationell nivå för att öka deras möjligheter till inflytande.

I samband med det möte om denna rapport, som regeringen höll med representanter för de nationella minoriteterna, framfördes tydliga önskemål om ytterligare utökad självförvaltning och möjlighet till reell delaktighet i frågor av betydelse för de nationella minoriteterna.

Rekommendation nr 3

Skyndsamt gå vidare med förslagen om att stärka det lagstadgade skyddet för nationella minoriteter. Däribland det viktiga initiativet att utvidga omfattningen av garantier för användande av minoritetsspråk.

Regeringsformen

Ändringen av den svenska regeringsformen, som trädde i kraft den 1 januari 2011, innebär också ett starkare skydd för de nationella minoriteterna. Regeringen lämnade i december 2009 till riksdagen propositionen En reformerad grundlag (prop. 2009/10:80). I propositionen föreslogs bl.a. att bestämmelsen i 1 kap. 2 § regeringsformen om skydd för vissa minoriteter skulle ändras. Förslaget innebar att det samiska folket omnämns särskilt i målsättningsstadgandet för att tydligare ge uttryck för att samerna är ett urfolk och inte bara en nationell minoritet. I propositionen föreslogs också att målsättningsstadgandet om det allmännas ansvar att främja minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv skulle göras obligatoriskt för att återspegla Sveriges åtaganden enligt bl.a. Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter. Riksdagen antog förslaget hösten 2010.

Språklagen

I språklagen (2009:600), som trädde i kraft den 1 juli 2009, anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska (7 §). Vidare anges

att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken (8 §). Den som tillhör en nationell minoritet ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket (15 §). Det allmänna ansvarar för att den enskilde ges tillgång till sitt minoritetsspråk (15 §).

Ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Den rättsliga regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter har förtydligats ytterligare genom en sammanhållen lag som gäller i hela landet och inte enbart i en viss region. Den nya lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ersätter tidigare lagar om rätt att använda samiska, finska och meänkieli. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2010.

Samtliga nationella minoriteter omnämns i den nya lagen. Det anges också att dessa grupper betraktas som nationella minoriteter i enlighet med Sveriges åtaganden enligt ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (2 §).

Allmänna bestämmelser har införts i lagen för att förtydliga samhällets ansvar. Lagen tydliggör även de nationella minoriteternas särställning i Sverige i förhållande till åtagandena i dels ramkonventionen, dels del II i minoritetsspråkskonventionen. Dessa åtaganden ska genomföras och efterlevas i hela landet för samtliga nationella minoriteter. De har inte reglerats närmare i svensk rätt tidigare.

Förvaltningsmyndigheter ska, när det behövs, på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt den nya lagen om nationella minoriteter.

Förutom det som anges i språklagen ska det allmänna även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av kulturell identitet och det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

Det förstärkta minoritetsskyddet utökas

Genom den nya minoritetslagen har det förstärkta minoritetsskyddet inom förvaltningsområdena utvidgats geografiskt. Fler enskilda får tillgång till förstärkt minoritetsskydd genom att förvaltningsområdena har utvidgats till fler kommuner. I minoritetsstrategin konstateras att i de områden, där förstärkt skydd ges, behöver enskildas möjlighet att nyttja rättigheterna också förbättras.

Förvaltningsområdena för finska och samiska språk utvidgades den 1 januari 2010 med ytterligare 18 respektive 13 kommuner. Totalt omfattas nu 48 kommuner.

Det finns anledning att ta vara på kommunalt engagemang i minoritetspolitiska frågor. Därför har en möjlighet för kommuner att frivilligt ansluta sig till ett förvaltningsområde införts. Ett sådant kommunalt engagemang kan också väckas genom de nationella minoriteternas egna arbete lokalt och genom att en dialog kommer igång mellan kommunala företrädare och de nationella minoriteterna. Beslut om att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde fattas av regeringen. Kommunerna blir också berättigade till statsbidrag, det vill säga statligt stöd för merkostnader på grund av det förstärkta minoritetsskyddet. Under 2010 har regeringen beviljat ansökningar om frivillig anslutning från tio kommuner.

Antalet kommuner som ingår i ett förvaltningsområde har därmed höjts från sju före reformen till att nu alltså omfatta 48 kommuner. Antalet landsting har ökat från ett till tio. Möjligheten till frivillig anslutning har medfört att minoritetsorganisationer uppvaktat kommuner i frågan. Detta har varit särskilt påtagligt i den sverigefinska gruppen. Diskussioner om frivillig anslutning pågår för närvarande i ett antal kommuner. Den 1 april 2011 hade nio nya kommuner ansökt om frivillig anslutning till något förvaltningsområde. Beslut om eventuell anslutning kommer att fattas av regeringen i slutet av 2011 och utfallet kommer att vara beroende av det reformutrymme som finns inom budgeten för 2012.

Statsbidraget till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena har höjts från dryga 50 miljoner SEK 2010 till dryga 56 miljoner SEK 2011 (tidigare 6 miljoner SEK för sju kommuner). Statsbidraget till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena ger större möjligheter att arbeta aktivt med att förbättra de nationella minoriteternas situation på det lokala planet.

Åtgärder för att underlätta utvidgningen av förvaltningsområdena har också vidtagits. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har fått i uppdrag att stödja och samordna genomförandet av det förstärkta minoritetsskyddet i de nya kommunerna och landstingen inom förvaltningsområdena. Dessa myndigheter har under 2010 och 2011 fått särskilda medel för att genomföra detta och för kunskapshöjande insatser samt för informations- och utbildningsinsatser. Erfarenheter och sakkunskap från kommunerna i de ursprungliga förvaltningsområdena kommer också att tas till vara i detta arbete.

I de nya kommunerna i förvaltningsområdena har arbetet under 2010 och 2011 bl.a. handlat om att inom såväl kommunen som ev. förvaltningsmyndighet i kommunen förmedla kunskap om den nya lagstiftningen, kartlägga personalens språkkunskaper, se över den egna organisationen för att kunna ge service på minoritetsspråk, skapa lokala samrådsformer och påbörja en dialog med de nationella minoriteterna om det fortsatta arbetet. Exempelvis har detta samråd visat att intresset bland sverigefinnar och samer för förskola på minoritetsspråket är stort. I flera av de nya förvaltningsområdena förbereds därför nu förskoleverksamhet helt eller delvis på minoritetsspråket.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter

Inom förvaltningsområdena har enskilda rätt att använda minoritetsspråk vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet, i ärenden där den enskilde är part eller ställföreträdare för part, och om ärendet har anknytning till området. Om den enskilde använder samiska, finska eller meänkieli i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har också rätt att på begäran få skriftlig översättning av beslut i ärenden på samiska, finska respektive meänkieli. Myndigheten ska, som tidigare, även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk. Rätt till skriftlig översättning har införts.

Utanför förvaltningsområdena har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden där den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket. Denna bestämmelse är ny.

Enskilda har alltid rätt att använda finska och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän (JO), Justitiekanslern (JK), Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden där den enskilde är part eller ställföreträdare för part. Denna bestämmelse är också ny.

En skyldighet att verka för rekrytering av språkkunnig personal har införts. Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten. Även denna bestämmelse är ny.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar

Rätten att använda finska, meänkieli respektive samiska har inte utvidgats till ytterligare domstolar, eftersom detta inte bedömts som prioriterat i nuvarande skede. Denna rätt gäller dock även fortsättningsvis i det ursprungliga förvaltningsområdet, alltså sju kommuner i Norrbotten. En nyhet är att part, eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde, får rätt att på begäran få domstolens domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översatta till något av språken.

Förskoleverksamhet

Inom förvaltningsområdena har barn rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på samiska, finska respektive meänkieli. Genom utvidgningen av förvaltningsområdena för finska och samiska kan fler barn få sådan förskoleverksamhet.

Äldreomsorg

Inom förvaltningsområdena har äldre rätt till äldreomsorg helt eller delvis på samiska, finska respektive meänkieli. Genom utvidgningen av förvaltningsområdena för finska och samiska får fler äldre nu möjlighet till sådan omsorg.

Detsamma gäller i kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i finska, meänkieli eller samiska. Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. Detta innebär en ändring i socialtjänstlagen (5 kap. 6 §) från och med den 1 januari 2010.

Aktiva revitaliseringsinsatser

Den pågående språkbytesprocessen behöver vändas för att de nationella minoritetsspråken ska kunna bevaras som levande språk, vilket konstateras i den minoritetspolitiska strategin. Vissa av minoritetsspråken, som sydsamiskan, är så hotade att åtgärder behövs omgående.

Det är viktigt att fortsätta det långsiktiga arbetet med aktiv revitalisering och att stödja de nationella minoriteternas egna språkarbete. Det finns ett fortsatt behov av revitaliseringsinsatser som kan genomföras av organisationer och stiftelser. Det är angeläget att ta vara på den optimism som de nationella minoriteterna nu visar i språkfrågorna för att förstärka arbetet med att bryta och vända den pågående språkbytesprocessen. Även arbetet med att sprida kunskap om revitaliseringsmetoder behöver fortsätta, eftersom också enskilda behöver konkreta verktyg för att kunna återta språket.

Aktiva revitaliseringsinsatser behövs för att stärka de nationella minoritetsspråkens fortlevnad. Statliga medel har avsatts för särskilda revitaliseringsinsatser för språken. Medlen fördelas av Institutet för språk och folkminnen efter ansökan av organisationer. Under 2010 har 3,4 miljoner SEK fördelats till olika typer av revitaliseringsprojekt. Intresset för att söka sådana medel har varit stort. Institutet tog emot drygt 100 ansökningar till ett belopp på ca 26 miljoner SEK. Institutet beviljade 33 ansökningar som bedömdes vara kvalitativt bra revitaliseringsprojekt. Institutets sammanställning visar att 35 procent av medlen gått till insatser för samiska, 24 procent till insatser för finska, 17 procent till insatser för meänkieli, 15 procent till insatser för romani chib och 5 procent till insatser för jiddisch. För 2011 har 3,5 miljoner SEK anslagits till ändamålet.

Två samiska språkcenter är under uppbyggnad i det sydsamiska området, i Östersund och Tärnaby. Med samiska avses i detta sammanhang samtliga varieteter av språket inom den svenska delen av Sápmi. Syftet är att stärka revitaliseringen av samiskan. Sametinget är huvudman för dessa språkcenter. Språkcentren ska aktivt främja och stimulera ökad användning av samiska i samhället, bistå med sakkunskap, utveckla metoder för att stärka enskildas förutsättningar att använda och återta det samiska språket och sprida kunskap om revitalisering. Från och med 2010 har 6 miljoner SEK avsatts årligen för dessa språkcenter. Motsvarande medel har avsatts för 2011.

Sametinget började arbetet med etableringen av språkcentren 2010. I Sametingets rapport till regeringen anförs att språkcentren upplever att de flesta samer är positivt inställda till revitalisering av de samiska språken. Men det framkommer också signaler om att revitalisering aktualiserar fler teman än bara språk – vilket leder till diskussion om identitet och acceptans som same, både internt och externt, där språk utgör en faktor av flera. Bland annat ordnades en samisk framtidskonferens i Lycksele i november 2010 där ett tema var det samiska språket. Många viktiga visioner och synpunkter kom fram under konferensen. Det blev tydligt att deltagarna vill:

- Leva i ett inkluderande Sápmi där alla är likvärdiga och jämställda, har samma möjligheter och där alla känner samhörighet,
- återupprätta värdet av sina samiska kunskaper, traditionella och nya, så att det berikar dem själva och omvärlden samtidigt som de lever hållbart och har mer tid för varandra,
- skapa fler och fler naturliga arenor där alla, oavsett ålder, kön, bostadsort, utbildning eller arbete använder och värdesätter det samiska språket, samt
- inkludera alla i språket och ge alla möjlighet att tala samiska eller att lära sig att tala samiska.

En gemensam nämnare, enligt deltagarna i den samiska framtidskonferensen, är att det behövs fler arenor och mötesplatser av olika slag. En annan gemensam nämnare är insikten att förändring först och främst börjar med samerna själva, att förändringen enbart kan ske om samer förändrar attityder, höjer medvetenheten och synliggör tabun, om samer vågar bryta gamla vanor och visar vilja till förnyelse.

Kunskapen om revitalisering hos de nationella minoriteterna behöver ökas. För att underlätta bevarandet av de nationella minoritetsspråken bör enskilda som tillhör de nationella minoriteterna ges bättre kunskap om additiv tvåspråkighet och revitalisering. Den nya webbplatsen om nationella minoriteter, som drivs av Sametinget, ska därför innehålla

information om språklig revitalisering och språkbevarande för alla nationella minoritetsspråk.

Regeringen tillsatte i mars 2010 en särskild referensgrupp inom Regeringskansliet för att bistå med sakkunskap och erfarenhet i frågor om revitalisering av de nationella minoritetsspråken. Referensgruppen ska också identifiera förbättringsområden och vara en arena för erfarenhetsutbyte. En bredare dialog med olika aktörer i samhället behöver också initieras för att förstärka revitaliseringen av de nationella minoritetsspråken. Referensgruppen ska slutredovisa sitt uppdrag i juni 2012.

Regeringen beviljade även bidrag till Uppsala universitet för att ge ungdomar från de nationella minoriteterna möjlighet att delta i en internationell forskarkonferens om revitalisering av minoritetsspråk i oktober 2010. Syftet var att aktivera unga i revitaliseringsarbetet och att ge dem mer kunskaper om aktivt revitaliseringsarbete. Ett resultat av konferensen var bl.a. att det skapades ett nätverk för unga som är intresserade av revitalisering av minoritetsspråk.

Ytterligare 700 000 SEK avsattes 2010 och för 2011 för utökade språkvårdsinsatser för de nationella minoritetsspråken. Under 2010 fick Institutet för språk och folkminnen ett extra anslag med 397 000 SEK för insatser som rör jiddisch och ortnamn på minoritetsspråk. Inom ortnamnsarbetet ska institutet i maj 2011 genomföra en kurs i ortnamnsdokumentation. Syftet är att sprida kunskap i konsten att uppteckna och samla in ortnamn med hjälp av både traditionell och ny teknik. Därmed kan kvaliteten på ortnamnssamlingar höjas och förutsättningarna förbättras för redovisningen av minoritetsspråkens ortnamn på de allmänna kartor och vägskyltar.

Rekommendation nr 4

Förbättra statistik om de nationella minoriteterna genom att stödja statistikinsamlingsrutiner som beaktar de nationella minoriteternas åsikter och som fullt ut respekterar uppgiftsskydd och andra relevanta hänsyn.

Som nämns i tidigare rapporter för Sverige inte officiell statistik över människors etniska tillhörighet, utöver medborgarskap och födelseland, eftersom det inte existerar metoder för beräkning av etnisk tillhörighet som både är etiskt acceptabla och vetenskapligt säkra. Det finns således ingen officiell statistik rörande etnisk, språklig eller kulturell tillhörighet.

Däremot finns det insamlad information och kunskap om de nationella minoriteterna som baseras på olika typer av såväl kvalitativa som kvantitativa undersökningar i vilka deltagarna frivilligt medverkat. Bland annat har Statens folkhälsoinstitut haft i uppdrag att kartlägga hälsosituationen hos de nationella minoriteterna och lämna förslag på hur hälsofrämjande och förebyggande folkhälsoarbete bland dessa grupper skulle kunna bedrivas. Uppdraget redovisades i april 2010. Av rapporten framgår bl.a. att det finns en bristande kunskap hos majoritetsbefolkningen och myndigheterna om de nationella minoriteterna, deras kultur, rättigheter och minoriteternas hälsosituation och att det finns behov av hälsoförbättrande insatser bland de nationella minoriteterna på olika nivåer i samhället. Förslagen i rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Rekommendation nr 5

Vidta beslutsamma åtgärder för att förbättra tillgången till minoritetsspråksutbildning och ge lämpligt stöd till tvåspråkig utbildning. Dessa åtgärder bör även ta itu med bristen på lärare och andra kapacitetsproblem.

När det gäller högskolesektorn har regeringen sedan 2007 genomfört flera satsningar på uppbyggnad av utbildning i nationella minoritetsspråk. Regeringen har gett Linköpings universitet ansvar för utbildning i romani chib, Lunds universitet för utbildning i jiddisch, Uppsala universitet och Stockholms universitet för utbildning i finska samt Umeå universitet för utbildning i meänkieli och samiska. Vidare har Luleå tekniska universitet fått i uppdrag att erbjuda lärarutbildning med inriktning mot finska, meänkieli och samiska. När det gäller finska så sker det i form av en specialisering i lärarutbildningen. Kurserna kan också sökas av yrkesverksamma lärare och andra språkintresserade. Tyvärr har det varit svårt att locka studenter till utbildningen och för finska har antalet sökande 2010 minskat kraftigt jämfört med tidigare år. Luleå tekniska universitet samarbetar med Umeå universitet när det gäller finska utöver grundnivå. När det gäller kurserna i samiska och meänkieli har Luleå tekniska universitet under ett antal år inte haft några sökande och kursen genomfördes därför inte hösten 2010. Regeringen gav inför 2010 Luleå tekniska universitet i uppdrag att redovisa hur man arbetar med att öka antalet sökande till lärarutbildningen.

Regeringen har även gett Högskoleverket i uppdrag (dnr U2010/3886/UH) att föreslå åtgärder för hur tillgången på lärare, som kan undervisa i och på nationella minoritetsspråk, kan ökas. Uppdraget innebär att Högskoleverket ska, om det bedöms lämpligt, efter dialog med berörda lärosäten, föreslå förändringar i nuvarande ansvarsfördelning mellan de lärosäten som anordnar utbildningar i nationella minoritetsspråk. Högskoleverket ska redovisa uppdraget senast den 31 oktober 2011.

Rekommendation nr 6

Vidta ytterligare åtgärder för att motverka diskriminering av romer och personer tillhörande andra nationella minoriteter genom att ha detta som ett grundläggande övervägande i de fortsatta reformerna rörande lagar och institutioner.

Motverka diskriminering, negativa attityder och utsatthet

Ett av de delmål som från och med 2010 särskilt ska följas upp inom minoritetspolitiken rör diskriminering av, och utsatthet för, nationella minoriteter.

Den tidigare Ombudsmannen mot etnisk diskriminering – som från den 1 januari 2009 ersatts med den nya myndigheten Diskrimineringsombudsmannen (DO) – har sedan 2002 arbetat särskilt med frågor som rör diskriminering av romer. Myndigheten bedömer att riktade insatser och dialog med gruppen är avgörande för benägenheten att anmäla diskriminering. Under 2009 har DO ytterligare inriktat sitt arbete på frågor om diskriminering av romer. Det är dokumenterat att myndighetens långsiktiga arbete med att bl.a. öka romers kunskap om mänskliga rättigheter har bidragit till att romer i ökad utsträckning anmäler diskriminering och hävdar sina rättigheter.

Myndigheten har drivit och driver alltså ett flertal ärenden om diskriminering av romer, bl.a. på bostadsmarknaden och inom arbetslivet och detaljhandeln. Under 2009 har Diskrimineringsombudsmannen mottagit drygt 30 anmälningar från romer och framgång har

nåtts i sju ärenden genom någon form av upprättelse. Judar, samer, sverigefinnar och tornedalningar anmäler alltjämt diskriminering till myndigheten i relativt liten utsträckning. Det exakta antalet anmälningar som rör diskriminering av personer som tillhör nationella minoriteter är svårt att fastställa. Sedan DO inrättades i januari 2009 har DO utrett, eller utreder fortfarande, ett åttiototal anmälningar som bedöms ha anknytning till någon nationell minoritet. Exempelvis utreder DO för närvarande anmälningar om nekat modersmålsstöd på samiska. Anmälningar om diskriminering av romer rör främst bostadsområdet, rättsväsendet, socialtjänsten och utbildningssektorn. DO presenterade i april 2011 en rapport om diskriminering av romer som baseras på en analys av ca 230 ärenden, där romer gjort anmälningar om diskriminering. Rapporten har arbetats fram tillsammans med en romsk referensgrupp. I rapporten konstateras att romer utsätts för diskriminering i vardagliga situationer, trots att detta är förbjudet i lag. Den visar hur diskrimineringen ser ut, men också att romer kan få upprättelse när rättigheter kränks.

DO har även utvecklat sin webbplats för att göra den mer tillgänglig för nationella minoriteter med till exempel översättning av viss central information till nationella minoritetsspråk. DO har också inventerat språkkunskaper hos medarbetare och försöker vid rekrytering särskilt söka efter personer med sådana språkkunskaper. DO arbetar för att var och en som vänder sig till myndigheten ska ha möjlighet att kommunicera på finska, meänkieli eller samiska.

I rapporterna *Diskriminering av samer (2008)* och *Diskriminering av nationella minoriteter inom utbildningsväsendet (2008)* beskriver Ombudsmannen mot etnisk diskriminering enskildas upplevelser av diskriminering och utsatthet inom bl.a. utbildningsväsendet, i kontakter med myndigheter och domstolar och inom hälso- och sjukvården. I den förstnämnda rapporten anges att samer har erfarenheter av diskriminering inom alla samhällsområden. Inom t.ex. utbildningsområdet anges att samer många gånger upplever att skolan inte bidrar till att stärka samiska barns identitet och att barn som utsätts för trakasserier och diskriminering inte får det skydd de behöver och har rätt till. I den senare rapporten anges t.ex. att barn från alla de fem nationella minoriteterna har erfarenhet av trakasserier som är kopplade till deras etniska tillhörighet. De har utsatts för dessa trakasserier av både andra elever och lärare.

Barnombudsmannen har i rapporten *Rätten till delaktighet och inflytande för samiska barn och ungdomar (2008)* tagit upp att samiska ungdomar anser att de blir bemötta med fördomar, mobbning och diskriminering. Barnombudsmannen menar att situationen är oroande.

Under 2009 har DO även genomfört en särskild satsning om elevers rätt till skolgång fri från diskriminering. Inom ramen för detta arbete har myndigheten bl.a. fokuserat på nationella minoritetsbarns möjligheter att utveckla sitt minoritetsspråk och kommuners skyldighet att anordna modersmålsstöd och modersmålsundervisning. Diskrimineringsombudsmannen utreder för närvarande anmälningar om brister i modersmålsstöd i samiska och i romani chib.

Diskrimineringsombudsmannen har låtit genomföra en analys av mediernas rapportering om romer. Vidare har Diskrimineringsombudsmannen i en kartläggning av förekomst och omfattning av diskriminering på bostadsmarknaden genomförd av Institutet för bostads- och urbanforskning vid Uppsala universitet funnit att romer är en särskilt utsatt

grupp. Myndigheten arbetar med en rapport om erfarenheter från implementeringen av EU:s rasdiskrimineringsdirektiv i förhållande till romer i Sverige. Den nya diskrimineringslagen (2008:567), som ersatt de tidigare sju diskrimineringslagarna, ger Diskrimineringsombudsmannen goda förutsättningar att även i fortsättningen verka för lika rättigheter och möjligheter för nationella minoriteter, bl.a. genom att öka kunskapen om diskrimineringsfrågor bland dessa grupper. I den minoritetspolitiska strategin konstaterar regeringen att DO:s påbörjade främjandearbete bland de nationella minoriteterna behöver fortsätta.

Regeringen har fortsatt att särskilt verka för att förbättra romernas situation både i Sverige och internationellt. Nationellt har arbetet framförallt bedrivits av Delegationen för romska frågor som haft i uppdrag att vara pådrivande i insatser för att förbättra romers situation i Sverige (dir. 2006:101). Delegationen bedrev sitt uppdrag med att stödja det lokala arbetet med romska frågor och kunskapsinhämtning inför slutbetänkandet bl.a. genom samråd med romer. Den överlämnade sitt slutbetänkande Romers rätt – en strategi för romer i Sverige (SOU 2010:55) till regeringen i juli 2010. Förslagen i betänkandet bereds för närvarande och under tiden som det pågår har Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att stödja de kommuner som inom ramen för delegationens arbete påbörjat ett utvecklingsarbete avseende den romska minoriteten. I uppdraget ingår också att förmedla kontakter mellan den romska minoriteten och ansvariga myndigheter.

Internationellt har arbetet med att förbättra situationen för romer bedrivits främst inom Europarådet och EU. Ett antal konferenser med Sverige som värd har på olika sätt behandlat romernas situation, t. ex. Roma Summit och Equality Summit. Några slutsatser från konferenserna är att implementeringen av internationella överenskommelser och riktlinjer måste utvecklas bättre på lokal nivå, att sektorsansvariga måste bli mer involverade i, och ta ansvar för att förbättra, romernas situation och att samordningen och samarbetet på och mellan alla nivåer behöver förbättras.

Frågan om att Sverige bör inrätta en nationell institution för mänskliga rättigheter har lyfts fram bl.a. flera av FN:s övervakningskommittéer. När FN:s råd för mänskliga rättigheter granskade Sverige 2010 var frågan om en nationell MR-institution föremål för flest rekommendationer. I oktober 2010 lämnade Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige (se vidare under art. 6) sitt slutbetänkande med en rad förslag för att stärka det strukturella skyddet för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Delegationen föreslår bl. a. att en nationell institution inrättas i Sverige. Den bör ha en oberoende ställning och ett brett mandat att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i landet. Enligt förslaget bör den nationella institutionen inte kunna pröva individuella klagomål. Betänkandet remissbehandlades till slutet av mars 2011. Delegationens förslag bereds nu inom Regeringskansliet.

Rekommendation nr 7

Med prioritet hantera den alltjämt föreliggande rättsosäkerheten gällande markrättigheter i norra Sverige på ett sätt som fullt ut skyddar samers rättigheter. Detta samtidigt som det säkerställs att rättstvister inte hotar samebyars livskraft och deras renskötsel.

De s.k. åretruntmarkernas omfattning är geografiskt bestämd i rennäringslagen. Där råder således ingen rättsosäkerhet. När det gäller vinterbetesmarkerna, sedvanerättsmarkerna, överlämnades Gränsdragningskommissionens betänkande Samernas sedvanerättsmarker (SOU 2006:14) till regeringen 2006. Man har där utrett omfattningen av vinterbetesmarkerna. Företrädare för samerna och renägarna är dock inte överens om områdets omfattning. Förslaget bereds i Regeringskansliet och framöver kan överläggningar mellan företrädare för samerna och markägarna komma att bli aktuella.

Den 27 april 2011 meddelade Högsta domstolen (HD) dom i ett mål där ett hundratal fastighetsägare i Nordmalings kommun fört talan mot Rans sameby, Umbyns sameby och Vapstens sameby. Fastighetsägarna hade begärt att det skulle slås fast att samebyarna saknade rätt att bedriva renskötsel på deras fastigheter. Liksom tingsrätten och hovrätten tidigare gjort, kom HD fram till att samebyarna har rätt till vinterbete med sina renar på de fastigheter i Nordmaling som var aktuella i målet. Fastighetsägarnas talan lämnades därför utan bifall. Den bestämmelse som tillämpades i målet finns i 3 § rennäringslagen (1971:437). I bestämmelsen sägs att renskötsel får bedrivas den 1 oktober – den 30 april inom sådana trakter utanför lappmarkerna och renbetesfjällen där renskötsel av ålder bedrivs vissa tider av året. I domen har tagit HD ställning till ett antal frågor som rör tillämpningen av bestämmelsen. Bl.a. kom HD fram till att vad som ska prövas i ett mål om renskötselrätt är om samerna efter gammal sedvana bedriver renskötsel på de områden där renskötselrätten är tvistig. Den prövningen ska göras med utgångspunkt i hur renskötsel faktiskt bedrivs.

Rekommendation nr 8

Överväga att utöka Sametingets roll inom områden utanför rennäringen.

Sametingets självbestämmande är en viktig fråga. Innehållet i självbestämmandet bestäms genom dialog mellan regeringen och Sametinget. Det finns inom utbildnings-, kultur- och språkområdet möjligheter att utöka självbestämmandet. Sametinget måste också ges tid och möjlighet att växa på ett sätt som möjliggör ett ansvarsfullt övertagande av nya uppgifter och att ansvarsfördelningen mellan den folkvalda delen och myndighetsdelen fungerar på ett bra sätt.

Sametinget har fått nya myndighetsuppgifter genom den minoritetspolitiska reformen. Som beskrivits ovan har Sametinget en central roll i minoritetsarbetet genom uppdraget att följa upp efterlevnaden av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, att stödja kommuner i arbetet att genomföra minoritetslagstiftning och att driva samiska språkcenter.

Rekommendation nr 9

Vidta ytterligare åtgärder för att stödja minoritetsspråksmedia och nationella minoriteters initiativ inom kulturområdet, bland annat genom att säkerställa att urvalskriterierna för de relevanta stödsystemen tar hänsyn till nationella minoriteters speciella intressen.

När det gäller villkoren för statligt presstöd finns särskilda regler för ekonomiskt stöd till dagstidningar som vänder sig till språkliga minoriteter. Från 1 januari 2009 trädde ändringar i presstödsförordningen i kraft som bl.a. innebär att kravet på abonnerad upplaga har sänkts

från 2000 till 1500 exemplar. Denna förändring har betydelse för tidningar som riktar sig mot språkliga minoriteter i Sverige.

Det är viktigt att förutsättningarna för dagstidningar på meänkieli och samiska förbättras. Regeringen har därför tagit initiativ till samarbete med aktörer i Finland och Norge. För att underlätta grundande av dagstidningar på meänkieli och samiska har regeringen i beslut den 22 december 2010 gett uppdrag till Sametinget att i samråd med Svenska Tornedalings Riksförbund genomföra en förstudie om förutsättningarna för gränsöverskridande tidningssamarbeten på dessa språk. För att genomföra uppdraget har Sametinget beviljats 130 000 SEK. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 30 juni 2011.

III Särskilda frågor

Jämställdhetsatsningen inom minoritetspolitiken

Under 2008–2010 genomförde regeringen en särskild satsning för att stärka nationella minoritetskvinnors ställning i samhället (prop. 2007/08:1) finansierad med medel från den särskilda jämställdhetsatsningen (anslag 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder inom utgiftsområde 13, Integration och jämställdhet). Totalt har drygt 18 miljoner SEK avsatts för detta arbete.

Satsningen bestod av flera delar och genomfördes av Ungdomsstyrelsen, Sametinget, Statens folkhälsoinstitut, Folkbildningsrådet och Uppsala universitet. Dessa har bl. a. genomfört särskilda undersökningar och givit stöd till organisationer som bedriver jämställdhetsarbete, samt genomfört riktade insatser till stöd för minoritetskvinnors delaktighet i politiken och i näringslivet. Undersökningarna har bl.a. visat att det i den offentliga sektorn liksom inom folkbildningen finns en generell bristande kunskap om de nationella minoriteterna och om deras eventuella särskilda behov. Satsningen har inneburit att Sametinget och de politiska partierna samt flera organisationer har kunnat påbörja ett aktivt jämställdhetsarbete. Ett annat resultat är att kvinnor bland de nationella minoriteterna har skapat ett gemensamt nätverk. Ytterligare resultat är att många kvinnor upplever att deras självkänsla har stärkts. Fler representanter inom involverade myndigheter har också blivit medvetna om den bristande kunskap som finns inom deras verksamhet om nationella minoriteter.

Arbetet för ökad jämställdhet behöver fortsatt stödjas och utvecklas. Kvinnor och män bland de nationella minoriteterna ska, liksom majoritetsbefolkningens kvinnor och män, ha samma möjligheter och rättigheter. Erfarenheterna av det påbörjade samarbetet mellan kvinnor från olika nationella minoritetsgrupper bör tas till vara.

Delegationen för romska frågor har även i sitt betänkande Romers rätt – en strategi för romer i Sverige (SOU 2010:55) lyft upp romska kvinnors situation och lämnat förslag om särskilda satsningar på kvinnor.

Grundläggande principer, ramkonventionens del I

ARTIKEL 1

Skyddet av nationella minoriteter och av de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter utgör en integrerad del av det internationella skyddet av mänskliga rättigheter och faller som sådant inom ramen för internationellt samarbete.

Med utgångspunkt i skrivelsen En nationell handlingsplan för mänskliga rättigheterna (skr. 2005/06:95) genomfördes ett antal åtgärder för stärka arbetet för de mänskliga rättigheterna under perioden 2006–2009. Skrivelsen omfattade åtgärder såväl för att stärka de nationella minoriteternas rättigheter och för att bekämpa diskriminering, som insatser inom andra områden. Till grund för handlingsplanen låg en kartläggning över brister i skyddet och genomförandet av olika mänskliga rättigheter i Sverige. Kartläggningen gjordes bl.a. utifrån de synpunkter och rekommendationer som internationella övervakningsorgan, bland dem Europarådet, lämnat om Sverige. Genomförandet av åtgärderna i skrivelsen redovisades i april 2010 i publikationen Uppföljning av den nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna. Faktablad om handlingsplanen finns tillgängliga på samtliga nationella minoritetsspråk på regeringens webbplats för mänskliga rättigheter, www.manskligarattigheter.se.

I enlighet med den nationella handlingsplanen för mänskliga rättigheter inrättades Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige. (Se vidare under art. 6)

Handlingsplanen och dess genomförande har utvärderats av en särskild utredare (dir. 2009:118 och 2010:122). Utredaren redovisade sitt uppdrag den 31 mars 2011 genom betänkandet, ”Samlat, genomtänkt och uthålligt? En utvärdering av regeringens nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter 2006–2009” (SOU 2011:29). Utredaren har huvudsakligen valt att fokusera på två områden. Det ena berör principiella frågor av processkaraktär, som handlingsplaner som metod, en förbättrad styrning och samordning av arbetet med de mänskliga rättigheterna, samt stöd till och samordning av arbete med mänskliga rättigheter på lokal och regional nivå. Det andra rör vad utredaren har valt att kalla en förbättrad infrastruktur för mänskliga rättigheter. Det omfattar bl.a. en indikatorbaserad uppföljning av situationen för de mänskliga rättigheterna i Sverige, frågan om inkorporering av fler konventioner om mänskliga rättigheter i svensk rätt och tillskapandet av ett nationellt organ för mänskliga rättigheter. Utredaren behandlar även några särskilda sakområden, nämligen vissa rättsstatliga frågor, några frågor om diskriminering, romernas situation och urfolket samerna.

En ny kartläggning över vilka brister som kan finnas i skyddet och genomförandet av olika mänskliga rättigheter i Sverige tas fram inom Regeringskansliet. Kartläggningen avser

perioden sedan förra handlingsplanen presenterades 2006 fram till och med 2010. Regeringen genomför också samråd med organisationer inom det civila samhället, bland dem representanter för de nationella minoriteterna, och andra relevanta aktörer om dessa frågor.

Mot bakgrund av de synpunkter och förslag som lämnas genom utvärderingen av den tidigare handlingsplanen för mänskliga rättigheter, slutbetänkandet från Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige samt kartläggningen av situationen för olika rättigheter, inklusive dialogen med organisationer m.fl. aktörer, avser regeringen att utarbeta en skrivelse som anger hur arbetet för de mänskliga rättigheterna i Sverige ska bedrivas framöver. Skrivelsen är planerad att lämnas till riksdagen under 2012.

Att skyddet för de nationella minoriteterna, och att de rättigheter och friheter som tillkommer dem, utgör en del av skyddet för de mänskliga rättigheterna tydliggörs genom att frågorna sedan 2004 hanteras av den enhet inom Regeringskansliet som ansvarar för nationell samordning och utveckling av de mänskliga rättigheterna. Enheten tillhör sedan den 1 januari 2011 Arbetsmarknadsdepartementet.

The Government considers ratification of ILO convention No 169 still complicated, and is working on the matter. The reason for not ratifying basically refers to article 14, land rights, which creates a major obstacle for Sweden. The Government wants to maintain the present balance between the two competing interests in the area concerned. Since 1995 both the right to ownership, and the right to herd reindeer, are protected by the Constitution. Since the land within the reindeer herding area is used for different purposes, this could bring about conflicts and disputes regarding the use of the land in the area. The idea is that right to herd reindeer must not infringe upon the right of ownership, whilst the practising of ownership must not infringe upon the right to herd reindeer. The ambition of the Government is to maintain a balance between the competing interests of different groups living in the same areas of northern Sweden.

ARTIKEL 2

Bestämmelserna i denna ramkonvention skall tillämpas i god tro, i en anda av förståelse och tolerans samt i enlighet med principerna om gott grannförhållande, vänskapliga relationer och samarbete mellan stater.

För att främja, utveckla och bevara det samiska språket har sameministrarna och sametingspresidenterna i Norge, Finland och Sverige instiftat ett Nordiskt samiskt språkpris, Gollegiella, som betyder guldspråket. Språkpriset delas ut vartannat år, fr.o.m. 2004, och tilldelas enskilda eller organisationer som har gjort en värdefull insats för att främja det samiska språket.

För att motverka att gränserna mellan länderna där samer bor utgör hinder för utveckling prioriteras inom EU-delprogrammet Interreg IVA Nord Sápmi gränsöverskridande arbete mellan samer. För delprogram Sápmi satsas knappt 4 350 000 euro i EU-medel och Norge satsar därutöver knappt 3 650 000 euro i programmet. Till detta kommer

2 342 224 euro i nationell finansiering. Programperioden löper 2007–2013 och syftet är att vidareutveckla samiskt kultur- och näringsliv utifrån ett ekologiskt och långsiktigt nyttjande av resurser. Drygt 63 procent av medlen är beslutade eller under beslutande.

Sameskolan driver språkbadsprojekt (ett Interregprojekt) tillsammans med fylkesmannen i Nordland (Norge). Alla elever i årskurs 5–8 i Sverige, som läser sydsamiska som modersmål eller har sydsamiska i sameskola, får delta i språkbadet tillsammans med alla elever i Norge i åk 6–9 som läser sydsamiska i skolan.

ARTIKEL 3

- 1) Var och en som tillhör en nationell minoritet skall ha rätt att fritt välja att behandlas eller inte behandlas som sådan och ingen nackdel skall följa av detta val eller av utövandet av de rättigheter som är förbundna med detta val.
- 2) De som tillhör nationella minoriteter får utöva de rättigheter och åtnjuta de friheter som följer av de principer som anges i denna ramkonvention enskilt och i gemenskap med andra.

I Sverige har var och en som tillhör en nationell minoritet rätt att själv välja att behandlas eller inte behandlas som tillhörande en nationell minoritet. Ett sådant val är inte förknippat med några nackdelar eller skyldigheter enligt svensk rätt. Det finns inte heller några bestämmelser i svensk lagstiftning som hindrar personer som tillhör en nationell minoritet, vare sig enskilt eller i grupp, från att åtnjuta de friheter som anges i denna ramkonvention.

Definition av nationella minoriteter

Begreppet nationell minoritet är inte definierat i svensk lagstiftning. Som angivits och redovisats i Sveriges tidigare rapporter angående efterlevnad av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter är de kriterier som bör vara uppfyllda för att en grupp ska betraktas som nationell minoritet angivna i regeringens proposition Nationella minoriteter i Sverige (1998/99:143.) Sverige har inte erkänt någon ytterligare grupp som nationell minoritet. De fem grupper som utgör nationella minoriteter i Sverige är fortfarande samer – som också är ett urfolk – sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar.

I samband med mötet om denna rapport, som regeringen bjöd in till, framkom bl. a. att Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset anser att användandet av begreppet tornedalingar behöver utredas, eftersom det finns tendenser till att det inte förenar alla meänkielitalande.

I regeringens proposition om den minoritetspolitiska strategin tog regeringen ställning till om erkännande av ytterligare minoriteter skulle kunna vara aktuellt. Grupper som då diskuterades var finlandssvenskar och älvdalingar. Regeringen fann inte skäl att utöka antalet erkända nationella minoriteter eller minoritetsspråk. Erfarenheterna visar att de åtgärder som hittills vidtagits för att bevara de redan erkända minoritetsspråken och att skydda de erkända minoriteterna inte har varit tillräckliga för att leva upp till lagstiftarens intentioner och att ytterligare insatser kommer att behövas. De planerade minoritetspolitiska insatserna måste därför koncentreras till att aktivt bevara de erkända minoritetsspråken och att skydda de erkända minoriteterna, så att Sverige lever upp till redan gjorda folkrättsliga åtaganden.

Åtaganden enligt ramkonventionens del II

ARTIKEL 4

1. Parterna åtar sig att tillförsäkra personer som tillhör en nationell minoritet rätt till likhet inför lagen och till lika skydd av lagen. I detta hänseende skall all diskriminering på grundval av tillhörighet till en nationell minoritet vara förbjuden.
2. Parterna åtar sig att där så är nödvändigt vidta lämpliga åtgärder för att inom alla områden av det ekonomiska, sociala, politiska och kulturella livet främja fullständig och effektiv jämlikhet mellan personer som tillhör en nationell minoritet och personer som tillhör majoritetsbefolkningen. I detta hänseende skall parterna ta vederbörlig hänsyn till de särskilda omständigheterna för de personer som tillhör nationella minoriteter.
3. De åtgärder som vidtas i enlighet med punkt 2 skall inte betraktas som en diskriminerande handling.

Likhet inför lagen

En av hörnstenarna i det svenska rättssystemet är principen om alla människors lika värde. Som framgått av Sveriges tidigare rapporter till Europarådet är bl.a. denna princip, och principen om allas likhet inför lagen, uttryckligen angivna i den svenska grundlagen. Som en målsättning för statsverksamheten anges också i grundlagen att det allmänna dels ska verka för att alla människor skall kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället, dels ska motverka diskriminering på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller annan omständighet som gäller den enskilde som person.

Lagstiftning

Straffbestämmelsen om hets mot folkgrupp i 16 kap. 8 § brottsbalken fick ändrad lydelse 2003. Ändringarna innebar dels att en särskild straffskala infördes för grova fall av hets mot folkgrupp, dels att tillämpningsområdet för bestämmelser om hets mot folkgrupp utvidgades, så att också hets med anspelning på sexuell läggning omfattas.

Sedan Sverige lämnade den andra rapporten har de fyra ombudsmännen mot diskriminering (Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Handikappombudsmannen och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning) slagits samman till en myndighet

–
Diskrimineringsombudsmannen (DO). De tidigare sju lagarna mot diskriminering har ersatts med en ny diskrimineringslag (2008:567).

I juni 2008 antog riksdagen regeringens proposition Ett starkare skydd mot diskriminering (prop. 2007/08:95, bet. 2007/08:AU7, rskr. 2007/08:219). En ny diskrimineringslag (2008:567) och en ny lag om Diskrimineringsombudsmannen (2008:568) trädde i kraft den 1 januari 2009. Förbudet mot diskriminering omfattar bl.a. etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. De nationella minoriteterna skyddas därmed även i den nya diskrimineringslagen. Förbudet mot diskriminering har stärkts och omfattar fler samhällsområden och fler situationer. Till exempel gäller numera skyddet mot diskriminering vid kontakter med offentliga institutioner. Det har också införts en ny påföljd, diskrimineringsersättning. Diskrimineringsersättningen ska både vara en ersättning för den kränkning som överträdelsen innebär och verka avskräckande mot diskriminering.

I samband med införandet av en ny sammanhållen diskrimineringslag (2008:567) upphörde *lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever* (BEL) att gälla. De bestämmelser som fanns i BEL som rörde diskriminering inkorporerades i den nya diskrimineringslagen. BEL innehöll även ett förbud mot annan kränkande behandling, det som i vardagligt tal kallas mobbning. Dessa bestämmelser flyttades över till skollagen (1985:1100). Det innebär för skolans del att det i dag finns två lagar som skyddar eleverna mot diskriminering och annan kränkande behandling mot tidigare en.

I den nya skollagen (2010:800) som börjar gälla den 1 juli 2011 har en anmälningsplikt införts för lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Barn- och elevombudet (BEO) är i dag en del av Statens skolinspektion, men har samtidigt ett självständigt uppdrag. Tillsammans med Skolinspektionen övervakar BEO den del av skollagen som gäller kränkande behandling. Myndigheten har till uppgift att utreda anmälningar om kränkande behandling och kan företräda enskilda barn och elever i domstol. BEO ska även informera om lagstiftningen och ge råd om hur skolorna kan arbeta förebyggande mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.

Enligt lagen om Diskrimineringsombudsmannen ska myndigheten, förutom att utöva tillsyn över diskrimineringslagen, verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett bl.a. etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. Diskrimineringsombudsmannen (DO) ska vidare inom sitt verksamhetsområde bl.a. utbilda, informera, skriva rapporter och följa den internationella utvecklingen på område.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering presenterade en rapport om diskrimineringen av samer 2008. I april 2011 presenterade DO en rapport om diskrimineringen av romer som nämnts ovan. DO:s verksamhet inbegriper också att aktivt arbete för de nationella minoriteternas rättigheter.

Verksamhet mot rasism och liknande former av intolerans

Regeringen gav den 15 februari 2007 den dåvarande myndigheten, Myndigheten för skolutveckling, i uppdrag att genomföra en utbildningsatsning i forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning i skolan (U2007/1205/S). Uppdraget vidgades senare till att även innefatta diskriminering. I samband med en större myndighetsöversyn 2008 fördes uppdraget över till Statens skolverk.

Bakgrunden till uppdraget var att regeringen gjorde bedömningen att skolans personal behövde vetenskapligt utvärderade kunskaper kring hur man arbetar mot diskriminering och annan kränkande behandling. Uppdraget redovisades till regeringen den 24 januari 2011.

Inom ramen för uppdraget har Statens skolverk dels gett 1 575 personer fortbildning på högskolenivå kring arbete mot diskriminering och annan kränkande behandling i skolan. Dels har Statens skolverk tillsammans med en forskargrupp utvärderat åtta av de vanligaste metoderna, som skolor använder i sitt arbete för att minska diskriminering och annan kränkande behandling. Myndighetens utvärdering, som är unik i Sverige, visar att alla metoder innehåller vissa delar som fungerar utmärkt i arbetet mot mobbning, men att de samtidigt innehåller andra delar som rent av kan öka mobbningen i skolan.

Slutsatserna från myndighetens undersökning är viktiga i det framtida arbetet för att minska diskrimineringen och mobbningen i skolan tillsammans med en tydlig lagstiftning mot diskriminering och annan kränkande behandling i skolan, möjligheten att stämma en skolhuvudman som inte arbetar förebyggande och utredande samt Statens skolverks allmänna råd för arbetet mot diskriminering.

I syfte att förstärka och komplettera samhällets insatser mot rasism och liknande former av intolerans har sedan en längre tid statligt stöd givits till organisationer som bedriver verksamheter för detta ändamål. En ny förordning (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och

liknande former av intolerans har ersatt förordningen (2002:1058) om statligt stöd för verksamhet som bistår personer som vill lämna rasistiska och andra liknande grupperingar. Statsbidrag får lämnas för att stödja verksamheter vars syfte är att motverka eller förebygga rasism eller liknande former av intolerans som kan ta sig uttryck i bland annat antisemitism och antiziganism. Frågor om bidrag prövas av Ungdomsstyrelsen. Förordningen trädde i kraft den 1 april 2008.

Verksamhet som förebygger och motverkar diskriminering

Under 2008–2010 genomförde regeringen en särskild satsning för att stärka nationella minoritetskvinnors ställning i samhället (prop. 2007/08:1) finansierad med medel från den särskilda jämställdhetsatsningen (anslag 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder inom utgiftsområde 13, Integration och jämställdhet) som berörts ovan. Totalt har drygt 18 miljoner SEK avsatts för detta arbete, som tidigare nämnts. Under 2008–2010 genomförde regeringen en särskild satsning för att stärka nationella minoritetskvinnors ställning i samhället (prop. 2007/08:1) finansierad med medel från den särskilda jämställdhetsatsningen. Totalt har drygt 18 milj. SEK avsatts för detta arbete, som tidigare nämnts.

Ideella föreningar och stiftelser har möjlighet att söka statligt stöd i enlighet med förordningen (2002:989) om statligt stöd för verksamhet som förebygger och motverkar

diskriminering, vilket Sverige beskrivit i den andra rapporten. För att kunna beviljas stöd måste organisationen/stiftelsen bedriva verksamhet som syftar till att förebygga och motverka diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. Den ska alltså arbeta med samtliga diskrimineringsgrunder för att kunna få stöd enligt förordningen. Verksamheten måste också bedrivas utan vinstsyfte, med tydliga mål och metoder och ha en långsiktig inriktning. Dessutom ska det finnas personer i verksamheten som har kunskaper om diskriminering och om de bestämmelser som gäller inom området.

De flesta av de organisationer/stiftelser som beviljas medel enligt förordningen ingår i nätverket Sveriges Antidiskrimineringsbyråer. Inom nätverket är alla organisationer/stiftelser fristående, men samarbetar med varandra och med Diskrimineringsombudsmannen. Nätverket ger ut en gemensam årsredovisning.

Antidiskrimineringsbyråernas verksamhet består av avgiftsfri rådgivning och information till enskilda, opinionsbildning, kurs- och seminarieverksamhet samt allmän information och rådgivning. Byråerna utreder också enskilda ärenden om diskriminering och lämnar ibland dessa vidare till Diskrimineringsombudsmannen för ytterligare utredningen och för att ärendet eventuell ska föras vidare till domstol. Genom ändringarna i den nya diskrimineringslagen kan antidiskrimineringsbyråerna nu också föra enskilda personers talan i domstol.

Rätten i diskrimineringslagen för vissa ideella föreningar att föra talan inför domstol har lett till att en av föreningarna, Örebro Rättighetscenter, har väckt talan vid Örebro tingsrätt i ett ärende där en romsk kvinna yrkade på ersättning för diskriminerande behandling på en bensinstation. Huvudförhandling har ägt rum och dom meddelades i december 2010. Tingsrätten valde att gå på bensinmackens linje.

Nedan följer några ”goda exempel” på projekt/åtgärder som olika organisationer och stiftelser genomfört.

AGERA – utan att diskriminera

Sveriges Antidiskrimineringsbyråer har i samarbete med Svenska Röda Korset, Centrum mot rasism och Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation bedrivit projektet Agera – utan att diskriminera. Projektet pågick mellan december 2009 och november 2010. Det finansierades framförallt av EU-kommissionens program PROGRESS, som syftar till att stödja medlemsstaternas antidiskrimineringsarbete. Projektet syftade till att öka kunskapen om hur det går att förebygga och motverka diskriminering. Projektet, som omfattade samtliga diskrimineringsgrunder, avsåg även att öka kunskapen kring hur diskriminering ser ut i Sverige i dag.

Handbok - Att bevisa diskrimineringsfall

Byrån för Lika Rättigheter i Kista har tillsammans med en internationell expert tagit fram en handbok. Den kan användas av antidiskrimineringsbyråer, advokatbyråer, domstolar och ideella organisationer för att genom undersökningar och kartläggningar på fältet (arbetsplatser, rekryteringsprocesser, krogar m.fl.) stärka bevisbördan inför domstolar när de anmäler diskriminering. Handboken har spridits till olika intressenter. De som visat intresset för handboken är bl.a. fackförbund, organisationer för mänskliga rättigheter,

antidiskrimineringsbyråer och enskilda. Nästan 200 exemplar av boken har nått olika intressenter.

Utredningar och undersökningar om diskriminering

Aktiva åtgärder

Det rättsliga skyddet mot diskriminering på individnivå har stärkts genom den sammanhållna diskrimineringslagen. Det pågår arbete för att åstadkomma ytterligare förstärkningar av det skyddet och för att främja lika rättigheter i samhället oavsett diskrimineringsgrund. Det gäller t.ex. hur efterlevnaden av bestämmelser om aktiva åtgärder i arbetslivet och utbildningsområdet kan förbättras och om krav på aktiva åtgärder kan utökas till andra samhällsområden.

Hälsa och sjukvård

Statens folkhälsoinstitut har haft i uppdrag att kartlägga hälsosituationen bland de nationella minoriteterna och lämna förslag på hur ett hälsofrämjande och förebyggande folkhälsoarbete rörande de nationella minoriteterna skulle kunna bedrivas. Uppdraget, som även behandlats ovan, har genomförts i samråd med Socialstyrelsen och företrädare för de nationella minoriteterna. Regeringskansliet bereder för närvarande resultatet av uppdraget.

I hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) föreskrivs att målen för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vård på lika villkor innebär att det ska vara möjligt för alla – oavsett var de bor i landet – att vid behov och på lika villkor få del av hälso- och sjukvårdens tjänster. Möjligheterna att få vård får inte påverkas av sådana förhållanden som ålder, kön, förmåga att ta initiativ, utbildning, betalningsförmåga, nationalitet eller kulturella olikheter. Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska patienten ges individuellt anpassad information om sitt hälsotillstånd och om de metoder för undersökning, vård och behandling som finns. I lagen anges även att där det bedrivs hälso- och sjukvård ska det finnas den personal, de lokaler och den utrustning som behövs för att god vård ska kunna ges. Det är landstingens och kommunernas ansvar att erbjuda medborgarna den hälso- och sjukvård som lagen föreskriver.

Hälso- och sjukvårdslagen är formulerad så att den täcker alla patientgrupper utan att peka ut någon specifik grupp utifrån t.ex. språktillhörighet. Genom att lagstiftningen är utformad på detta sätt garanteras alla grupper i befolkningen samma vård. Det är givetvis värdefullt att det finns tillgång till personal som kan tillgodose de behov som patienter och klienter i ett mångkulturellt samhälle har. Av bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen kan därmed anses följa att det redan finns en skyldighet att se till att det finns tillgång till personal med exempelvis kunskaper i samiska, finska eller meänkieli, om detta behövs för uppnå god vård, eller insatser av god kvalitet.

Socialstyrelsen, som ansvarar för den statliga tillsynen av hälso- och sjukvården, har sammanställt ett meddelandeblad som förtydligar vad den nya lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk innebär för hälso- och sjukvården och socialtjänsten (5/2010 Nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk).

I samband med mötet om denna rapport, som regeringen bjöd in representanter för de nationella minoriteterna till, framkom bl. a. att vissa anser det angeläget att de generella

insatserna till skydd för de nationella minoriteterna mer precist anpassas till respektive minoritets specifika behov.

ARTIKEL 5

1. Parterna åtar sig att främja de förutsättningar som är nödvändiga för att personer som tillhör nationella minoriteter skall kunna bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentliga beståndsdelarna av sin identitet, nämligen religion, språk, traditioner och kulturarv.
2. Utan att inverka på de åtgärder som vidtas i enlighet med sin allmänna integrationspolitik skall parterna avhålla sig från åtgärder eller metoder som syftar till assimilering av personer som tillhör nationella minoriteter mot dessa personers vilja och skall skydda dem mot alla åtgärder som syftar till sådan assimilering.

Som redan beskrivits har den rättsliga regleringen rörande nationella minoriteter förtydligats. Numera har det allmänna en skyldighet att aktivt främja bevarandet av nationella minoritetsspråk och minoriteternas språk – se ovan under del 1.

Grundlag

Genom en ändring i regeringsformens målsättningsstadgande, som trädde i kraft den 1 januari 2011 slås numera fast att samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Tidigare var bestämmelsen fakultativ; av bestämmelsen framgick att dessa möjligheter borde främjas. Ändringen innebär också att det, till skillnad från tidigare, nu klart framgår av grundlagen att samiska folket har en särskild ställning som urfolk i landet.

Statsbidrag till minoritetsorganisationer

Möjligheten för organisationer som företräder någon nationell minoritetsgrupp att erhålla statligt bidrag kvarstår. Syftet är att främja kultur- och identitetsstärkande insatser samt insatser för att stödja minoritetspolitiken och gruppernas inflytande i samhällslivet. Detta bidrag är fr.o.m. 2006 reglerat genom förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter. Anslaget har höjts till 6 miljoner SEK per år fr. o. m. 2010.

Kultur

Statens kulturråd ger verksamhetsbidrag och projektbidrag för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur. Sedan 2002 har Kulturrådet särskilda medel för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur. Under 2009 fördelades 7,1 miljoner SEK för sådana ändamål till olika organisationer.

Sametinget disponerar anslag om 8,9 miljoner SEK för insatser till samisk kultur. Stöd kan även ges till insatser som främjar utgivning och distribution av nationella minoriteters litteratur och kulturtidskrifter vid Kulturrådet. Enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska det allmänna, som redan nämnts, främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Alla som tillhör en

nationell minoritet ska enligt språklagen (2009:600) ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda sitt minoritetsspråk.

I samband med mötet om denna rapport, som regeringen bjöd in representanter för de nationella minoriteterna till, betonades överlag resursbrist när det gäller kultur och möjligheterna att stärka den kulturella identiteten för respektive nationell minoritet och då inte enbart i ett språkperspektiv.

Kulturrådet ger bidrag för utgivning av litteratur på de nationella minoritetsspråken och av litteratur på svenska som bedöms vara av betydelse för de nationella minoriteterna. Den 15 augusti 2010 infördes dessutom en ny förordning (2010:1058) för statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser. Den nya förordningen innebär bland annat en möjlighet att ge bidrag till planerad utgivning av litteratur. Syftet med litteraturstödet är att främja kvalitet, mångsidighet och fördjupning i bokutgivningen.

Från kulturbudgeten utgår sedan 1993 även stöd till Sametinget för bidrag till ideella samiska organisationer på lokal- och riksnivå, för utbildning och forskning samt för projekt som berör samisk kultur. Bidragen fördelas av Sametingets kulturråd enligt fastställda kriterier och metoder för tingets bidragsgivning. Utöver det får Sámi Theáter ett fast statligt anslag 2001, och betraktas sedan dess som samisk nationalscen på svensk sida. Teatern har sitt huvudsäte i Kiruna och har i samarbete med Beavvas, den samiska nationalteatern i Norge, bland annat uppfört två verk av Shakespeare, Hamlet och Macbeth, på Ice Globe Theatre i Jukkasjärvi. Samiska teatern har också en egen produktioner som med jämna mellanrum turnerar i Sápmi.

Det totala bidraget från Kulturrådet för samtliga nationella minoriteter var 9 165 000 SEK 2010. Fyra verksamheter inom nationella minoriteters språk och kultur ges verksamhetsbidrag. Tornedalsteatern, Sverigefinska biblioteket i Stockholm, Judiska biblioteket i Stockholm och finskspråkig teaterverksamhet vid Uusi teatteri/Nya finska teatern, beviljas bidrag enligt Kulturrådets regleringsbrev. Romskt kulturcentrum i Malmö och Stockholm får också verksamhetsbidrag på 500 000 SEK. Utöver detta ger Kulturrådet via anslaget till ideella kulturorganisationer bidrag för svensk-finsk amatörteater på 600 000 SEK.

Generellt kan sammanfattas från mötet med representanter för de nationella minoriteterna som regeringen bjöd in till i samband med sammanställandet av denna rapport att intresset för språk- och kulturcentrum är stort inom grupperna.

Kultursamverkansmodellen är en av regeringens största kulturpolitiska reformer. Den trädde i kraft den 1 januari 2011 och baseras på samverkan och dialog mellan staten och landstingen, där både nationella kulturpolitiska mål och regionala prioriteringar ska tas hänsyn till. I kultursamverkansmodellen har Kulturrådet i uppdrag att bevaka de minoritetspolitiska målen. Även dialogen med det civila samhället och det professionella kulturlivet ska öka. Kultursamverkansmodellen innebär att regionernas frihet och ansvar ökar inom

kulturområdet och att kulturen förs närmare medborgarna. De första regionerna som inför den nya modellen är Skåne, Halland, Västra Götaland, Norrbotten och Gotland. Statens kulturråd beslutar om hur mycket statliga medel som respektive landsting får fördela till kulturverksamheter i länet.

Regeringen beslutade 2008 om ett bidrag på 200 000 SEK till Judiska museet för att under 2009 utveckla de pedagogiska insatserna för barn. Judiska museets pedagogiska verksamhet riktar sig särskilt till skolungdomar, som är den enskilt största besöksgruppen. Även 2010 gav regeringen ett bidrag om 200 000 SEK till Judiska museet för samma ändamål.

Regeringen tilldelade 2007 Ájtte, svenskt fjäll- och samemuseum ett extra bidrag på 300 000 SEK för inventering, insamling och bevarande av samiskt kulturarv. År 2008 tilldelades Ájtte ett bidrag på 400 000 SEK för att genomföra insatser under museets 20-årsjubileum och för ett särskilt dokumentationsprojekt inriktat på förändringar av fjällandskapets natur. Ájtte får sedan 2010 ett årligt bidrag om 500 000 SEK över statsbudgeten.

I budgetpropositionen för 2011 tillfördes Institutet för språk och folkminnen 1,5 miljoner SEK per år under 2011–2013 för särskilda projektinsatser och åtgärder för att stärka insatserna gällande det immateriella kulturarvet i linje med Unescos konvention om det immateriella kulturarvet. I uppdraget ingår att säkerställa att det i den framtida organisationen för frågor om det immateriella kulturarvet även ingår representanter för urfolket samerna och de övriga nationella minoriteterna, scenkonsten, studieförbunden samt ideella aktörer och organisationer. I frågor om det samiska immateriella kulturarvet ska samråd ske med Sametinget. Institutet för språk och folkminnen ska redovisa en delrapport om uppdraget senast den 30 juni 2012 och en slutrapport senast den 15 februari 2014.

Traditioner och näringar

Regeringen gav, som angavs i förra rapporten, Jordbruksverket i uppdrag att ombesörja att en överenskommelse om vinterbete i Härjedalen kommer till stånd mellan samebyar och markägare. Detta var i syfte att finna en långsiktig hållbar lösning på samebyarnas behov av vinterbetesmark. Parterna är numera överens om ett ramavtal om vinterbetet för ren och det pågår tecknande av avtal mellan markägarna och samebyarna.

Sverige och Norge har undertecknat en konvention om gränsöverskridande renskötsel som ersättning för den konvention från 1972 som upphört att gälla. Konventionen ger tillgång till det bete som renägarna har behov av i det andra landet. Det pågår arbete med den följdlagstiftning som behövs för att konventionen ska kunna ratificeras av Sverige.

Sedan Sveriges förra rapport har Sametinget fått utökat ansvar för samiska frågor för att därmed öka Sametingets inflytande i frågor som berör dem. De uppgifter som överförts har tidigare legat på länsstyrelserna och Jordbruksverket och rör främst rennäringen. Ansvaret överfördes till Sametinget den 1 januari 2007. För att kunna hantera de nya uppgifterna har Sametinget tillförts nya medel.

ARTIKEL 6

1. Parterna skall uppmuntra en anda av tolerans och mellankulturell dialog och vidta effektiva åtgärder för att främja ömsesidig respekt och förståelse samt samarbete mellan alla personer som bor inom deras territorium, oavsett dessa personers etniska, kulturella, språkliga eller religiösa identitet, särskilt på utbildnings- och kulturområdet samt inom massmedia.
2. Parterna åtar sig att vidta lämpliga åtgärder för att skydda personer som kan utsättas för hot om eller utförande av diskriminerande handlingar, fientlighet eller våld till följd av deras etniska, kulturella, språkliga eller religiösa identitet.

Kunskapsspridning om nationella minoriteter

Sametinget driver på regeringens uppdrag en webbplats om nationella minoriteter, som beskrivits ovan i del 1. Den nya webbplatsen, www.minoritet.se, ska användas för att sprida kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsrättigheter till grupperna själva, till beslutsfattare och tjänstemän samt allmänheten. Regeringen bedömer att en ökad kunskap om de nationella minoriteterna, deras språk och kultur i samhället främjar förståelsen för dessa grupper. Regeringen har betonat att de nationella minoriteternas språk och kultur är en del av det svenska kulturarvet.

Handboken ”Mänskliga rättigheter..? Jag vet att dom finns och jag tror att Sverige är bra på dom – Handbok i mänskliga rättigheter på kommunal nivå” publicerade 2008. Den riktar sig i första hand till kommunala tjänstemän och beslutsfattare och togs fram av Göteborgs universitet på uppdrag av Regeringskansliet. Handboken innehåller ett avsnitt om nationella minoriteter. Den tar särskilt upp frågor om samråd, omsorg, skola och språkrättigheter.

År 2008 publicerade Sametinget på uppdrag av Regeringskansliet ”Språkhandbok för att bevara samiskan”. Handboken innehåller konkreta förslag på hur man på lokal nivå kan arbeta aktivt med att stärka samiskan i den kommunala verksamheten.

Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige

I enlighet med den nationella handlingsplanen för mänskliga rättigheter (Se under art. 1) inrättade regeringen Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige. Delegationen arbetade under tiden 2006–2009 främst med att stödja statliga myndigheter, kommuner och landsting i deras arbete med att säkerställa full respekt för mänskliga rättigheter i verksamheten. Inom detta uppdrag utformade delegationen bl.a. verksamhetsanpassade utbildningar och metodmaterial för statliga myndigheter, kommuner m.fl. Delegationen genomförde även informationsinsatser och kampanjer om mänskliga rättigheter riktade mot både offentlig sektor och allmänhet. I oktober 2010 lämnade delegationen sitt slutbetänkande med en rad förslag för att stärka det strukturella skyddet för mänskliga rättigheter i Sverige. Förslagen är inte inriktade på att stärka skyddet för några specifika delar av befolkningen, istället handlar de om hur skyddet för de mänskliga rättigheterna kan stärkas i lagstiftningen och myndighetsstyrning mer generellt. Vidare finns förslag för att stärka kunskapsutvecklingen och medvetenheten om de mänskliga rättigheterna genom utbildning och forskning. Betänkandet remissbehandlades till slutet av mars 2011. Förslagen bereds nu inom Regeringskansliet.

Regeringens webbplats om – mänskliga rättigheter

Som ett led i genomförandet av den första handlingsplanen för mänskliga rättigheter, som beslutades 2002, inrättade regeringen en webbplats om mänskliga rättigheter, www.manskligarattigheter.se. Där finns information om de mänskliga rättigheterna även på de nationella minoritetsspråken och om regeringens arbete för att skydda och främja rättigheterna både nationellt och internationellt. På webbplatsen finns också de centrala konventionerna om mänskliga rättigheter, liksom andra viktiga dokument på området, t.ex. Sveriges rapporter till internationella och regionala organ som granskar staternas efterlevnad av konventionerna samt sammanfattande slutsatser från dessa organ, inklusive Europarådet. Här finns även de konventioner och dokument som rör de nationella minoriteternas rättigheter och Sveriges rapporter till Europarådet. Webbplatsen har cirka 30 000 individuella besök var månad.

Regeringen tilldelade i december 2009 Barnombudsmannen 500 000 SEK bl.a. för att översätta barnkonventionen till de nationella minoritetsspråken meänkieli, samiska, romani chib och jiddisch och dessas varieteter. I uppdraget ingick även att ta fram en plan för spridning av det material som tas fram. Regeringen motiverade sitt beslut bl.a. med att eftersom kunskaperna i svenska varierar bland både barn och vuxna inom minoritetsspråksgrupperna är översättningar av konventionen av värde. Att ha tillgång till barnkonventionen på det egna minoritetsspråket kan underlätta en fördjupad diskussion och reflektion i frågor kopplade till barnkonventionen som är viktiga för den specifika gruppen. Uppdraget kan också ses som en del i att stärka de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande och stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Barnombudsmannen redovisade uppdraget i december 2010. Barnkonventionen har översatts dels i sin fullständiga text, dels anpassad för barn och ungdomar. Urvalet av språkvarianter har gjorts i samråd med Språkrådet, Sametinget och olika nationella minoritetsföreningar. En svenskspråkig affisch med konventionen för barn och ungdomar sprids till samtliga Sveriges grundskolor, med information om att affischen också finns på de nationella minoritetsspråken. Affischer med översättningar till dessa språk och varieteter erbjuds i ett separat utskick de skolor som bedriver undervisning på något av minoritetsspråken. Allt material kommer dessutom finnas tillgängligt på Barnombudsmannens webbplats.

Forum för levande historia

Mot bakgrund av informationsprojektet "Forum för levande historia" som tillkom på regeringens initiativ 1997, inrättades 2003 en myndighet i Stockholm för frågor som rör demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Myndighetens namn är Forum för levande historia. Verksamheten syftar till att stärka människors vilja att aktivt verka för alla människors lika värde. Centralt i myndighetens uppdrag är att motverka antisemitism och antiziganism.

Forum för levande historia arbetar med att motverka intolerans i samhället inom spänningsfältet dåtid – nutid. Ett led i detta arbete är att återkommande kartlägga hur väl demokratiska värden är förankrade i samhället och samtidigt hålla uppsikt över intoleranta tendenser. Forum för levande historia har, i samarbete med Brottsförebyggande rådet (BRÅ), gjort en kartläggning kallad Intoleransrapporten där man studerar antisemitism,

islamofobi, homofobi och generell intolerans bland skolungdomar med avseende på attityder, utsatthet, självdeklarerad brottslighet och spridning av extremistisk propaganda. Kartläggningens syfte är att öka kunskapen inom området genom att beskriva olika aspekter av dessa förhållanden. Resultaten tyder på att de allra flesta ungdomar har en positiv inställning till de olika minoriteterna. Ungdomarna i undersökningen tenderar exempelvis att hålla med om påståendena om att de flesta muslimer (respektive judar eller homosexuella) säkert är ”hyggligt folk”, medan man tenderar att ta avstånd från negativt laddade påståenden. Andelen med hög grad av intolerans, uttryckt i höga värden (>2,5) på indexen är cirka 8 procent på indexet rörande inställning till muslimer, 6 procent rörande judar och 7 procent rörande homosexuella. Motsvarande andel på skalan över generell intolerans är 5 procent. Totalt ger 1 av 20 ungdomar uttryck för en övervägande negativ inställning. Andelen elever som markerar en stark antipati (>3 på skalan) är mindre och består av 1,7 procent.

Det finns också en grupp som kan betecknas som mer eller mindre "tveksam" eller ambivalent i sin inställning. Denna grupp utgör, vad gäller generell intolerans, cirka 24 procent av ungdomarna. Andelen är av ungefär samma storleksordning för de olika delskalorna rörande inställning till respektive grupp.

Myndigheten har också genomfört kartläggningen Den mångtydiga intoleransen – en studie av gymnasieungdomars attityder läsåret 2009/2010. Det är den första i en planerad serie av undersökningar som avser att fördjupa kunskaper om intolerans och tolerans.

Forum för levande historia har uppdragits av regeringen att utifrån betänkandet Romers rätt – en strategi för romer i Sverige (SOU 2010:55) utreda hur romernas kultur och språk kan få en starkare ställning. I arbetet ska Forum för levande historia samråda med berörda organisationer och institutioner. De förslag som utredningen presenterar ska rymmas inom ramen för berörda organisationers och institutioners befintliga anslag. Forum för levande historia ska redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) senast den 1 november 2011.

Forum för levande historia fick den 31 mars 2011 i uppdrag av regeringen att genomföra en kartläggning av antisemitism och islamofobi. Myndigheten ska sammanställa den kunskap som finns om förekomsten av antisemitiska och islamofobiska föreställningar i Sverige och om de judiska och muslimska gruppernas utsatthet och benägenhet att tillvarata sina rättigheter. I uppdraget ingår även att identifiera goda exempel för att motverka och förebygga antisemitism och islamofobi. I Sverige har under senare år företeelser som antisemitism och islamofobi uppträtt i olika former. Såväl judar som muslimer riskerar att drabbas av trakasserier om de bär religiösa symboler. Särskilt allvarlig verkar situationen vara i Skåne. Tankar om kollektiv skuld förs fram i debatten – judar ställs till svars för Israels regerings politik och muslimer vittnar om hur de ses som misstänkta terrorister. Det saknas dock en djupgående analys av mekanismerna bakom fördomar och negativa attityder till judar och muslimer. Det är därför nödvändigt att få en mer sammanhängande bild av situationen för att kunna bedöma behovet av ytterligare åtgärder mot antisemitism och islamofobi. Uppdraget ska redovisas den 28 augusti 2011.

Vitbok om romer

En vitbok ska tas fram i Regeringskansliet i syfte att ge en samlad översikt av övergrepp, kränkningar och andra särbehandlande åtgärder gentemot romer under 1900-talet fram till 2000. Den utgör ett första steg i en process att förbättra romers situation i Sverige. Vitboken är en kartläggning över statliga och andra offentliga aktörers övergrepp och kränkningar och blir därigenom också ett offentligt erkännande från statens sida som syftar till att underlätta för alla inblandade att gå vidare och blicka framåt för att förbättra situationen för romer.

Samiskt informationscentrum och forskningsprogram

Sedan 2002 driver Sametinget det nationella informationscentret Samiskt informationscentrum (SIC) med det huvudsakliga uppdraget att informera allmänheten om samer och samiska förhållanden. Informationscentret producerar information om samerna som urfolk och samiska förhållanden på webbsidan www.samer.se, ger ut informationsmaterial, svarar på frågor och förmedlar föreläsare. Dessutom genomför centret informationsinsatser vid större arrangemang med samisk koppling och driver samarbetsprojekt med olika aktörer.

I Sverige och övriga länder, där det samiska urfolket lever, råder det generellt en brist på kunskap om samer och deras levnadsförhållanden. Eftersom den samiska befolkningen är uppdelad i fyra olika länder med olika levnadsförhållanden, så har kunskapen om samerna blivit splittrad och svårtillgänglig. Som en del i arbetet med att komma till rätta med den problematiken har regeringen beslutat att ett samiskt forskningsprogram ska skapas. Programmet syftar till en bättre samordning av den samerelaterade forskningen mellan dem som utför forskningen och finansörerna. Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Vetenskapsrådet och Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap får ansvar att i samverkan utforma och utlysa programmet.

Skydd mot diskriminerande handlingar

Riksdagen antog regeringens proposition Ett starkare skydd mot diskriminering (prop. 2007/08:95, bet. 2007/08:AU7, rskr. 2007/08:219) i juni 2008, som redan nämnts. En ny diskrimineringslag och en ny lag om Diskrimineringsombudsmannen trädde i kraft den 1 januari 2009. Förbudet mot diskriminering gäller bl.a. diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. De nationella minoriteterna skyddas därmed även i den nya diskrimineringslagen. Förbudet mot diskriminering har stärkts och omfattar fler samhällsområden och fler situationer.

Rättsväsendet

Polisen bedriver ett målmedvetet arbete för att minska diskriminering och andra former av kränkningar av de mänskliga rättigheterna. I sin verksamhet möter polisen personer med olika förutsättningar och med olika bakgrund. Dessa möten förutsätter respekt för människors olikheter och att verksamheten utformas med hänsyn till enskildes behov. Medborgarperspektiv, ett professionellt bemötande och tillgänglighet till polisens tjänster och service är grundläggande för kvaliteten i verksamheterna.

Som tidigare nämnts har elva myndigheter, däribland Rikspolisstyrelsen, fått i uppdrag av regeringen att under en treårsperiod följa upp, analysera och redovisa sina insatser utifrån

minoritetspolitikens tre delområden – diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kultur. Redovisningen av uppdraget ska ske årligen från 2010 till 2012.

Inom ramen för regeringsuppdraget (2008–2010) att undersöka hur våldsutsatta kvinnor inom nationella minoriteter bemöts och stöds av offentliga myndigheter har Rikspolisstyrelsen medverkat i framtagandet av ett utbildningsmaterial för poliser, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Uppdraget redovisades i mars 2011. Folkhälsoinstitutet föreslår bl.a. att avsnitt om nationella minoriteter inkluderas i utbildningar om kvinnofrid som genomförs av Rikspolisstyrelsen bl.a. och generella utbildningar för myndighetspersonal om nationella minoriteters historia, kultur och situation i Sverige i dag.

Hatbrott

Antalet hatbrottsanmälningar är stabilt jämfört med föregående år, enligt Hatbrottsstatistiken 2009 från Brottsförebyggande rådet, www.bra.se. Under 2009 anmäldes 5 800 hatbrott. De främlingsfientliga/rasistiska motiven fortsätter att dominera. Antisemitiska hatbrottsanmälningar har ökat framför allt i storstadslänen och särskilt i Skåne län. År 2009 var antalet anmälda antisemitiska hatbrott 250 i landet. Det är en ökning med 57 procent jämfört med året innan.

Vanligast är brott mot person som våldsbrott, olaga hot och ofredanden, därefter hets mot folkgrupp. I samband med regeringens möte med representanter för de nationella minoriteterna inför denna rapport betonade de judiska representanterna vikten av trygghetsskapande åtgärder för den judiska gruppen i olika sammanhang och stabila resurser för detta.

I polisens regleringsbrev för 2007 angavs att Rikspolisstyrelsen tillsammans med Åklagarmyndigheten skulle säkerställa att hatbrottsmotiv identifieras och utreds så tidigt som möjligt vid utredningar om brott, där det kan finnas ett sådant motiv.

I polisens IT-baserade anmälningssystem (RAR) infördes i början av 2008 en funktion med ett nytt textfält, där alla anmälningssupptagare måste svara ja eller nej om huruvida det aktuella ärendet är ett misstänkt hatbrott. Genom funktionen med hatbrottstextfältet får anmälningssupptagaren en påminnelse om hatbrottsbedömning av ärendet. Dessutom förbättras väsentligt möjligheten att ta fram statistik och genomföra kartläggningsåtgärder om hatbrottslighet. Informationsfältet är synligt för den polisiära förundersökningsledare, som granskar anmälningarna, vilket ger återkopplingsmöjlighet syftande till att säkerställa en högre kvalitet i anmälningar gällande hatbrott.

Kriminalunderrättelsetjänsten vid de lokala polismyndigheterna kartlägger hatbrottsligheten och gör hot- och riskbedömningar inför t. ex. demonstrationer och andra tillfällen då det kan finnas risk för hatbrott. Flera lokala polismyndigheter har särskilda hatbrottsutredare. En del har också specialister för att driva den lokala utvecklingen av arbetet mot hatbrott. Många lokala polismyndigheter samarbetar med t. ex. kommuner, skolor, företag och ideella organisationer. Särskilt viktigt är samarbetet med organisationer som företräder grupper som riskerar att utsättas för hatbrott.

Polisen i Stockholms län bedriver sedan flera år tillbaka ett offensivt arbete mot olika diskrimineringsbrott. 2007 startades en specialiserad utredningsenhet, Hatbrottsjouren, som ett projekt. Projektet har nu permanentats och utökats till att bli länsomfattande. Alla åtta polismästardistrikt i Stockholms län har nu en kontaktperson för hatbrottsarbetet.

Polisens verksamhet utifrån de tre delområdena inom minoritetspolitiken

Under 2011 kommer Rikspolisstyrelsen att erbjuda de lokala polismyndigheterna utbildning kring hatbrott i vilken hotbilder mot de nationella minoriteterna kommer att uppmärksammas. Dessutom avser polisen att uppdatera sin nationella policy och handlingsplan för mångfald och likabehandling genom att tydligare inkludera nationella minoriteter och minoritetsspråk.

För att stärka minoriteternas inflytande och delaktighet samt språk och identitet kommer Rikspolisstyrelsen att erbjuda information på polisens webbplats – www.polisen.se – på samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Rikspolisstyrelsen kommer också att sammanställa basfakta om nationella minoriteter och minoritetsspråk och de krav som ställs på polisorganisationen. Denna sammanställning ska vara tillgänglig för verksamhetsansvariga inom polisen via polisens intranät. Därutöver avser Rikspolisstyrelsen att i polisens planeringsförutsättningar uppmärksamma polisorganisationen på kraven i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Åklagare och domstolar

Inom Åklagarmyndigheten har riksåklagaren uttalat riktlinjer för arbetet mot hatbrott. De innebär bl.a. att alla brott där det kan finnas ett hatbrottsmotiv ska tas fram och behandlas med förtur. Vidare ska det vid varje åklagarkammare finnas minst en åklagare utsedd med uppgift att handlägga aktuella brottsutredningar. Förundersökning rörande hatbrott ska inte anses vara av enkel beskaffenhet och ska alltid ledas av åklagare så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet.

I regleringsbrevet för år 2007 gav regeringen Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen i uppdrag att tillsammans vidta åtgärder som säkerställer att hatbrottsmotiv identifieras och utreds så tidigt som möjligt vid utredningar om brott där det kan finnas ett sådant motiv. Uppdraget redovisades i en gemensam rapport som bl.a. beskriver hur Åklagarmyndigheten och polisen bedriver den brottsbekämpande verksamheten vad avser hatbrott och hur utbildning av åklagare och poliser sker. I Åklagarmyndighetens grundutbildning för alla åklagare ingår ett avsnitt om hatbrott. Åklagarmyndigheten har publicerat en rättspromemoria som innehåller en analys av HD:s praxis när det gäller hets mot folkgrupp (RättsPM 2008:2).

Inom Åklagarmyndigheten finns sedan 2010 ett inspirationsnätverket för att underlätta utbyte av idéer och erfarenheter och öka kunskapen inom myndigheten när det gäller likabehandlingsfrågor.

Sedan 2002 framgår uttryckligen i lagtext att domstolar vid dömningen av straffvärdet som försvårande omständighet särskilt ska beakta om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet.

ARTIKEL 7

Parterna skall säkerställa respekt för rätten för den som tillhör en nationell minoritet till frihet att delta i fredliga sammankomster, till föreningsfrihet, yttrandefrihet, tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet

I svensk grundlag anges, som en av målsättningarna med samhällsverksamheten, att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Grundlagens skydd för grundläggande fri- och rättigheter gäller lika för alla människor i landet, oavsett nationalitet och etnisk, kulturell eller språklig tillhörighet. De grundläggande opinionsfriheterna – yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten, föreningsfriheten och religionsfriheten – är således tillförsäkrade var och en. Enligt regeringsformen gäller därutöver att en lag eller annan föreskrift inte får innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till t.ex. etniskt ursprung eller liknande förhållande.

En kontroll av att lagförslag är grundlagsenliga utövas bl.a. av ett särskilt lagråd, som består av domare och tidigare domare i landets två högsta domstolar. En laglighetsprövning kan även ske av domstolar och förvaltningsmyndigheter vid rättstillämpning i enskilda fall. Om en domstol eller en förvaltningsmyndighet finner att en föreskrift står i strid med grundlag, ska föreskriften inte tillämpas. Dessa konstitutionella regler bidrar till att minimera risken för att lagar kommer i konflikt med de grundläggande fri- och rättigheterna, inbegripet skyddet för minoriteter mot diskriminering, eller att föreskrifter kommer att tillämpas i strid med dessa fri- och rättigheter.

ARTIKEL 8

Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att utöva sin religion eller tro och att upprätta religiösa institutioner, organisationer och sammanslutningar.

Det har inte skett några andra förändringar i de bestämmelser i grundlagen som reglerar religionsfrihet än de som berörs i anslutning till artikel 7 sedan Sverige lämnade den andra rapporten om efterlevnaden av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter till Europarådet.

I juli 2006 gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att närmare analysera varför vissa pojkar, företrädesvis pojkar i förskoleåldern, omskärs av personer utanför hälso- och sjukvården samt lämna förslag på åtgärder som syftade till att förebygga att ingen pojke far illa inom omskärelseverksamheten som helhet. Socialstyrelsen avrapporterade sitt uppdrag den 30 mars 2007.

Socialstyrelsen bedömer i rapporten att det utförs cirka 3 000 omskäreleser av pojkar varje år i Sverige, framför allt inom den judiska och den muslimska gruppen. Socialstyrelsen anger i rapporten att minst 1 000 av omskäreleserna äger rum inom den offentliga hälso- och sjukvården, att ett mindre antal utförs av det fåtal personer som har särskilt tillstånd från Socialstyrelsen att utföra omskäreleser, och att ett okänt antal omskäreleser utförs utomlands eller av privata läkare. Troligen utförs mellan 1 000 och 2 000 omskäreleser per år av personer som vare sig är läkare eller har tillstånd av Socialstyrelsen, men den siffran är mycket osäker enligt Socialstyrelsen.

Av Socialstyrelsens rapport framgår att omskäreleser av pojkar fungerar bra inom den judiska gruppen. Vad däremot gäller pojkar inom andra grupper där omskäreleser är vanligt förekommande, anser Socialstyrelsen att lagen (2001:499) om omskäreleser av pojkar, vars syfte är att förebygga att ingrepp sker på ett sätt som inte är förenligt med barnets bästa, inte haft avsedd effekt. Rapporten bereds alltjämt inom Regeringskansliet.

Med utgångspunkt bl.a. i rapporten har Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, i april 2009 utfärdat en s.k. Förbundsrekommendation i vilken man rekommenderar sina medlemmar landstingen att senast fr.o.m. den 1 oktober 2009 erbjuda omskäreleser på icke medicinska grunder till de pojkar som är bosatta inom landstinget.

ARTIKEL 9

1. Parterna åtar sig att erkänna att rätten till yttrandefrihet för den som tillhör en nationell minoritet innefattar åsiktsfrihet och frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar på minoritetsspråket utan ingripande av offentliga myndigheter och oberoende av territoriella gränser. Parterna skall inom ramen för sina rättssystem säkerställa att personer som tillhör en nationell minoritet inte utsätts för diskriminering när det gäller deras tillträde till massmedia.
2. Bestämmelserna i punkt 1 skall inte hindra parterna från att utan diskriminering och på grundval av objektiva kriterier kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biografföretag
3. Parterna skall inte hindra dem som tillhör nationella minoriteter från att framställa och använda tryckta media. Inom den rättsliga ramen för radio- och televisionssändningar skall de, så långt möjligt och med beaktande av bestämmelserna i punkt 1, säkerställa att de som tillhör nationella minoriteter medges möjlighet att framställa och använda sina egna media.
4. Parterna skall inom ramen för sina rättssystem vidta lämpliga åtgärder för att underlätta tillträde till massmedia för personer som tillhör nationella minoriteter och i syfte att främja tolerans och tillåta kulturell mångfald.

Radio- och TV-sändningar på minoritetsspråk

Programföretagen i allmänhetens tjänst har ett stort ansvar för att beakta bl.a. de nationella minoriteternas behov. Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) har fått nya sändningstillstånd för perioden 2010–2013. För verksamheten för språkliga och etniska minoriteter gäller samma riktlinjer som under den tidigare tillståndsperioden (2007–2010). Det innebär att programföretagen ska beakta språkliga och etniska minoriteters intressen. Verksamheten ska vara ett prioriterat område och tillgängligheten förbättras. Minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib intar en särställning och utbudet är betydligt större på dessa språk än på jiddisch. Programföretagen ska ha en dialog med de berörda grupperna.

Av propositionen som ligger till grund för nu gällande sändningstillstånd (prop. 2008/09:195) framgår att programföretagen bör ta hänsyn till att även jiddisch har status som nationellt minoritetsspråk. Regeringen gör också bedömningen att utbudet på romani chib bör öka och att det är upp till programföretagen att bedöma hur utbudet bör utformas. Inom ramen för de allmänt hållna skrivningarna i sändningstillstånden utformar programföretagen självständigt sina programutbud. Tillstånden ger också företagen en möjlighet att fördela ansvaret sinsemellan för olika slags insatser när det gäller verksamhet för språkliga och etniska minoriteter. Programföretagen redovisar årligen omfattningen av utbudet i radio och tv, bl.a. på minoritetsspråk, i s.k. public service-redovisningar. Den senaste redovisningen avser 2010.

Den totala sändningstiden i SVT var 22 090 timmar under 2010 varav 340 timmar sändes på något av minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli. Av dessa 340 timmar sändes 90 timmar på samiska, däribland nyhetsprogrammet Oddasat. SVT sänder nyheter, samhällsprogram, barnprogram, dokumentärer m.m. på finska. Under 2010 uppgick det totala utbudet av finskspråkiga program i SVT till 239 timmar. SVT har under 2010 sänt program på meänkieli under totalt 11 timmar.

SR:s totala sändningstid 2010 var 220 098 timmar. Av dessa sändes 9 651 timmar på samiska i FM-nätet och på webbradio. SR Sameradion sänder program på nord-, syd- och lulesamiska samt på svenska. SR Sisuradio sände totalt 8 111 timmar på finska 2010. SR sände 2010 642 timmar på meänkieli. Enligt programföretagens överenskommelse för 2010 om program för språkliga och etniska minoriteter ska SR svara för huvudparten av programmen på romani chib. Under 2010 sände SR 365 timmar på romani chib. SR har även sänt program i vilka jiddisch och jiddischkulturen har speglats.

UR:s totala sändningstid i radio och tv var 3 742 timmar under 2010. Av dessa sändes 24 timmar på samiska, finska, meänkieli och romani chib.

Filmproduktion på minoritetsspråk

De regionala produktionscentrumen är mycket viktiga för den språkliga och kulturella mångfalden i svensk film, inte minst Filmpool Nord som arbetar aktivt med att främja filmproduktion på samiska och meänkieli. Enligt uppgift från Filmpool Nord är just nu ett

tiotal samerelaterade långfilmer, dokumentärer och kortfilmer under utveckling och produktion. Vidare är tre tornedalsrelaterade filmer under projektutveckling. Det är vanligt att språket blandas i såväl tornedalsfilmerna som de samiska filmerna.

Svenska Filminstitutet har inga särskilda stödformer för produktion av film på minoritetsspråk. Vid ansökan om produktionsstöd görs dock ingen åtskillnad mellan produktioner på svenska och produktioner på minoritetsspråk. Samiska filmer och tornedalsfilmer har fått stöd från Svenska Filminstitutet.

Tidningar på minoritetsspråk

För språkens utvecklande och bevarande är det väsentligt att tidningar på respektive språk ges tillräckligt stöd. När det gäller villkoren för statligt presstöd finns särskilda regler för ekonomiskt stöd till dagstidningar som vänder sig till språkliga minoriteter. Det finns en presstödsberättigad tidning i Sverige som ges ut på finska, men inga motsvarande stödberättigade tidningar på övriga nationella minoritetsspråk. Däremot finns bl.a. tidsskrifter som ges ut delvis på samiska och meänkieli.

Presskommittén lämnade 2006 betänkandet *Mångfald och räckvidd* (SOU 2006:8), vilket bl.a. innehöll förslag för att underlätta etablerandet av dagstidningar på samiska respektive meänkieli. Kommittén föreslog också att ett mellanstatligt samarbete initieras för att underlätta för tidningar på samiska och meänkieli.

I propositionen *Nya villkor för stödet till dagspressen* (2009/10:199) uttalas att det är viktigt att förutsättningarna för dagstidningar på meänkieli och samiska förbättras. Av den anledningen gör regeringen bedömningen att initiativ till ett samarbete med berörda myndigheter och aktörer i Finland och Norge bör tas för att underlätta utgivningen av gränsöverskridande dagstidningar på meänkieli och samiska. Ett sådant samarbete bör även involvera de berörda språkgrupperna och kan t.ex. omfatta en undersökning av förutsättningarna för gränsöverskridande tidningssamarbeten på meänkieli och samiska.

Regeringen bedömer det angeläget att närmare utreda förutsättningarna för gränsöverskridande tidningssamarbeten på meänkieli och samiska och har därför i beslut den 22 december 2010 gett uppdrag till Sametinget att i samråd med Svenska Tornedalingars Riksförbund genomföra en förstudie om förutsättningarna för gränsöverskridande tidningssamarbeten på dessa språk. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 30 juni 2011. Regeringen bedömer dock att presskommitténs övriga förslag om driftsstöd för dagstidningar på andra språk än svenska inte bör genomföras bl.a. eftersom det är tveksamt om förslagen kommer att få avsedd effekt.

ARTIKEL 10

- 1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att fritt och utan ingripande använda sitt minoritetsspråk privat och offentligt, och såväl muntligt som skriftligt.**

2. I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter skall parterna, om dessa personer begär detta och om en sådan begäran motsvarar ett verkligt behov, sträva efter att så långt möjligt säkerställa att de förutsättningar finns som skulle göra det möjligt att använda minoritetsspråket i umgänget mellan dessa personer och förvaltningsmyndigheterna.
3. Parterna åtar sig att tillförsäkra varje person som tillhör en nationell minoritet rätt att ofördröjligen, på ett språk som han eller hon förstår, bli underrättad om skälen för hans eller hennes frihetsberövande och om beskaffenheten av och orsaken till anklagelser mot honom eller henne samt rätt att försvara sig på detta språk, om nödvändigt med gratis biträde av en tolk.

Sambällsservice på minoritetsspråk

Förvaltningsområdena har utvidgats från sju till 48 kommuner, som framgår av ovan del 1. Detta ger fler enskilda rätt att använda samiska, finska respektive meänkieli i kontakter med myndigheter och rätt till förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på dessa språk.

Rätt att använda minoritetsspråk

Regeringen stärker de nationella minoriteternas möjligheter att bevara sina språk genom att avsätta 4 miljoner SEK för revitalisering av minoritetsspråken. Medlen fördelas av Institutet för språk och folkminnen och syftet är att ge organisationer möjligheter att arbeta med olika typer av revitaliseringsinsatser och därmed hjälpa enskilda att återta sitt minoritetsspråk.

Institutet för Språk och folkminnens språkvårdande arbete förstärks avseende de nationella minoritetsspråken, särskilt gällande meänkieli. Sametinget tilldelas 6 miljoner SEK för etablering av två samiska språkcenter i det sydsamiska området för att bedriva aktivt och utåtriktat språkarbete bland samer, vilket redan nämnts. Sameskolstyrelsens anslag för integrerad samiska undervisning höjs med 1 miljon SEK för att förbättra samiska barns möjligheter att tillägna sig samiska.

Samlad språkpolitik

Sveriges riksdag antog i december 2005 en samlad svensk språkpolitik. Ett av de fyra övergripande målen är att ”Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk”. Som en följd av de utökade arbetsuppgifterna för Institutet för språk och folkminnen har resurser tillförts språkvården för arbete med romani chib, svenskt teckenspråk och andra minoritetsspråk. Enheten Språkrådet ansvarar för arbetet med finska, romani chib, svenskt teckenspråk och jiddisch. Enheten Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (Daum) arbetar delvis med meänkieli, medan Sametinget ansvar för arbetet med samiska.

Institutet för språk och folkminnen fördelar statsbidrag som har till syfte att ge enskilda personer bättre förutsättningar att tillägna sig och använda sitt nationella minoritetsspråk genom att stärka deras läs- och skrivfärdigheter i minoritetsspråket. Med minoritetsspråk avses finska, jiddisch, meänkieli och samtliga varieteter av romani chib och samiska. Bidrag lämnas exempelvis för pedagogisk verksamhet på det språk som ska läras in, språkprojekt som riktas till barn och deras föräldrar eller läsfrämjande insatser. Dessutom lämnas bidrag till insatser för att öka enskildas kunskaper om flerspråkighet, språket som kulturbärare eller språköverföring mellan generationer. Insatser som riktas till barn och ungdomar främjas särskilt.

Äldreomsorg

I strategin för de nationella minoriteterna – Från erkännande till egenmakt (prop. 2008/09:158) – har regeringen lyft fram behovet av att kunna få äldreomsorg på nationellt minoritetsspråk. Att tillförsäkra de äldre ett värdigt liv i äldreomsorgen är av hög prioritet för regeringen. En rad åtgärder har genomförts på senare tid.

Den första januari 2010 gjordes en förändring i socialtjänstlagen som innebär att kommuner ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor (SOL 5 kap. 6 §.)

Från årsskiftet 2011 infördes en bestämmelse i socialtjänstlagen om att socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. I propositionen värdigt liv i äldreomsorgen som antogs av riksdagen framgår att lagändringen bl. a. innebär att socialtjänsten ska visa lyhördhet inför varje persons unika förutsättningar och behov. Till individuellt anpassad omsorg kan höra att bl. a. observera olika kulturella och etniska förhållanden vilket t.ex. kan innebära att erbjuda omsorg på det språk som den äldre förstår eller är kopplat till den äldre personens identitet.

Den 1 januari 2010 trädde även lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk i kraft. I 18 § framgår att en kommun i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Detsamma gäller kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som kan språket. Kommuner utanför ett förvaltningsområde kan också enligt den nya lagen ansöka hos regeringen om frivillig anslutning till ett sådant område och, om regeringens bifaller ansökan, bli berättigade till extra statsbidrag från staten. Det ger också nya möjligheter för kommunerna att arbeta med dessa frågor.

Sedan 1 januari 2009 är det möjligt för kommuner att använda valfrihetssystem enligt LOV, lagen om valfrihetssystem i kommuner och landsting som gäller sedan den 1 januari 2009. Valfrihetssystem innebär att medborgare kan välja mellan flera utförare för tjänster som kommuner och landsting/regioner erbjuder. Politikerna överlåter därmed en del av styrningen av verksamheten till medborgarna, som genom sina val bestämmer vem som ska få utföra en tjänst.

Ett viktigt syfte med lagen är just mångfald bland utförarna. I december 2010 presenterade Socialstyrelsen en rapport där det framgår att i kommuner där valfrihetssystem har införts anger varannan att utförare med särskild inriktning är verksamma i kommunen. Vanligast är att utförare profilerar sig genom att erbjuda personal som talar finska eller andra inom- eller utomeuropeiska språk.

Rättsväsendet

Kommunikation på de nationella minoritetsspråken sker vid behov med hjälp av tolk och översättning. Om någon t.ex. skulle anmäla önskemål om att använda samiska under förundersökningen anlitas tolk.

I regleringsbrevet för 2009 fick Åklagarmyndigheten i uppdrag av regeringen att översätta grundläggande informationsmaterial rörande åklagarverksamheten till de tre territoriellt bundna minoritetsspråken. Bland annat har information till målgrupper som är direkt berörda av åklagarverksamhet – brottsoffer, misstänkta, vittnen och ungdomar – översatts.

Rikspolisstyrelsen tog fram ett nytt formulär med skriftlig information om frihetsberövade personers rättigheter i januari 2009. Formuläret finns översatt till 42 olika språk, däribland samtliga minoritetsspråk.

ARTIKEL 11

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att använda sitt efternamn (faderns namn) och förnamn på minoritetsspråket och rätt till officiellt erkännande av dessa namn i enlighet med bestämmelserna i respektive parts rättssystem.
2. I områden som av hävd och i betydande antal bebos av personer som tillhör en nationell minoritet skall parterna sträva efter att, inom ramen för sina respektive rättssystem, innefattande, där det är lämpligt, överenskommelser med andra stater, och med beaktande av sina speciella förutsättningar, vissa traditionella ortnamn, gatunamn och andra topografiska anvisningar avsedda för allmänheten även på minoritetsspråket, när det finns tillräcklig efterfrågan på sådana anvisningar.
3. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att på sitt minoritetsspråk sätta upp skyltar, anslag och annan information av privat natur som kan ses av allmänheten.

Ortnamn

Ortnamn på minoritetsspråken är en värdefull del av kulturarvet som behöver värnas aktivt av samhällets företrädare. För att synliggöra detta kulturarv har Vägverket fått i uppdrag att öka sitt arbete med att skylta på minoritetsspråkiga ortnamn. Bestämmelserna om god ortnamnsred i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. ska bl.a. säkerställa att

minoritetsspråkiga ortnamn inte går förlorade. Bestämmelsen berör även ortnamn på nationella minoritetsspråk. Den nuvarande lydelsen i lagen innehåller endast en uppräknning av de samiska och finska språken. Bestämmelsen omnämner inte meänkieli, trots att Sverige i samband med ratifikationen av europeiska stadgan för landsdels- och minoritetsspråk åtog sig att främja användning och skyltning även på meänkieli. Det finns därför anledning att se över bestämmelsen om god ortnamnsred för att den bättre ska överensstämma med Sveriges internationella åtaganden och för att bestämmelsen tydligare ska ge uttryck för intentionerna i regeringens minoritetspolitiska strategi. Regeringen har därför givit i uppdrag åt Institutet för språk och folkminnen att göra en översyn av 1 kap. 4 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. rörande minoritetsspråkiga ortnamn. Det finns också behov av att öka kommunernas medvetenhet om betydelsen av minoritetsspråkiga ortnamn.

En rad åtgärder har vidtagits för att stärka minoritetsspråkens ortnamn. De territoriella minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli likställs, trots att de olika språken för tillfället inte har lagstöd (Kulturminneslagens 1 kap 4 §). Minoritetsspråken stärks successivt genom redovisning på allmänna kartor och databaser. I den nya versionen av Lantmäteriets e-tjänst Kartsök och ortnamn finns från och med 2011 möjligheten att söka på ortnamn med samisk ortografi. Redovisning här och på de allmänna kartorna ligger till grund för den vägvisning som Trafikverket utför. Trafikverket har påbörjat ett arbete med att förtäta denna redovisning och det sker genom ett samarbete med Lantmäteriet.

Under 2010 har Lantmäteriet och Institutet för språk och folkminnen anordnat seminarier och kurser där minoritetsspråkens representanter har inbjudits och aktivt deltagit. Syftet var att öka kommunernas medvetenhet i frågorna. Exempel på sådana kurser och seminarier är följande:

- Seminarium i Kiruna om ortnamnsvård med särskild inriktning på minoritetsspråkens ortnamn (tillsammans med Trafikverket),
- Språkkonferensen Språk – så mycket mer än ord i Korpilombolo,
- Workshop om ortnamnsuppteckningar i anslutning till projektet Bebyggelsenamn, naturnamn och orddomäner i meänkieliområdet – samverkan mellan generationerna workshop om ortnamnsuppteckningar, samt
- Ortnamnsrådets workshop om ortnamnens roll i samhället.

Lantmäteriet är nationell ortnamnsmyndighet, som har till uppgift att samordna den statliga ortnamnsverksamheten, och har av regeringen fått i uppdrag att under en treårsperiod följa upp, analysera samt redovisa sina insatser för det minoritetspolitiska målet. Lantmäteriet har arbetat aktivt med redovisningen av minoritetsspråkens ortnamn sedan början av 1980-talet. I 4 § i Kulturminneslagen regleras god ortnamnsred och ortnamn på samiska och finska omnämns särskilt. Utöver kravet på språkriktighet och beaktande av hävd, kräver god ortnamnsred att minoritetsspråkiga namn också så långt möjligt används samtidigt på officiella kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden. Namn som godkänts för offentlig kartproduktion ska användas i sin godkända form även i andra sammanhang. Redovisningen av samiska ortnamn innebär nu

- att de samiska ortnamnen, omfattande varieteterna nordsamiska, lulesamiska, sydsamiska och umesamiska, införs med korrekt ortografi i geodata samt i det nationella ortnamnsregistret,

- att den äldre svenskkonstruerade stavningen lagras parallellt i ortnamnsregistret,
- att de samiska ortnamnen presenteras på de allmänna kartorna utifrån syfte och användningsområde och med hänsyn till kartografiska principer, och
- att den språkliga granskningen av de samiska ortnamnen utförs på samma sätt som ortnamnsgranskningen i övrigt.

Granskningen av ortnamn görs i samverkan med Institutet för språk och folkminnen. På senare år har även Sametinget involverats.

Ortnamnen som redovisas på de allmänna kartorna samt i de digitala databaserna används även som grund för vägvisningen. I dessa frågor har Lantmäteriet ett väl fungerande samarbete med Trafikverket. I fastighetsregistret redovisas samisk namnform i de fall sådan finns. Det är dock av vikt att påpeka att inga diakritiska tecken används, vilket beror på registrets tekniska lagringsmiljö. Ett utvecklingsprojekt pågår där detta kommer att åtgärdas så att de samiska namnen kan återges på ett korrekt sätt. När det gäller ortnamn på finska och meänkieli finns de i viss mån redovisade som traktnamn. I samråd med Institutet för språk och folkminnen och Sametinget ska Lantmäteriet driva utvecklingen av sin del inom de minoritetspolitiska målen. En utmaning kan vara att få kommunerna att följa redovisningen av minoritetsnamnen i exempelvis

adresserna; här bör informationsinsatser göras för att förstärka användningen av minoriteternas ortnamn. I ortnamnsarbetet ingår även att utveckla metoderna för insamlingen och granskningen av ortnamn, samt att kommunicera beslut i ortnamnsfrågorna med övriga myndigheter och allmänheten.

ARTIKEL 12

1. Parterna skall, där det är lämpligt vidta åtgärder på utbildnings- och forskningsområdet för att främja kunskapen om sina nationella minoriteters liksom om majoritetens kultur, historia, språk och religion.
2. I detta sammanhang skall parterna bland annat bereda lämpliga möjligheter till lärarutbildning och tillgång till läroböcker samt underlätta kontakter mellan studerande och lärare i olika befolkningsgrupper.
3. Parterna åtar sig att främja lika möjligheter till tillträde till utbildning på alla nivåer för personer som tillhör nationella minoriteter.

Främja kunskap om nationella minoriteter

Reviderade kursplaner för grundskolan träder i kraft 1 juli 2011. I de nya kursplanerna lyfts de nationella minoriteterna fram i ämnena svenska, historia och samhällskunskap. Enligt grundskolans kursplan i svenska ska undervisningen bl.a. bidra till att eleverna får möta och bekanta sig med de nationella minoritetsspråken i Sverige. Exempelvis är minoritetsspråkens ställning i samhället en del av det centrala innehållet i årskurs 7–9. Syftet med undervisningen i historia är enligt grundskolans kursplan att eleverna bl.a. ska få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt. En del av det centrala innehållet i årskurs 7–9 är historiska perspektiv på urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas

situation i Sverige. I samhällskunskap ska undervisningen enligt kursplanen i årskurs 4–6 ta upp samernas ställning som urfolk och övriga nationella minoriteter i Sverige och deras rättigheter. I det centrala innehållet i samhällskunskap i årskurs 7–9 behandlas också vad de nationella minoriteternas och urfolket samernas särställning och rättigheter innebär.

Reviderade ämnesplaner för gymnasieskolan gäller för utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. Till det centrala innehållet i kursen svenska 2 hör språkförhållanden i Sverige och övriga Norden, t.ex. språklagstiftning, minoritetsspråk och dialekter.

Webbplatsen Tema Modersmål

Statens skolverk har underhållit och vidgat sitt arbete med webbplatsen Tema Modersmål. Regeringen har under åren 2006 till 2011 satsat 13 miljoner SEK. Webbplatsen är en resurs för dem som arbetar med modersmålsundervisning och stöd för barn och elever med annat modersmål än svenska. Informationen på webbplatsen kompletteras med möten och konferenser. I detta arbete ska Skolverket särskilt sträva efter att stödja de nationella minoriteterna. De nationella minoritetsspråken på temaplatsen drivs av aktiva lärare efter överenskommelser mellan Statens skolverk och Sameskolstyrelsen, Judiska Centralrådet, Pajala kommun, Vänersborg kommun, Trollhättan kommun och med enskilda uppdragstagare. Alla nationella minoritetsspråk, inklusive fem romska och tre samiska språkvarieteter, finns på webbplatsen. Under 2011 kommer Skolverket att förnya överenskommelser för arbete med finska, meänkieli, romani chib och jiddisch samt rekrytera nya redaktörer för de samiska språken. Sedan 2009 finns en systerwebbplats i Norge och samverkan sker mellan den och Tema Modersmålkring språken romani, samiska och kvänska.

Läromedel

Skolverket har under 2007 till 2009 på regeringens uppdrag i samverkan med Sameskolstyrelsen ansvarat för utveckling av nya läromedel till alla nationella minoriteter. Sammanlagt anvisades 10 miljoner SEK för uppdraget. Arbetet har skett i samråd med företrädare för, och i samverkan med, producenter inom de olika nationella minoritetsgrupperna. Skolverket inledde uppdraget med att kontakta målgrupperna och göra en fördelning av resurserna mellan de olika minoriteterna. Fördelningen har bl.a. utgått från antalet elever i varje språkgrupp. Inom ramen för uppdraget har Skolverket under 2009 successivt samlat material på webbplatsen Tema Modersmål. Via webbplatsen kan man exempelvis hitta kommenterade tips på böcker, översättningar, ljudböcker och broschyrer av olika svårighetsgrad som är användbara i det dagliga arbetet. De olika läromedlen finns tillgängliga för köp, eller nedladdning, från nätet. Sameskolstyrelsen fick därutöver en miljon SEK för att utveckla läromedel på samiska. Under 2010 avsattes ytterligare en miljon SEK för framtagande av läromedel på romani chib och samiska på förskole- och skolnivå.

Skolverket har tagit fram referens- och metodmaterialet *Flerspråkighet i förskolan* med tips och idéer förankrade i teori om hur förskolan kan möta två- och flerspråkiga barn. Materialet har tagits fram som stöd till personal som möter dessa barn. Det innehåller exempel på vad som kan göras, och vilka resurser som kan knytas till förskolan, för att ge alla barns olika språk näring att växa. Materialet ska kunna användas på alla förskolor. Skolverket har också tagit fram ett samtalsmaterial om romska barn i förskola och skola *Miritza & Sebastian* med text på kaale-romska, finska och svenska. Boken tar upp situationer i svensk skola och kultur

och motsvarande situationer i romsk kultur. Syftet är att lära känna varandras kultur. Antologin *10 pinnar i luften* med texter för barn på finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska har också getts ut av Skolverket. Den är tänkt att ge alla elever ökade kunskaper om de nationella minoriteterna och deras språk. Därtill har Sametinget tagit fram en särskild språklåda med material till förskolan på samiska. Språklådan ska distribueras till förskolor inom det samiska området.

Situationen för romer i den svenska skolan

Skolverket har, som ett svar på ett regeringsuppdrag, under våren 2007 publicerat en fördjupad studie om romernas situation i skolan (rapport 292:2007). Rapporten har tagits fram med hjälp av romska representanter, som har varit anställda experter i projektet. I rapporten hävdade Skolverket bl.a. att kommunerna måste intensifiera sin uppsökande verksamhet och finna attraktiva lösningar på förskoleverksamhet för romska barn i samarbete med deras föräldrar. Verket såg behov av att hävda elevernas skolplikt och rätt till utbildning på flera sätt, bl.a. genom uppsökande arbete och noggrann uppföljning av elevers frånvaro. Verket avsåg också att följa upp lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling för att hävda vikten av en trygg skolmiljö. Skolverket har framhållit vikten av insatser i kommunerna för att höja andelen elever som utnyttjar modersmålsundervisningen. Skolverket har förbättrat statistiken om antalet deltagande i undervisning i romani chib, så att flera varieteter ska kunna rapporteras. Verket har också konstaterat att särskilda stödinsatser många gånger krävs för att förbättra romska skolbarns skolgång. Dit hör anställning av särskilda assistenter, s.k. brobyggare av romskt ursprung. Skolverket har i samband med publiceringen av rapporten framställt ett informationsmaterial om de nationella minoriteternas rättigheter i skolan.

Högre utbildning

Regeringen har genomfört flera satsningar på uppbyggnad av utbildning i nationella minoritetsspråk sedan 2007, vilket har redovisats ovan. Regeringen har gett Linköpings universitet ansvar för utbildning i romani chib, Lunds universitet för utbildning i jiddisch, Uppsala universitet och Stockholms universitet för utbildning i finska och Umeå universitet för utbildning i meänkieli och samiska. Vidare har Luleå tekniska universitet fått i uppdrag att erbjuda lärarutbildning med inriktning mot finska, meänkieli och samiska. Regeringen gav inför 2010 Luleå tekniska universitet i uppdrag att redovisa hur man arbetar med att öka antalet sökande till lärarutbildningen.

Fördelningen av språken har skett enligt en skrivelse till regeringen (2006) från Göteborgs universitet, Linköpings universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet och Uppsala universitet. Förslagen i skrivelsen arbetades fram av Sveriges universitets- och högskoleförbund. Ett huvudansvar genom ett särskilt åtagande innebär att ett lärosäte måste erbjuda utbildning i detta språk, men inte att andra lärosäten inte får erbjuda motsvarande utbildning. Varje lärosäte kan starta vilken utbildning de önskar, så länge den faller inom ramen för de områden de har examensrätt för. Till exempel har även Umeå universitet och Mälardalens högskola utbildning i finska – utan att de har regeringens uppdrag att göra detta.

Regeringen har, som redan nämnts, även gett Högskoleverket i uppdrag (dnr U2010/3886/UH) att föreslå åtgärder för hur tillgången på lärare som kan undervisa i och på nationella minoritetsspråk kan ökas. Vidare innebär uppdraget att Högskoleverket ska, om

det bedöms lämpligt, efter dialog med berörda lärosäten, föreslå förändringar i nuvarande ansvarsfördelning mellan de lärosäten som har utbildningar i nationella minoritetsspråk. Högskoleverket ska redovisa uppdraget senast den 31 oktober 2011.

Lärosätena arbetar med att göra utbildningarna mer attraktiva. Till exempel har Umeå universitet, i syfte att göra utbildningen i samiska mer lättillgänglig, arbetat med nätundervisning. Nu utgörs hela språkutbudet i samiska språk och samiska studier av distanskurser med nätstöd eller av rena nätkurser. De senaste åren har antalet helårsstudenter ökat markant. För 2010 var antalet sökande nära 370 till ca 370 platser.

Tillträde till högre utbildning

För att kunna studera på högskolan krävs behörighet till högskolestudier; grundläggande behörighet som är gemensam för all högskoleutbildning, och särskild behörighet som anger de specifika krav som utöver grundläggande behörighet krävs för att kunna tillgodogöra sig en viss högskoleutbildning. Om antalet behöriga sökande är större än antalet studieplatser görs ett urval bland de sökande. Urvalet sker på grundval av betyg från gymnasieskola (eller motsvarande), resultat från högskoleprovet (frivilligt prov som mäter kunskaper och färdigheter som är viktiga för högskolestudier) och av högskolan bestämda urvalsgrunder, som t.ex. kan vara intervjuer.

Finansiering

Alla lärosäten är fria att erbjuda de utbildningar de önskar, förutsatt att de har relevanta tillstånd att utfärda examina. Lärosätena får finansiering för högskoleutbildning på grundnivå baserat på antalet helårsstudenter och helårsprestationer. Ersättningen för studenterna varierar beroende vilken disciplin de tillhör. Exempelvis är ersättningen för medicinstudenter högre än ersättningen för språkstudierande.

Lärosätena bestämmer själva om:

- Hur resurser ska allokteras inom institutionerna och hur verksamhetens kvalitet ska kunna säkerställas och utvecklas,
- Utbildningsprogrammets struktur och innehållet i kurser,
- Vilka utbildningar på grundnivå som ska erbjudas (förutsatt alltså att lärosätet beviljats tillstånd av Högskoleverket att utfärda den aktuella examen),
- Antalet platser i varje utbildningsprogram, och
- Utbildning på forskarnivå; vilka ämnen som ska erbjudas, hur utbildningen ska organiseras osv.

Forskning

Lärosätena är fria att själva disponera över basanslag för forskning. De bestämmer alltså själva inom vilka ämnesområden det ska utvecklas forskningsprogram. Lärosätena och institutionerna kan även ansöka om forskningsmedel hos externa finansiärer, både nationella och internationella.

Lärare

Kompetensutveckling av lärare

Regeringens fortbildningssatsning för lärare påbörjades hösten 2007 och pågår fram till 2014. Satsningen vänder sig till yrkesverksamma och behöriga lärare. Syftet är att höja lärares kompetens för att därigenom öka elevernas måluppfyllelse. Fokus ligger på ämneskunskaper

och ämnesdidaktik. Totalt investerar regeringen ca. 2,8 miljarder SEK i lärarfortbildningen. Inom fortbildningssatsningen erbjuds bl.a. kurser på högskolenivå som *Tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling* (15 högskolepoäng) och *Invandring, minoriteter och främlingsbilder i det moderna Sverige* (30 högskolepoäng).

Ett krav som framfördes av representanter för de nationella minoriteterna i samband med mötet om denna rapport, som regeringen bjöd in till, var att samtliga lärare som utexamineras i Sverige borde ha baskunskaper om de fem nationella minoriteterna och deras språk och kultur.

Ny förskollärary- och lärarutbildning

Regeringen har reformerat förskollärary- och lärarutbildningen. De nya utbildningarna kommer att börja höstterminen 2011.

I propositionen Bäst i klassen – en ny lärarutbildning (2009/10:89)) anger regeringen att för att möjliggöra utbildning av lärare i minoritetsspråk bör de nationella minoritetsspråken kunna studeras som ämnen inom ramen för ämneslärarutbildningen och att det bör vara möjligt att få reella kunskaper i språken validerade. Dock har få lärosäten ansökt hos Högskoleverket om tillstånd att få utfärda examina för ämneslärare med inriktning mot minoritetsspråk och i dagsläget har ännu inget lärosäte fått sin ansökan beviljad.

Om en person har förkunskaper i ett minoritetsspråk finns en alternativ väg till att bli ämneslärare i detta språk. I enlighet med skrivningar i propositionen finns möjlighet för den med tillräckliga ämneskunskaper i minst ett ämne att få en ämneslärarexamen efter en kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). Individens kan få sina icke-formella kunskaper i ett ämne validerade vid högskola. KPU:n ska omfatta 90 högskolepoäng (motsvarande ett och ett halvt års heltidsstudier) och ska innehålla bland annat verksamhetsförlagd utbildning och didaktik. Regeringen har ännu inte presenterat det formella regelverket för KPU:n.

Lärarutbildningsutredningen (SOU 2008:109), som föregick propositionen, har föreslagit att vissa lärosäten ges särskilt ansvar för lärarutbildningen i nationella minoritetsspråk. I propositionen konstaterade dock regeringen att en del ytterligare detaljer behöver klargöras, innan ett ställningstagande kan göras i denna del. Som nämnts ovan har därför regeringen uppdragit åt Högskoleverket att föreslå åtgärder för hur tillgången på lärare, som kan undervisa i och på nationella minoritetsspråk, kan ökas.

Nya behörighetsregler för förskollärare och lärare

I propositionen Legitimation för lärare och förskollärare föreslog regeringen att ett legitimationssystem ska införas. I mars 2011 antog riksdagen regeringens förslag (prop. 2010/11:20, 2010/11:UbU5, rskr. 2010/11:171) och de första lärarna och förskollärarna kan legitimeras fr.o.m. den 1 juli 2011. För att få legitimation krävs bl.a. en behörighetsgivande examen.

Enligt de nya behörighetsreglerna, som utarbetats till följd av legitimationssystemet och den nya skollagen (2010:800), är en lärare behörig att undervisa i ämnet modersmål i samtliga årskurser om han eller hon har legitimation som lärare och kunskaper i språket motsvarande minst 30 högskolepoäng. Läraren kan ha avlagt en ämneslärarexamen där modersmål ingått som ett ämne, ha en annan lärarexamen som kompletterats med 30 högskolepoäng i ett

modersmål eller ha en äldre utbildning som är avsedd för undervisning i ett modersmål (förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare och utnämning till lektor).

För att undervisa *på* ett annat språk än svenska krävs dock inga formella kunskapskrav i det aktuella språket.

Främja kunskap om de nationella minoriteterna

Den nya webbplatsen www.minoritet.se kan även bidra till att öka kunskapen om nationella minoriteter.

Delegationen för romska frågor hade i uppdrag att informera och sprida kunskap om romer och om deras situation i Sverige till allmänheten, myndigheter och kommuner. Delegationen lämnade sitt betänkande till regeringen i juli 2010. I betänkandet finns förslag på hur kunskapen om romer ska öka i t.ex. skolan och i andra myndigheters verksamheter samt hur romers utbildningssituation kan förbättras. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att samtliga tre punkter under artikel 12 i denna konvention var föremål för diskussion och krav på ytterligare, eller förbättrade åtgärder, i samband med det möte om denna rapport, som regeringen bjöd de nationella minoriteterna till. Förutom olika aspekter på de frågor som behandlas ovan, togs t.ex. också tanken om folkhögskolor för respektive nationell minoritet upp.

ARTIKEL 13

- 1. Parterna skall inom ramen för sina utbildningssystem tillerkänna dem som tillhör en nationell minoritet rätt att inrätta och driva sina egna enskilda utbildningsinstitutioner.**
- 2. Utövandet av denna rätt skall inte medföra något ekonomiskt åtagande för parterna.**

Regeringen är positiv till att fristående skolor som särskilt riktar sig till nationella minoriteter bildas, men vill peka på att enligt gällande bestämmelser ska en fristående skola/fristående särskola vara öppen för alla barn och elever oberoende av modersmål. Fristående skolor finansieras av allmänna medel som betalas ut av kommunerna. Utbildningen är avgiftsfri för eleverna.

Enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk är kommuner inom förvaltningsområdet för finska, meänkieli och samiska skyldiga, om ett barns vårdnadshavare begär det, att ge möjlighet till plats i förskoleverksamhet, där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkiele och samiska. Genom utvidgningen av förvaltningsområdena för finska och samiska omfattas i dag barn på fler platser i Sverige än tidigare av denna rättighet. I den nya skollagen (2010:800) som börjar tillämpas den 1 juli 2011 har begreppet förskoleverksamhet tagits bort. Förskoleverksamhet bedrivs från och med den 1 juli i form av förskola och annan pedagogisk omsorg.

Sedan lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk trädde i kraft den 1 januari 2010 har ett antal förskolor med verksamhet inriktad mot ett par minoritetsspråk startat. En förskola i Uppsala kommun och en i Huddinge kommun öppnade under andra halvåret 2010 var sin finskspråkig avdelning. I september 2010 startade en samisk förskola i Bergs kommun. I förskolan går fem barn i åldrarna 1–5 och det huvudsakliga språket är sydsamiska.

ARTIKEL 14

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att lära sig sitt minoritetsspråk.
2. I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter skall parterna, om det finns tillräcklig efterfrågan, sträva efter att så långt möjligt och inom ramen för sina respektive utbildningssystem säkerställa att den som tillhör dessa minoriteter har tillfredsställande möjligheter till undervisning i minoritetsspråket eller till undervisning på detta språk.
3. Punkt 2 i denna artikel skall genomföras utan att göra intrång på inläringen av det officiella språket eller undervisningen på detta språk.

Förskolan

I den nya skollagen (2010:800) som börjar gälla från den 1 juli 2011, har nya regler införts för modersmålsstöd för förskolan och även för förskoleklassen. Där regleras att barn, vars första språk inte är svenska, ska ges möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. Syftet är att stärka stödet till barn i förskolan och elever i förskoleklassen med annat modersmål än svenska.

Enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk är kommuner inom förvaltningsområdet för finska, meänkieli och samiska skyldiga, om ett barn vårdnadshavare begär det, att ge möjlighet till plats i förskoleverksamhet, där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli och samiska, som redovisats under art. 13 ovan. Kommunerna får ett statligt bidrag för att kunna tillgodose dessa önskemål.

Grundskolan och gymnasieskolan

I och med att den nya skollagen börjar tillämpas den 1 juli 2011 flyttas bestämmelserna om modersmålsundervisning från förordning till lag. Sedan den 1 juli 2008 har samma rättigheter för undervisning införts för alla nationella minoritetsspråk. Till skillnad från modersmålsundervisning i andra språk finns nu inget krav på att minst fem elever i kommunen måste begära undervisning i ett minoritetsspråk. Kravet på att språket ska vara ett dagligt umgängesspråk i hemmet har också tagits bort. Likaså har begränsningen om högst sju års undervisning tagits bort för samtliga minoritetsspråk.

I samband med mötet om denna rapport, som regeringen bjöd in representanter för de nationella minoriteterna till, framfördes bl. a. att det behövs mer information till kommunerna om rätten till modersmålsundervisning samt att det ofta handlar om att återta

ett språk och att de nationella minoritetsspråken därför i praktiken är att betrakta som nybörjarspråk.

Modersmålsundervisning kan anordnas som språkval, elevens val, skolans val eller utanför timplanetid. Om ett minoritetsspråk läses som språkval enligt kursplanen för moderna språk får eleven räkna samma meritvärde för minoritetsspråket som för vilket annat modernt språk som helst. Elever som detta läsår går i åk 6 är de första som kan få extra meritpoäng för sitt betyg i moderna språk när de söker till gymnasieskolan höstterminen 2014.

Sameskolstyrelsens anslag för integrerad samiskaundervisning höjdes med 1 miljon SEK från och med 2010 för att förbättra samiska barns möjligheter att tillägna sig språket.

Från och med hösten 2011 får huvudmän för grundskolans årskurs 7–9 erbjuda undervisning i ett nytt ämne; judiska studier. Den särskilda utbildningen syftar till att öka möjligheterna för elever i grundskolan som tillhör den nationella minoriteten judar att fördjupa sina kunskaper om sin minoritets kultur, historia, traditioner och religion. Eleverna ska som språkval också erbjudas undervisning i hebreiska och jiddisch.

Statens skolinspektion har fått regeringens uppdrag att granska hur huvudmännen informerar om rätten till och fullgör sin skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning i minoritetsspråken i enlighet med de bestämmelser som finns i grundskoleförordningen (1994:1194), gymnasieförordningen (1992:394), den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk och denna ramkonvention. I uppdraget ingår även att granska tvåspråkig undervisning på minoritetsspråk som bedrivs i enlighet med 2 kap. 7 § grundskoleförordningen. Redovisningen ska lämnas till Regeringskansliet senast den 1 mars 2012.

ARTIKEL 15

Parterna skall skapa nödvändiga förutsättningar för att den som tillhör nationella minoriteter effektivt skall kunna delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet samt i offentliga angelägenheter, särskilt sådana som berör dem.

Regeringen har genom sin satsning på jämställdhetsarbete bland de nationella minoriteterna 2008–2010 velat bidra till att skapa lika förutsättningar för såväl kvinnor som män till deltagande i samhällslivet. Därutöver finns ett statsbidrag till nationella minoriteters organisationer. För 2010 betalades totalt 4,6 miljoner SEK ut i statsbidrag till fem organisationer som företräder andra nationella minoriteter än samer. Vid regeringens möte med representanter för de nationella minoriteterna inför denna rapport lyfte t. ex. de romska företrädarna särskilt fram jämställdhetens betydelse. Bidrag till samiska organisationer till stöd för verksamhet inom minoritetspolitiska området utbetalas av Sametinget. För 2009 och 2010 uppgick bidraget till sammanlagt 200 000 SEK per år, liksom för 2011.

Delaktighet i det kulturella livet

De nationella minoriteterna har en rik kultur som bland annat manifesteras i olika former av konstnärlig verksamhet. Detta bidrar till att bevara och utveckla minoritetskulturerna i Sverige, samtidigt som det berikar kulturlivet i allmänhet, se mer om detta under artikel 5.

Delegationen för romska frågor har i sitt betänkande Romers rätt – en strategi för romer i Sverige lämnat förslag på hur romers förutsättningar att delta i samhället kan förbättras. De nationella minoriteternas möjligheter till inflytande har förbättrats genom den minoritetspolitiska strategin – se ovan del 1.

Forum för levande historia ska utifrån betänkandet Romers rätt – en strategi för romer i Sverige (SOU 2010:55) utreda hur romernas kultur och språk kan få en starkare ställning, som nämnts. I arbetet ska Forum för levande historia samråda med berörda organisationer och institutioner. De förslag som utredningen presenterar ska rymmas inom ramen för berörda organisationers och institutioners befintliga anslag. Forum för levande historia ska redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) senast den 1 november 2011.

Delaktighet i det politiska livet

Sametinget och regeringen har regelbundna kontakter för att diskutera aktuella frågor. Det sker dels genom löpande kontakter med Regeringskansliet, dels genom en årlig myndighetsdialog där frågor som rör ekonomi, personal, organisation och arbetsuppgifter diskuteras. Därutöver har sameministern och representanter för Sametingspartierna fortfarande årligen överläggningar om aktuella frågeställningar. Inom Regeringskansliet finns en interdepartemental arbetsgrupp för samepolitik (IDA) där tjänstemän från berörda departement ingår. I IDA-gruppen diskuteras aktuella frågor och med jämna mellanrum har Sametingets styrelse bjudits in för att ha en dialog med arbetsgruppen.

Liksom för övriga i samhället är det viktigt att samerna känner delaktighet och att de har möjlighet att påverka såväl samhällsutvecklingen som den egna kulturen. Det är några av orsakerna till att det folkvalda organet Sametinget inrättades 1993. Valdeltagandet vid val till Sametinget indikerar, liksom för övriga val, graden av legitimitet i det politiska systemet. För att få rösta måste personen vara anmäld i Sametingets röstlängd. I den förra rapporten angavs att valdeltagandet hade ökat vid valet 2005 (63 procents valdeltagande) men att det ändå innebar en minskning från det första valet 1993 (72 procents valdeltagande). Vid det senaste valet 2009 försämrades valdeltagandet och låg på drygt 59 procent. Utvecklingen av antalet anmälda personer i röstlängden är dock positiv. Det indikerar att Sametingets legitimitet bland den samiska befolkningen torde vara oförändrad.

Som nämnts ovan under Rekommendation 2 genomför statsrådet med ansvar för minoritetspolitiken årliga samrådsmöten med företrädare för de nationella minoriteterna. Särskilda medel för samråd i förvaltningsområdena ges också till de nationella minoriteternas organisationer.

Ett exempel som lyftes fram och väckte intresse vid regeringens möte med representanter för de nationella minoriteterna inför framtagandet av denna rapport var verksamheten vid Romskt informations- och kunskapscenter i Malmö. Centrets ambition är att bidra till att offentliga ställningstaganden tillämpas – att gå från teori och retorik till praktik. Uppdraget

är att öka romers deltagande i samhället och bidra till att Ramkonventionen implementeras. Centret har Malmö kommun som huvudman och arbetet baseras på tre källor: romers egna erfarenheter, Ramkonventionen och relevanta regeringspropositioner samt forskning. Huvudfrågor om hur man organisatoriskt kan genomföra ramkonventionens råd om delaktighet och hur man på kommunal nivå kan leva upp till de åtaganden som Sverige har gjort har utkristalliserats i centrets arbete. De romska representanterna vid mötet, och även andra deltagare, framförde att det nu är tid att diskutera konkreta lösningar och hur de nationella minoriteternas egenmakt kan stärkas.

ARTIKEL 16

Parterna skall avhålla sig från åtgärder som ändrar befolkningsproportionerna i områden som bebos av personer som tillhör nationella minoriteter och syftar till att inskränka de rättigheter och friheter som följer av principerna i denna ramkonvention.

Det har inte skett några förändringar inom svensk rätt inom denna artikels tillämpningsområde och Sverige hänvisar därför i denna del till den första rapporten under ramkonventionen.

ARTIKEL 17

1. Parterna åtar sig att inte göra intrång på rätten för personer som tillhör nationella minoriteter att upprätta och upprätthålla fria och fredliga kontakter över gränserna med personer som lagligen vistas i andra stater, särskilt med sådana personer med vilka de delar en etnisk, kulturell, språklig eller religiös identitet eller ett gemensamt kulturarv.
2. Parterna åtar sig att inte göra intrång på rätten för personer som tillhör nationella minoriteter att delta i verksamheter i frivilligorganisationer på det nationella och internationella planet.

Syftet med den undertecknade konventionen mellan Sverige och Norge om gränsöverskridande renskötsel är att främja och utveckla samarbetet mellan länderna, samebyar och renbetesdistrikt samt enskilda renskötare. Detta för att renbetet ska utnyttjas på ett sätt som ger ett långsiktigt underlag för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig renskötsel i båda länderna. Sameby och renbetesdistrikt får ingå avtal om ytterligare samarbete än det som stadgas i konventionen. Lagakraftvunnen dom om rätt till renbete har företräde framför bestämmelserna i konventionen. I likhet med vad som rapporterades vid förra tillfället har Sametinget via Samiskt Parlamentariskt Råd alltjämt ett gränsöverskridande samarbete som rör samerna i Sverige, Norge och Finland. Inom ramen för EU:s strukturfondsprogram finns även under denna programperiod underprogram skapade för att främja samarbetet mellan samerna på olika sidor av nationsgränsen. Programperioden löper 2007–2013.

ARTIKEL 18

1. Parterna skall sträva efter att där så är nödvändigt ingå bilaterala och multilaterala avtal med andra stater, särskilt med grannstater, i syfte att säkerställa skydd för personer som tillhör berörda nationella minoriteter.

2. Parterna skall i tillämpliga fall vidta åtgärder för att främja samarbete över gränserna.

Det finns en arbetsgrupp med tjänstemän ansvariga för nationella minoritetsfrågor i Sverige och Finland, den finsk – svenska arbetsgruppen för minoritets- och minoritetspråkfrågor sedan 2001. Arbetsgruppen är inriktad på frågor som rör finskans ställning i Sverige och svenskans ställning i Finland, samt andra gemensamma minoritetspolitiska frågor.

Det pågår även ett arbete med att fördjupa samarbetet kring minoritetsfrågor mellan de övriga nordiska länderna. Samarbetet handlar i första hand om erfarenhetsutbyte på tjänstemannanivå, men också studiebesök på ministernivå.

De nordiska sameministrarna och de nordiska sametingspresidenterna tillkallade 2002 en expertgrupp med uppgift att utarbeta ett utkast till nordisk samekonvention. Gruppen redovisade sitt förslag i november 2005. Därefter har rättsutredningar och konsekvensanalyser genomförts samt förhandlingar om upplägget inför de reella förhandlingarna. Vid ett möte mellan sameministrarna och sametingspresidenterna i november 2010 beslutades att utse nationella förhandlingsdelegationer och därefter inleda förhandlingar med utkastet till konventionstext som en ram. Därefter har nationella förhandlingsdelegationer tillsatts. Målsättningen från svensk sida är att förhandlingarna ska slutföras inom den givna tiden dvs. fem år.

Bilaga – Författningsbilaga

I denna bilaga redovisas utdrag ur de lagar som nämns i denna rapport och som inte tagits upp i tidigare rapporter.

Regeringsformen (utdrag)

1 kap. Statsskicketets grunder

2 § Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Särskilt ska det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa. Det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv.

Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

9 § Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saktlighet och opartiskhet.

2 kap. Grundläggande fri- och rättigheter

1 § Var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,

2. informationsfrihet: frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden,

3. mötesfrihet: frihet att anordna och delta i sammankomster för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk,

4. demonstrationsfrihet: frihet att anordna och delta i demonstrationer på allmän plats,

5. föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften, och

6. religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

I fråga om tryckfriheten och motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och i vissa liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur en databas samt filmer, videogram,

ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar gäller tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

I tryckfrihetsförordningen finns också bestämmelser om rätt att ta del av allmänna handlingar.

12 § Lag eller annan föreskrift får inte innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande eller med hänsyn till sexuell läggning.

11 kap. Rättskipningen

14 § Finner en domstol att en föreskrift står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning får föreskriften inte tillämpas. Detsamma gäller om stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid föreskriftens tillkomst.

Vid prövning enligt första stycket av en lag ska det särskilt beaktas att riksdagen är folkets främsta företrädare och att grundlag går före lag.

12 kap. Förvaltningen

10 § Finner ett offentligt organ att en föreskrift står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning får föreskriften inte tillämpas. Detsamma gäller om stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid föreskriftens tillkomst.

Vid prövning enligt första stycket av en lag ska det särskilt beaktas att riksdagen är folkets främsta företrädare och att grundlag går före lag.

Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Allmänna bestämmelser

1 § /Upphör att gälla U:2011-07-01/

Denna lag innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt bestämmelser om vissa skyldigheter inom förskoleverksamhet och äldreomsorg. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen.

1 § /Träder i kraft I:2011-07-01/

Denna lag innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt bestämmelser om vissa skyldigheter inom förskola, sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen (2010:800) som kompletterar eller erbjuds i stället för förskola och äldreomsorg. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen. Lag (2010:865).

2 § Nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3).

I språklagen (2009:600) anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

3 § Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag.

4 § I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

5 § Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Förvaltningsområden

6 § Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Huddinge, Håbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för meänkieli avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund.

7 § Andra kommuner än de som anges i 6 § kan efter anmälan få ingå i förvaltningsområdet för finska, meänkieli eller samiska. Beslut att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde fattas av regeringen. Regeringen får meddela föreskrifter om sådan frivillig anslutning till ett förvaltningsområde.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter

8 § Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

9 § Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket.

10 § Enskilda har alltid rätt att använda finska och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän. Detsamma gäller vid enskildas skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.

11 § Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

12 § Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar

13 § Upphör att gälla: 2011-05-02

Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en förvaltningsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol eller sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå har rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner. Detsamma gäller samiska hos en sådan domstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk eller Kiruna, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner.

Rätten att använda finska, meänkieli respektive samiska omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas. Lag (2009:857).

13 § /Träder i kraft I:2011-05-02/

Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en förvaltningsrätt, tingsrätt, mark- och miljödomstol eller sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå har rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner.

Detsamma gäller samiska hos en sådan domstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk eller Kiruna, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner.

Rätten att använda finska, meänkieli respektive samiska omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas. Lag (2010:943).

14 § Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärenden hos domstolar enligt 13 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till detta språk och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt ska domstolen sträva efter att använda minoritetsspråket i sina kontakter med parten eller dennes ställföreträdare.

I alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska hos domstolar enligt 13 § har en part eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde rätt att på begäran få domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översätta till detta språk.

15 § Den som vill använda finska, meänkieli eller samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 13 § ska begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet.

En begäran om att få en översättning enligt 14 § tredje stycket ska framställas inom en vecka från det att domen eller beslutet meddelats, om en sådan begäran inte har framställts tidigare under handläggningen av målet eller ärendet.

Om en begäran om att använda minoritetsspråk eller om att få en översättning framställs senare än vad som anges i första och andra styckena får den avslås. En sådan begäran får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

16 § Om en part eller ställföreträdare för part har rätt att använda finska, meänkieli eller samiska i rättegång, ska tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6-8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50-52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Finska, meänkieli och samiska i förskoleverksamhet och äldreomsorg

/Rubriken träder i kraft I: 2011-07-01/

Finska, meänkieli och samiska i förskola, viss annan pedagogisk verksamhet och äldreomsorg

17 § / Upphör att gälla: 2011-07-01

När en kommun i ett förvaltningsområde erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2 a kap. 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100), ska kommunen erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det

plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska.

17 § /Träder i kraft I:2011-07-01/

När en kommun i ett förvaltningsområde erbjuder plats i förskola eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen (2010:800) som kompletterar eller erbjuds i stället för förskola, ska kommunen erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det plats i sådan verksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska. Lag (2010:865).

18 § En kommun i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Detsamma gäller kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket.

Undantag

19 § Om det finns särskilda skäl får regeringen meddela föreskrifter om att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpningen av 8 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landsting och kommun i fråga om kommunala myndigheter.

Uppföljning m.m.

20 § Förvaltningsmyndigheters tillämpning av denna lag ska följas upp. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen. Detta uppföljningsansvar innebär ingen inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter.

21 § En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

Träder i kraft 1 januari 2010

Språklag (2009:600)

Lagens innehåll och syfte

1 § I denna lag finns bestämmelser om svenska språket, de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket. Lagen innehåller även bestämmelser om det allmännas ansvar för att den enskilde ges tillgång till språk samt om språkanvändning i offentlig verksamhet och i internationella sammanhang.

2 § Syftet med lagen är att ange svenskans och andra språks ställning och användning i det svenska samhället. Lagen syftar också till att värna svenskan och den språkliga mångfalden i Sverige samt den enskildes tillgång till språk.

3 § Om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från denna lag, gäller den bestämmelsen.

Svenska språket

4 § Svenska är huvudspråk i Sverige.

5 § Som huvudspråk är svenskan samhällets gemensamma språk, som alla som är bosatta i Sverige ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden.

6 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas.

De nationella minoritetsspråken

7 § De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

8 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det svenska teckenspråket

9 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket.

Språkanvändningen i offentlig verksamhet

10 § Språket i domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra organ som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet är svenska.

I annan lag finns särskilda bestämmelser om rätt att använda nationella minoritetsspråk och annat nordiskt språk.

När det gäller skyldigheten för domstolar och förvaltningsmyndigheter att anlita tolk och att översätta handlingar finns det särskilda bestämmelser.

11 § Språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt.

12 § Myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas.

Svenskan i internationella sammanhang

13 § Svenska är Sveriges officiella språk i internationella sammanhang.

Svenskans ställning som officiellt språk i Europeiska unionen ska värnas.

Den enskildes tillgång till språk

14 § Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Därutöver ska

1. den som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket, och
2. den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket.

Den som har ett annat modersmål än de språk som anges i första stycket ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål.

15 § Det allmänna ansvarar för att den enskilde ges tillgång till språk enligt 14 §.

Träder i kraft: 2009-07-01

Diskrimineringslag (2008:567)

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens ändamål

1 § Denna lag har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

Lagens innehåll

2 § Lagens första kapitel innehåller definitioner och andra inledande bestämmelser. I andra kapitlet finns bestämmelser om förbud mot diskriminering och repressalier. I tredje kapitlet

finns bestämmelser om aktiva åtgärder. I fjärde kapitlet finns bestämmelser om tillsyn. I femte kapitlet finns bestämmelser om ersättning och ogiltighet. I sjätte kapitlet finns bestämmelser om rättegången.

Lagen är tvingande

3 § Ett avtal som inskränker någons rättigheter eller skyldigheter enligt denna lag är utan verkan i den delen.

Diskriminering

4 § I denna lag avses med diskriminering

1. direkt diskriminering: att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder,
2. indirekt diskriminering: att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med visst kön, viss könsöverskridande identitet eller uttryck, viss etnisk tillhörighet, viss religion eller annan trosuppfattning, visst funktionshinder, viss sexuell läggning eller viss ålder, såvida inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringsättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet,
3. trakasserier: ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder,
4. sexuella trakasserier: ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet,
5. instruktioner att diskriminera: order eller instruktioner att diskriminera någon på ett sätt som avses i 1-4 och som lämnas åt någon som står i lydads- eller beroendeförhållande till den som lämnar ordern eller instruktionen eller som gentemot denna åtagit sig att fullgöra ett uppdrag.

Kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk

tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning och ålder

5 § I denna lag avses med

1. kön: att någon är kvinna eller man,
2. könsöverskridande identitet eller uttryck: att någon inte identifierar sig som kvinna eller man eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön,
3. etnisk tillhörighet: nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande,
4. funktionshinder: varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå,
5. sexuell läggning: homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning, och
6. ålder: uppnådd levnadslängd.

Även den som avser att ändra eller har ändrat sin könstillhörighet omfattas av diskrimineringsgrunden kön.

2 kap. Förbud mot diskriminering och repressalier

Arbetslivet

Diskrimineringsförbud

1 § En arbetsgivare får inte diskriminera den som hos arbetsgivaren

1. är arbetstagare,
2. gör en förfrågan om eller söker arbete,
3. söker eller fullgör praktik, eller
4. står till förfogande för att utföra eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft.

Diskrimineringsförbudet gäller även i det fall arbetsgivaren genom skäliga stöd- och anpassningsåtgärder kan se till att en arbetstagare, en arbetssökande eller en yrkespraktikant med ett funktionshinder kommer i en jämförbar situation med personer

utan sådant funktionshinder.

Den som i arbetsgivarens ställe har rätt att besluta i frågor som rör någon som avses i första stycket ska likställas med arbetsgivaren.

2 § Förbudet i 1 § hindrar inte

1. särbehandling som föranleds av en egenskap som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna om, vid beslut om anställning, befordran eller utbildning för befordran, egenskapen på grund av arbetets natur eller det sammanhang där arbetet utförs utgör ett verkligt och avgörande yrkeskrav som har ett berättigat syfte och kravet är lämpligt och nödvändigt för att uppnå syftet,

2. åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män och som avser annat än löne- eller andra anställningsvillkor,

3. tillämpning av åldersgränser för rätt till pensions-, efterlevande- eller invaliditetsförmåner i individuella avtal eller kollektivavtal, eller

4. särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier

3 § Om en arbetsgivare får kännedom om att en arbetstagare anser sig i samband med arbetet ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier av någon som utför arbete eller fullgör praktik hos arbetsgivaren, är arbetsgivaren skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Skyldigheten gäller också i förhållande till den som fullgör praktik eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft.

Uppgift om meriter

4 § Om en arbetssökande inte har anställts eller tagits ut till anställningsintervju, eller om en arbetstagare inte har befordrats eller tagits ut till utbildning för befordran, ska

sökanden på begäran få en skriftlig uppgift av arbetsgivaren om vilken utbildning, yrkeserfarenhet och andra meriter den hade som togs ut till anställningsintervjun eller som fick arbetet eller utbildningsplatsen.

Utbildning

Diskrimineringsförbud

5 § /Upphör att gälla U:2011-07-01/

Den som bedriver verksamhet som avses i skollagen (1985:1100) eller annan utbildningsverksamhet (utbildningsanordnare) får inte diskriminera något barn eller någon elev, student eller studerande som deltar i eller söker till verksamheten. Anställda och uppdragstagare i verksamheten ska likställas med utbildningsanordnaren när de handlar inom ramen för anställningen eller uppdraget.

Diskrimineringsförbudet gäller även i det fall en utbildningsanordnare genom skäliga åtgärder i fråga om lokalernas tillgänglighet och användbarhet kan se till att en person med funktionshinder, som söker eller har antagits till utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller till utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina, kommer i en jämförbar situation med personer utan sådant funktionshinder.

5 § /Träder i kraft I:2011-07-01/

Den som bedriver verksamhet som avses i skollagen (2010:800) eller annan utbildningsverksamhet (utbildningsanordnare) får inte diskriminera något barn eller någon elev, student eller studerande som deltar i eller söker till verksamheten. Anställda och uppdragstagare i verksamheten ska likställas med utbildningsanordnaren när de handlar inom ramen för anställningen eller uppdraget.

Diskrimineringsförbudet gäller även i det fall en utbildningsanordnare genom skäliga åtgärder i fråga om lokalernas tillgänglighet och användbarhet kan se till att en person med funktionshinder, som söker eller har antagits till utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller till utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina, kommer i en jämförbar situation med personer utan sådant funktionshinder. Lag (2010:861).

6 § /Upphör att gälla U:2011-07-01/

Förbudet i 5 § hindrar inte

1. åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män vid tillträde till annan utbildning än sådan som avses i skollagen (1985:1100),
2. tillämpning av bestämmelser som tar hänsyn till ålder i fråga om förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg, utbildning i förskoleklass, i det obligatoriska skolväsendet eller i en fristående skola som motsvarar grundskolan, särskolan eller specialskolan, eller
3. särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Förbudet hindrar inte heller att en folkhögskola eller ett studieförbund vidtar åtgärder som är ett led i strävanden att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

6 § /Träder i kraft I:2011-07-01/
Förbudet i 5 § hindrar inte

1. åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män vid tillträde till annan utbildning än sådan som avses i skollagen (2010:800),
2. tillämpning av bestämmelser som tar hänsyn till ålder i fråga om utbildning i förskolan, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan eller fritidshemmet, eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen, eller
3. särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Förbudet hindrar inte heller att en folkhögskola eller ett studieförbund vidtar åtgärder som är ett led i strävanden att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. Lag (2010:861).

Skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier

7 § Om en utbildningsanordnare får kännedom om att ett barn eller en elev, student eller studerande som deltar i eller söker till utbildningsanordnarens verksamhet anser sig i samband med verksamheten ha blivit utsatt för trakasserier

eller sexuella trakasserier, är utbildningsanordnaren skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Uppgift om meriter

8 § Om en sökande har nekats tillträde till en utbildning, eller inte tagits ut till prov eller intervju om sådant förfarande tillämpas vid antagningen, ska sökanden på begäran få en skriftlig uppgift av utbildningsanordnaren om vilken utbildning eller andra meriter den hade som blev antagen till utbildningen eller togs ut till provet eller intervjun.

Arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag

9 § Diskriminering av arbetssökande eller arbetstagare är förbjuden i fråga om arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag.

Förbudet hindrar dock inte

1. åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män eller lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet, eller
2. särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Start eller bedrivande av näringsverksamhet samt yrkesbehörighet

10 § Diskriminering är förbjuden i fråga om

1. ekonomiskt stöd, tillstånd, registrering eller liknande som behövs eller kan ha betydelse för att någon ska kunna starta eller bedriva näringsverksamhet, och
2. behörighet, legitimation, auktorisation, registrering, godkännande eller liknande som behövs eller kan ha betydelse för att någon ska kunna utöva ett visst yrke.

Förbuden hindrar inte särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Förbudet i första stycket 1 hindrar inte heller åtgärder i fråga om stöd som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män eller lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet.

Medlemskap i vissa organisationer

11 § Diskriminering är förbjuden i fråga om

1. medlemskap eller medverkan i en arbetstagarorganisation, arbetsgivarorganisation eller yrkesorganisation, och
2. förmåner som en sådan organisation tillhandahåller sina medlemmar.

Förbudet hindrar inte att en organisation tillhandahåller medlemmar av ena könet förmåner som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män.

Varor, tjänster och bostäder m.m.

12 § Diskriminering är förbjuden för den som

1. utanför privat- och familjelivet tillhandahåller varor, tjänster eller bostäder till allmänheten, eller
2. anordnar en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning.

Den som i förhållande till allmänheten företräder den som avses i första stycket ska likställas med denne.

Förbudet gäller dock inte diskriminering som har samband med ålder. Förbudet mot diskriminering som har samband med kön gäller inte tillhandahållande av försäkringstjänster och hindrar inte heller att kvinnor och män i fråga om andra tjänster eller bostäder behandlas olika, om det har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Hälso- och sjukvården samt socialtjänsten m.m.

13 § Diskriminering är förbjuden i fråga om

1. hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet, och
2. verksamhet inom socialtjänsten samt stöd i form av färdtjänst och riksfärdtjänst och bostadsanpassningsbidrag.

Förbuden gäller dock inte diskriminering som har samband med ålder.

Förbuden som gäller hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet eller verksamhet inom socialtjänsten hindrar inte att kvinnor och män behandlas olika, om det har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Socialförsäkringssystemet, arbetslöshetsförsäkringen och studiestöd

14 § Diskriminering är förbjuden i fråga om

1. socialförsäkringen och anslutande bidragssystem,
2. arbetslöshetsförsäkringen, och
3. statligt studiestöd.

Förbuden gäller dock inte diskriminering som har samband med ålder.

Förbudet mot diskriminering som har samband med kön i fråga om socialförsäkringen och anslutande bidragssystem hindrar inte heller tillämpning av bestämmelser om änkepension, hustrutillägg eller utbetalning av barnbidrag.

Värnplikt och civilplikt

Värnplikt och civilplikt samt annan motsvarande militär utbildning inom Försvarmakten

15 § Diskriminering är förbjuden

1. vid mönstring eller annan utredning om personliga förhållanden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt vid inskrivning för och under fullgörande av värnplikt eller civilplikt, samt
2. vid antagningsprövning till samt under fullgörande av annan motsvarande militär utbildning inom Försvarmakten.

Förbudet gäller dock inte diskriminering som har samband med ålder.

Förbudet hindrar inte heller tillämpning av bestämmelser om

att en totalförsvarspliktig inte ska kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt om han eller hon hänvisar till sin anslutning till visst religiöst samfund. Lag (2010:464).

Skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier

16 § Om en myndighet eller en organisation som omfattas av förbudet i 15 § får kännedom om att en person som söker till eller deltar i utbildning eller annan verksamhet som anges i bestämmelsen anser sig i samband därmed ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är myndigheten eller organisationen skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Första stycket gäller dock inte trakasserier som har samband med ålder. Lag (2010:464).

Offentlig anställning

17 § Diskriminering är förbjuden även i andra fall än som avses i 5 eller 9-15 §§ när den som helt eller delvis omfattas av lagen (1994:260) om offentlig anställning

1. bistår allmänheten med upplysningar, vägledning, råd eller annan sådan hjälp, eller
2. på annat sätt i anställningen har kontakter med allmänheten.

Förbudet gäller dock inte diskriminering som har samband med ålder.

Förbud mot repressalier

18 § En arbetsgivare får inte utsätta en arbetstagare för repressalier på grund av att arbetstagaren

1. anmält eller påtalat att arbetsgivaren handlat i strid med lagen,
2. medverkat i en utredning enligt lagen, eller
3. avvisat eller fogat sig i arbetsgivarens trakasserier eller sexuella trakasserier.

Förbudet gäller också i förhållande till den som hos

arbetsgivaren

1. gör en förfrågan om eller söker arbete,
2. söker eller fullgör praktik, eller
3. står till förfogande för att utföra eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft.

Den som i arbetsgivarens ställe har rätt att besluta i frågor som rör någon som avses i första eller andra stycket ska likställas med arbetsgivaren.

19 § Den som påstås ha handlat i strid med bestämmelserna i 2 kap. 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 eller 17 § eller 3 kap. 15 eller 16 §, får inte utsätta en enskild person för repressalier på grund av att han eller hon

1. anmält eller påtalat ett sådant handlande,
2. medverkat i en utredning enligt lagen, eller
3. avvisat eller fogat sig i trakasserier eller sexuella trakasserier från den som påstås ha diskriminerat.

3 kap. Aktiva åtgärder

Arbetslivet

Samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare

1 § Arbetsgivare och arbetstagare ska samverka om aktiva åtgärder för att uppnå lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, och särskilt motverka diskriminering i arbetslivet på sådana grunder.

2 § Arbetsgivare och arbetstagare ska särskilt verka för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. De ska också främja lika möjligheter till löneutveckling för kvinnor och män.

Ett arbete är att betrakta som likvärdigt med ett annat arbete om det utifrån en sammantagen bedömning av de krav arbetet ställer samt dess natur kan anses ha lika värde som det andra arbetet. Bedömningen av de krav arbetet ställer ska göras med beaktande av kriterier som kunskap och färdigheter, ansvar och

ansträngning. Vid bedömningen av arbetets natur ska särskilt arbetsförhållandena beaktas.

Målinriktat arbete

3 § Arbetsgivaren ska inom ramen för sin verksamhet bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

Närmare föreskrifter om arbetsgivarens skyldigheter finns i 4-13 §§.

Arbetsförhållanden

4 § Arbetsgivaren ska genomföra sådana åtgärder som med hänsyn till arbetsgivarens resurser och omständigheterna i övrigt kan krävas för att arbetsförhållandena ska lämpa sig för alla arbetstagare oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

5 § Arbetsgivaren ska underlätta för både kvinnliga och manliga arbetstagare att förena förvärvsarbete och föräldraskap.

6 § Arbetsgivaren ska vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att någon arbetstagare utsätts för trakasserier eller repressalier som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning eller för sexuella trakasserier.

Rekrytering

7 § Arbetsgivaren ska verka för att personer oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning ges möjlighet att söka lediga anställningar.

8 § Arbetsgivaren ska genom utbildning, kompetensutveckling och andra lämpliga åtgärder främja en jämn fördelning mellan kvinnor och män i skilda typer av arbete och inom olika kategorier av arbetstagare.

9 § När det på en arbetsplats inte råder en i huvudsak jämn fördelning mellan kvinnor och män i en viss typ av arbete eller inom en viss kategori av arbetstagare, ska arbetsgivaren vid nyanställningar särskilt anstränga sig för att få sökande av det underrepresenterade könet. Arbetsgivaren ska försöka se till att andelen arbetstagare av det underrepresenterade könet efter hand ökar.

Första stycket ska dock inte tillämpas, om särskilda skäl talar emot sådana åtgärder eller åtgärderna rimligen inte kan krävas med hänsyn till arbetsgivarens resurser och omständigheterna i övrigt.

Lönefrågor

10 § I syfte att upptäcka, åtgärda och förhindra osakliga skillnader i lön och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män ska arbetsgivaren vart tredje år kartlägga och analysera

- bestämmelser och praxis om löner och andra anställningsvillkor som tillämpas hos arbetsgivaren, och
- löneskillnader mellan kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt.

Arbetsgivaren ska bedöma om förekommande löneskillnader har direkt eller indirekt samband med kön. Bedömningen ska särskilt avse skillnader mellan

- kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika, och
- grupp med arbetstagare som utför arbete som är eller brukar anses vara kvinnodominerat och grupp med arbetstagare som utför arbete som är att betrakta som likvärdigt med sådant arbete men inte är eller brukar anses vara kvinnodominerat.

11 § Arbetsgivaren ska vart tredje år upprätta en handlingsplan för jämställda löner och där redovisa resultatet av kartläggningen och analysen enligt 10 §. I planen ska anges vilka lönejusteringar och andra åtgärder som behöver vidtas för att uppnå lika lön för arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. Planen ska innehålla en kostnadsberäkning och en tidsplanering utifrån målsättningen att de lönejusteringar som behövs ska genomföras så snart som möjligt och senast inom tre år.

En redovisning och en utvärdering av hur de planerade åtgärderna genomförts ska tas in i efterföljande handlingsplan.

Skyldigheten att upprätta en handlingsplan för jämställda löner gäller inte arbetsgivare som vid det senaste kalenderårsskiftet sysselsatte färre än 25 arbetstagare.

12 § Arbetsgivaren ska förse en arbetstagarorganisation i förhållande till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal med den information som behövs för att organisationen ska kunna samverka vid kartläggning, analys och upprättande av handlingsplan för jämställda löner.

Avser informationen uppgifter om lön eller andra förhållanden som berör en enskild arbetstagarare gäller reglerna om tystnadsplikt och skadestånd i 21, 22 och 56 §§ lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. I det allmänna verksamhet tillämpas i stället 10 kap. 11–14 §§ och 12 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Lag (2009:526).

Jämställdhetsplan

13 § Arbetsgivaren ska vart tredje år upprätta en plan för sitt jämställdhetsarbete. Planen ska innehålla en översikt över de åtgärder enligt 4-9 §§ som behövs på arbetsplatsen och en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som arbetsgivaren avser att påbörja eller genomföra under de kommande åren.

Planen ska också innehålla en översiktlig redovisning av den handlingsplan för jämställda löner som arbetsgivaren ska göra enligt 11 §.

En redovisning av hur de planerade åtgärderna enligt första stycket har genomförts ska tas in i efterföljande plan.

Skyldigheten att upprätta en jämställdhetsplan gäller inte arbetsgivare som vid det senaste kalenderårsskiftet sysselsatte färre än 25 arbetstagarare.

Utbildning

Målinriktat arbete

14 § /Upphör att gälla U:2011-07-01/

En utbildningsanordnare som bedriver utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen (1985:1100), utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina ska inom ramen för denna verksamhet bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning.

Närmare föreskrifter om utbildningsanordnarens skyldigheter finns i 15 och 16 §§.

14 § /Träder i kraft I:2011-07-01/

En utbildningsanordnare som bedriver utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen (2010:800), utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina ska inom ramen för denna verksamhet bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning.

Närmare föreskrifter om utbildningsanordnarens skyldigheter finns i 15 och 16 §§. Lag (2010:861)

Att förebygga och förhindra trakasserier

15 § En utbildningsanordnare som avses i 14 § ska vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att något barn eller någon elev eller student som deltar i eller söker till verksamheten utsätts för trakasserier som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning eller för sexuella trakasserier.

Likabehandlingsplan

16 § En utbildningsanordnare som avses i 14 § ska varje år upprätta en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att dels främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning, dels förebygga och förhindra trakasserier som avses i 15 §. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som utbildningsanordnaren avser att påbörja eller genomföra under det kommande året.

En redovisning av hur de planerade åtgärderna enligt första stycket har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

4 kap. Tillsyn

Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannens uppgifter

1 § Diskrimineringsombudsmannen ska utöva tillsyn över att denna lag följs. Ombudsmannen ska i första hand försöka få dem som omfattas av lagen att frivilligt följa den.

Bestämmelser om ombudsmannens uppgifter finns också i lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen.

2 § Av 6 kap. 2 § framgår att Diskrimineringsombudsmannen får föra talan i domstol för en enskild som medger det.

Uppgiftsskyldighet

3 § Den som omfattas av förbuden mot diskriminering och repressalier, av skyldigheten att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier eller av bestämmelserna om aktiva åtgärder i denna lag är skyldig att på begäran av Diskrimineringsombudsmannen

1. lämna de uppgifter om förhållandena i verksamheten som kan ha betydelse för tillsynen,

2. lämna uppgifter om meriter när ombudsmannen biträder en begäran av en enskild enligt 2 kap. 4 eller 8 §,

3. ge ombudsmannen tillträde till arbetsplatser eller andra lokaler där verksamheten bedrivs för undersökningar som kan ha betydelse för tillsynen, och

4. komma till överläggningar med ombudsmannen.

Skyldigheten enligt 1-3 gäller inte om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl som talar däremot.

Vite

4 § Den som inte rättar sig efter en begäran enligt 3 § får av Diskrimineringsombudsmannen föreläggas att vid vite fullgöra sin skyldighet. Ett beslut om vitesföreläggande får överklagas hos Nämnden mot diskriminering.

5 § Den som inte fullgör sina skyldigheter i fråga om aktiva åtgärder enligt 3 kap. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15 eller 16 § kan vid vite föreläggas att fullgöra dem. Ett sådant föreläggande meddelas av Nämnden mot diskriminering på framställning av Diskrimineringsombudsmannen. Föreläggandet kan riktas även mot staten som arbetsgivare eller som huvudman för

utbildningsverksamhet.

Om ombudsmannen förklarar sig inte vilja göra en framställning till nämnden om vitesföreläggande, får en central arbetstagarorganisation i förhållande till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal göra en framställning i fråga om aktiva åtgärder i arbetslivet enligt 3 kap. 4-13 §§.

I framställningen ska anges vilka åtgärder som bör åläggas den som framställningen riktas mot, vilka skäl som åberopas till stöd för framställningen och vilken utredning som har gjorts.

Överklagandeförbud

6 § Andra beslut av Diskrimineringsombudsmannen enligt denna lag än beslut om vitesförelägganden enligt 4 § får inte överklagas.

Nämnden mot diskriminering

Nämndens uppgifter

7 § Nämnden mot diskriminering prövar framställningar om vitesförelägganden enligt 5 § och överklaganden av beslut om vitesförelägganden enligt 4 §. Vid handläggningen av ärendena tillämpas 8-15 §§.

Handläggningen av en framställning om vitesföreläggande

8 § Den som en framställning om vitesföreläggande riktas mot ska föreläggas att inom en viss tid yttra sig över framställningen och lämna de uppgifter om förhållandena i sin verksamhet som Nämnden mot diskriminering behöver för sin prövning.

När en arbetstagarorganisation gjort framställningen ska Diskrimineringsombudsmannen ges tillfälle att yttra sig.

9 § Nämnden mot diskriminering ska se till att ärendena blir tillräckligt utredda. När det behövs ska nämnden låta komplettera utredningen. Överflödiga utredning får avvisas.

10 § Ärendena hos Nämnden mot diskriminering avgörs efter muntlig förhandling, utom när nämnden anser att någon sådan förhandling inte behövs.

11 § Till en förhandling ska Nämnden mot diskriminering kalla den som gjort framställningen hos nämnden och den som

framställningen riktas mot. Om det behövs för utredningen, får nämnden också kalla andra till förhandlingen.

Nämnden får vid vite förelägga den som framställningen riktas mot eller dennes ställföreträdare att inställa sig personligen.

12 § Ett ärende om vitesföreläggande får avgöras, även om den som framställningen riktas mot inte yttrar sig i ärendet, inte medverkar till utredningen eller uteblir från en muntlig förhandling.

Om Diskrimineringsombudsmannen eller den arbetstagarorganisation som gjort framställningen om vitesföreläggande uteblir från en förhandling, förfaller framställningen om vitesföreläggande.

13 § Nämnden mot diskriminering får vid avgörandet av ett ärende om vitesföreläggande ålägga den som framställningen riktas mot att vidta andra åtgärder än sådana som begärts i framställningen, om de andra åtgärderna inte är uppenbart mera betungande för denne.

I beslutet ska nämnden ange hur och inom vilken tid åtgärderna ska påbörjas eller genomföras.

Nämndens beslut ska vara skriftligt och delges den som framställningen riktas mot.

Handläggningen av ett överklagat beslut om vitesföreläggande

14 § Vid handläggningen av ett överklagat beslut om vitesföreläggande tillämpas 9 och 10 §§.

15 § Till en förhandling ska Nämnden mot diskriminering kalla den som har överklagat beslutet om vitesföreläggande och Diskrimineringsombudsmannen. Om det behövs för utredningen, får nämnden också kalla andra till förhandlingen.

Nämnden får vid vite förelägga den som har överklagat beslutet eller dennes ställföreträdare att inställa sig personligen.

Överklagandeförbud

16 § Beslut enligt denna lag av Nämnden mot diskriminering får inte överklagas.

Utdömande av vite

17 § Talan om utdömning av vite som har förelagts enligt denna lag förs vid tingsrätt av Diskrimineringsombudsmannen.

I mål om utdömning av vite får tingsrätten bedöma även vitets lämplighet.

Överklagandenämnden för högskolan

18 § Ett beslut av ett universitet eller en högskola med staten, en kommun eller ett landsting som huvudman får, i fråga om utbildning enligt högskolelagen (1992:1434), överklagas till Överklagandenämnden för högskolan på den grunden att beslutet strider mot

1. diskrimineringsförbudet i 2 kap. 5 § första stycket, om beslutet avser
 - a. tillträde till utbildning,
 - b. tillgodoräknande av utbildning,
 - c. anstånd med studier eller fortsättning av studier efter studieuppehåll,
 - d. byte av handledare,
 - e. indragning av handledare och andra resurser vid utbildning på forskarnivå,
 - f. utbildningsbidrag för doktorander, eller
 - g. en ingripande åtgärd mot en student,
2. diskrimineringsförbudet i 2 kap. 5 § andra stycket, eller
3. förbudet mot repressalier i 2 kap. 19 §.

Om överklagandenämnden finner att det överklagade beslutet strider mot något av förbuden och att detta kan antas ha inverkat på utgången, ska beslutet undanröjas och ärendet, om det behövs, visas åter till universitetet eller högskolan för ny prövning.

Om ett beslut kan överklagas enligt någon annan författning, ska överklagande ske i den där föreskrivna ordningen i stället för enligt första stycket.

19 § Beslut enligt denna lag av Överklagandenämnden för

högskolan får inte överklagas.

5 kap. Ersättning och ogiltighet

Ersättning

1 § Den som bryter mot förbuden mot diskriminering eller repressalier eller som inte uppfyller sina skyldigheter att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier eller sexuella trakasserier enligt denna lag ska betala diskrimineringsersättning för den kränkning som överträdelsen innebär. När ersättningen bestäms ska särskilt syftet att motverka sådana överträdelser av lagen beaktas. Ersättningen ska betalas till den som kränkts av överträdelsen.

En arbetsgivare som bryter mot 2 kap. 1 första stycket eller 18 § ska också betala ersättning för den förlust som uppkommer. Detta gäller dock inte förlust som uppkommer vid beslut som rör anställning eller befordran.

Om det finns särskilda skäl kan ersättningen sättas ned helt eller delvis.

2 § Om en arbetstagare i verksamhet som avses i 2 kap. 9, 10, 11, 13, 14, 15 eller 17 § diskriminerar någon eller utsätter någon för repressalier ska diskrimineringsersättningen betalas av arbetsgivaren. Den som för annans räkning utför arbete under omständigheter liknande dem i ett anställningsförhållande ska likställas med arbetstagare.

Om en utbildningsanordnare bryter mot 2 kap. 5, 7 eller 19 § ska ersättningen betalas av huvudmannen för verksamheten.

Ogiltighet

3 § Om någon diskrimineras genom en bestämmelse i ett individuellt avtal eller i ett kollektivavtal på ett sätt som är förbjudet enligt denna lag, ska bestämmelsen jämkas eller förklaras ogiltig om den som diskriminerats begär det. Har bestämmelsen sådan betydelse för avtalet att det inte skäligen kan krävas att detta i övrigt ska gälla med oförändrat innehåll, får avtalet jämkas även i annat hänseende eller i sin helhet förklaras ogiltigt.

Om någon diskrimineras genom uppsägning av ett avtal eller genom en annan sådan rättshandling, ska rättshandlingen förklaras ogiltig om den som diskriminerats begär det.

Om någon diskrimineras genom en ordningsregel eller liknande intern bestämmelse på arbetsplatsen ska bestämmelsen jämkas eller förklaras sakna verkan om den som diskriminerats begär det.

6 kap. Rättegången

Tillämpliga regler

1 § Mål om tillämpningen av 2 kap. 1, 2, 3 eller 18 § ska handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. I sådana mål ska som arbetstagare anses också den som gör en förfrågan om eller söker arbete och den som söker eller fullgör praktik eller står till förfogande för att utföra eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft. Den hos vilken praktiken eller arbetet utförs eller skulle ha utförts ska anses som arbetsgivare. Detta gäller också när reglerna om tvisteförhandling i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet tillämpas.

Mål om tillämpningen av 2 kap. 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 eller 19 § ska prövas av allmän domstol och handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål när förlikning om saken är tillåten.

Rätt att föra talan

2 § Diskrimineringsombudsmannen, eller en ideell förening som enligt sina stadgar har att ta till vara sina medlemmars intressen och som inte är en sådan arbetstagarorganisation som avses i tredje stycket, får som part föra talan för en enskild som medger det. När ombudsmannen eller föreningen för sådan talan får ombudsmannen eller föreningen i samma rättegång också föra annan talan för den enskilde om han eller hon medger det. I mål enligt 1 § första stycket förs ombudsmannens talan i Arbetsdomstolen. För barn under 18 år som inte har ingått äktenskap krävs vårdnadshavarens eller vårdnadshavarnas medgivande.

För att få föra talan ska föreningen med hänsyn till sin verksamhet och sitt intresse i saken, sina ekonomiska förutsättningar att föra talan och förhållandena i övrigt vara lämpad att företräda den enskilde i målet.

När en arbetstagarorganisation har rätt att föra talan för den enskilde enligt 4 kap. 5 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister, får ombudsmannen eller föreningen föra talan bara om arbetstagarorganisationen inte gör det.

Bevisbörda

3 § Om den som anser sig ha blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier visar omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon har blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier, är det svaranden som ska visa att diskriminering eller repressalier inte har förekommit.

Preskription

Arbetslivet

4 § Om någon för talan med anledning av uppsägning eller avskedande ska följande bestämmelser i lagen (1982:80) om anställningsskydd tillämpas:

- 40 § om tidsfrist för talan om ogiltigförklaring,
- 41 § om tidsfrist för talan om skadestånd eller andra fordringsanspråk, och
- 42 § om förlorad talerätt på grund av preskription.

Om någon för annan talan mot en arbetsgivare än sådan som avses i första stycket ska följande bestämmelser i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet tillämpas:

- 64 § om tidsfrist för påkallande av förhandling,
- 65 § om tidsfrist för väckande av talan,
- 66 § om förlängd tidsfrist för den som inte företräds av en arbetstagarorganisation, med den skillnaden att den tidsfrist som anges i 66 § första stycket första meningen ska vara två månader, och
- 68 § om förlorad talerätt på grund av preskription.

Om talan rör ersättning med anledning av ett anställningsbeslut som har meddelats av en arbetsgivare med offentlig ställning, räknas tidsfristerna enligt andra stycket från den dag då anställningsbeslutet vann laga kraft.

5 § I mål enligt 1 § första stycket kan

Diskrimineringsombudsmannen avbryta preskription, utom i fall som avser ogiltigförklaring av uppsägning eller avskedande, genom att skriftligen meddela arbetsgivaren att ombudsmannen

utnyttjar sin rätt till preskriptionsavbrott. Om preskription avbrutits genom ett sådant meddelande löper ny preskriptionstid enligt 4 § från dagen för avbrottet.

Preskription kan inte avbrytas mer än en gång.

Andra samhällsområden

6 § Annan talan än som avses i 4 § ska väckas inom två år från det att den påtalade handlingen företogs eller en skyldighet senast skulle ha fullgjorts. I annat fall är rätten till talan förlorad.

Om talan rör en person som var under 18 år när handlingen företogs eller skyldigheten senast skulle ha fullgjorts räknas tidsfristen enligt första stycket från den dag då personen fyllde 18 år.

Rättegångskostnader

7 § I mål enligt 1 § andra stycket kan det förordnas att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad, om den part som har förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad. Detta gäller dock inte när Diskrimineringsombudsmannen för talan för en enskild enligt 2 §.

I mål enligt 1 § första stycket gäller i stället 5 kap. 2 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Övriga bestämmelser

8 § Om någon för talan med anledning av uppsägning eller avskedande ska följande bestämmelser i lagen (1982:80) om anställningsskydd tillämpas:

- 34 § om en uppsägnings giltighet m.m.,
- 35 § om ett avskedandes giltighet m.m.,
- 37 § om avstängning när en uppsägning eller ett avskedande ogiltigförklarats,
- 39 § första stycket första meningen om anställningsförhållandes upplösning, och
- 43 § första stycket andra meningen och andra stycket om skyndsam handläggning m.m.

9 § Talan om ersättning med anledning av ett beslut om anställning som har meddelats av en arbetsgivare med offentlig ställning får inte prövas innan anställningsbeslutet har vunnit laga kraft.

10 § Bestämmelserna i rättegångsbalken om part ska gälla även den för vilken Diskrimineringsombudsmannen eller en förening för talan enligt denna lag såvitt gäller jävsförhållande, pågående rättegång, personlig inställelse samt förhör under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen.

När en enskild för talan enligt denna lag får Diskrimineringsombudsmannen eller en förening inte väcka talan för den enskilde om samma sak.

11 § Rättens avgörande i ett mål där Diskrimineringsombudsmannen eller en förening för talan för en enskild får överklagas av den enskilde, om det får överklagas av ombudsmannen eller föreningen.

När rättens avgörande i ett mål som avses i första stycket har vunnit laga kraft får saken inte prövas på nytt på talan av vare sig den enskilde eller Diskrimineringsombudsmannen eller föreningen.

Övergångsbestämmelser

2008:567

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2009.

2. Genom lagen upphävs

- jämställdhetslagen (1991:433),

- lagen (1999:130) om åtgärder mot diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning,

- lagen (1999:132) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder,

- lagen (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning,

- lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan,

- lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering, och

- lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

3. De upphävda lagarna gäller fortfarande i fråga om diskriminering och repressalier som ägt rum före ikraftträdandet. De uppgifter som enligt de upphävda lagarna vilar på en ombudsman ska efter ikraftträdandet fullgöras av Diskrimineringsombudsmannen. De uppgifter som enligt de upphävda lagarna vilar på Jämställdhetsnämnden eller Nämnden mot diskriminering ska efter ikraftträdandet fullgöras av Nämnden mot diskriminering.

4. Arbetsgivarens skyldighet enligt 3 kap. 10 § ska fullgöras första gången 2009 eller det år då bestämmelsen första gången blir tillämplig.

5. Arbetsgivarens skyldigheter enligt 3 kap. 11 och 13 §§ ska fullgöras första gången året närmast efter det kalenderårsskifte då arbetsgivaren sysselsatte minst 25 arbetstagare eller året därefter, om skyldigheten enligt 3 kap. 10 § ska fullgöras det året.

2010:861

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för kommunal vuxenutbildning, vuxenutbildning för utvecklingsstörda och svenskundervisning för invandrare till utgången av juni 2012.

Socialtjänstlagen (2001:453)

5 kap. Särskilda bestämmelser för olika grupper

Äldre människor

4 § /Träder i kraft I:2011-01-01/ Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund). Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Lag (2010:427).

6 § Socialnämnden ska göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.

Kommunen ska planera sina insatser för äldre. I planeringen ska kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer.

Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. Lag (2009:726).

Lag (2008:962) om valfrihetssystem

1 kap. Lagens tillämpningsområde

Lagens omfattning

1 § Denna lag gäller när en upphandlande myndighet beslutat att tillämpa valfrihetssystem vad gäller tjänster inom hälsovård och socialtjänster, som är upptagna som B-tjänster i kategori 25 i bilaga 3 till lagen (2007:1091) om offentlig upphandling. Lagen gäller dock inte tjänster som omfattas av CPV-kod 85311300-5 (barn- och ungdomsomsorg) enligt Europaparlamentets och rådets förordning EEG nr 2195/2002 av den 5 november 2002 om en gemensam terminologi vid offentlig upphandling.

Med valfrihetssystem enligt denna lag avses ett förfarande där den enskilde har rätt att välja den leverantör som ska utföra tjänsten och som en upphandlande myndighet godkänt och tecknat kontrakt med. Den upphandlande myndigheten behöver inte tillämpa samma valfrihetssystem inom alla berörda områden.

Principerna för valfrihetssystem

2 § Den upphandlande myndigheten ska behandla leverantörer på

ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt. Den upphandlande myndigheten ska iaktta principerna om öppenhet, ömsesidigt erkännande och proportionalitet när den tillämpar valfrihetssystem.

Förvaltningslagens tillämpning

3 § Förvaltningslagen (1986:223) ska inte tillämpas vid handläggningen av ärenden enligt denna lag.

2 kap. Definitioner

1 § Med förfrågningsunderlag avses sådant underlag för ansökan om att delta i ett valfrihetssystem som en upphandlande myndighet tillhandahåller.

2 § Med kontrakt avses ett skriftligt avtal med ekonomiska villkor som

1. sluts mellan en eller flera upphandlande myndigheter och en eller flera leverantörer,
2. avser tillhandahållandet av tjänster, och
3. undertecknas av parterna eller signeras av dem med en elektronisk signatur.

Kontraktet kan även innehålla andra villkor än ekonomiska.

3 § Med leverantör avses den som på marknaden tillhandahåller tjänster som avses i 1 kap. 1 § första stycket. Med leverantör avses också en grupp av leverantörer.

4 § Med löpande annonsering avses en annons som gäller tills vidare och där det inte anges något sista datum för att komma in med ansökan.

5 § Med offentligt styrda organ avses sådana bolag och stiftelser som tillgodoser behov i det allmännas intresse, under förutsättning att behovet inte är av kommersiell karaktär, och

1. som till största delen finansieras av en kommun, ett landsting eller en upphandlande myndighet,
2. vars verksamhet står under kontroll av en kommun, ett landsting eller en upphandlande myndighet, eller

3. i vars styrelse eller motsvarande ledningsorgan mer än hälften av antalet ledamöter är utsedda av en kommun, ett landsting eller en upphandlande myndighet.

6 § Med tjänst avses sådan tjänst som framgår av 1 kap. 1 § första stycket.

7 § Med upphandlande myndighet avses en kommunal myndighet.

Vid tillämpningen av denna lag ska med upphandlande myndigheter likställas

1. beslutande församlingar i kommuner och landsting,
2. offentligt styrda organ som avses i 5 §,
3. sammanslutningar av en eller flera myndigheter enligt första stycket eller församlingar enligt 1, och
4. sammanslutningar av flera organ enligt 2.

3 kap. Annonsering

Skyldighet att annonsera på nationell webbplats

1 § En upphandlande myndighet som beslutat att inrätta eller förändra ett valfrihetssystem ska annonsera på den nationella webbplats som upprättats för ändamålet. Förfrågningsunderlag ska tillsammans med annonsen finnas tillgängligt på webbplatsen.

Löpande annonsering

2 § Den upphandlande myndigheten ska löpande begära in ansökningar genom annons på den nationella webbplatsen.

4 kap. Förfrågningsunderlagets innehåll

Ekonomisk ersättning

1 § Grunderna för den ekonomiska ersättningen till en leverantör ska framgå av förfrågningsunderlaget.

Särskilda kontraktsvillkor

2 § Den upphandlande myndigheten får ställa särskilda sociala, miljömässiga och andra villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras. Samtliga villkor ska anges i annonsen om

valfrihetssystem eller i förfrågningsunderlaget.

Ingivande och handläggningstid av ansökan

3 § I annonsen eller förfrågningsunderlaget ska anges på vilket sätt ansökan ska ges in.

4 § I förfrågningsunderlaget ska anges inom vilken tid den upphandlande myndigheten kommer att fatta beslut om godkännande.

5 § För bedömningen av när en handling ska anses inkommen till den upphandlande myndigheten ska gälla vad som sägs i 10 § förvaltningslagen (1986:223).

5 kap. Ansökan om deltagande i ett valfrihetssystem

Rätten att få delta i ett valfrihetssystem

1 § Fysiska eller juridiska personer kan var för sig eller tillsammans med andra leverantörer lämna en ansökan. Den upphandlande myndigheten får inte ställa upp villkor om att en grupp ska ha en bestämd juridisk form för att få lämna en ansökan. Den upphandlande myndigheten får dock begära att en grupp ska ha en viss juridisk form när den blivit tilldelad kontraktet, om det krävs för att kontraktet ska kunna fullgöras på ett godtagbart sätt.

Tillgång till andra företags kapacitet

2 § En sökande får vid behov åberopa andra företags ekonomiska, tekniska och yrkesmässiga kapacitet i ansökan. Sökanden ska genom att tillhandahålla ett åtagande från företagen i fråga eller på annat sätt kunna visa att han eller hon kommer att förfoga över nödvändiga resurser när kontraktet ska fullgöras.

6 kap. Kommunikation

Kommunikation med elektroniska medel

1 § Vid kommunikation med elektroniska medel ska medlen vara icke-diskriminerande, allmänt tillgängliga och möjliga att använda tillsammans med sådan maskin- och programvara som i allmänhet används.

Rättelse av fel, förtydligande och komplettering

2 § Den upphandlande myndigheten får medge att en sökande

rättar en felskrivning eller något annat uppenbart fel i ansökan. Den upphandlande myndigheten får begära att en ansökan förtydligas eller kompletteras.

7 kap. Uteslutning av sökande

Omständigheter som får medföra uteslutning av sökande

1 § Den upphandlande myndigheten får utesluta en sökande som

1. är i konkurs eller likvidation, är under tvångsförvaltning eller är föremål för ackord eller tills vidare har inställt sina betalningar eller är underkastad näringsförbud,
2. är föremål för ansökan om konkurs, tvångslikvidation, ackord eller annat liknande förfarande,
3. genom lagakraftvunnen dom är dömd för brott som avser yrkesutövningen,
4. har gjort sig skyldig till allvarligt fel i yrkesutövningen och den upphandlande myndigheten kan visa detta,
5. inte har fullgjort sina åligganden avseende socialförsäkringsavgifter eller skatt i hemlandet eller annan stat inom EES-området, eller
6. i något väsentligt hänseende har låtit bli att lämna begärda upplysningar eller lämnat felaktiga upplysningar som begärts med stöd av denna paragraf.

Om sökanden är en juridisk person, får sökanden uteslutas om en företrädare för den juridiska personen har dömts för sådant brott som avses i första stycket 3 eller gjort sig skyldig till sådant fel som avses i första stycket 4.

Den upphandlande myndigheten får begära att en sökande visar att det inte finns någon grund för att utesluta denne med stöd av första stycket 1, 2, 3 eller 5.

Intyg och bevis som gäller sökande

2 § Den upphandlande myndigheten ska som bevis för att det inte finns grund för att utesluta en sökande godta utdrag ur ett officiellt register eller annan likvärdig handling när det gäller ett förhållande som avses i 1 § första stycket 1, 2 eller 3 och intyg från behörig myndighet när det gäller ett förhållande som avses i 1 § första stycket 5.

Om sådana handlingar eller intyg som avses i första stycket inte utfärdas i sökandens hemland eller ursprungsland eller inte omfattar samtliga de fall som avses i 1 § första stycket 1-3 kan de ersättas med en utsaga som har avgetts på heder och samvete eller av en liknande försäkran.

Om en sökande är registrerad i en officiell förteckning över godkända leverantörer i ett land inom EES, ska den upphandlande myndigheten utgå från att sökanden inte kan uteslutas som leverantör enligt 1 § första stycket 1-5.

8 kap. Godkännande och ingående av kontrakt

Beslut om godkännande

1 § Den upphandlande myndigheten ska godkänna samtliga sökande som uppfyller de krav som angetts i annonsen och förfrågningsunderlaget och som inte har uteslutits med stöd av 7 kap. 1 §.

Underrättelse om beslut

2 § När beslut fattats om huruvida en sökande får delta i valfrihetssystemet ska den upphandlande myndigheten snarast möjligt lämna underrättelse till sökanden om beslutet och skälen för det.

En sådan underrättelse ska lämnas till sökandena även när den upphandlande myndigheten beslutar att avbryta inrättandet av valfrihetssystemet.

Om den upphandlande myndigheten beslutar att inte godkänna sökanden som leverantör i valfrihetssystemet ska den upphandlande myndigheten lämna upplysningar om hur rättelse söks.

Tecknande av kontrakt

3 § Sedan den upphandlande myndigheten lämnat sitt godkännande, ska myndigheten utan dröjsmål teckna kontrakt med leverantören.

9 kap. Information och ickevalsalternativ

Den upphandlande myndighetens informationsansvar

1 § Den upphandlande myndigheten ska till enskilda lämna information om samtliga leverantörer som myndigheten tecknat

kontrakt med inom ramen för valfrihetssystemet. Informationen ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig.

Ickevalsalternativ

2 § För den enskilde som inte väljer leverantör ska den upphandlande myndigheten tillhandahålla ett ickevalsalternativ.

10 kap. Rättsmedel m.m.

Rättelse

1 § En leverantör, som gör gällande att en upphandlande myndighet brutit mot en bestämmelse i denna lag, får ansöka om rättelse hos allmän förvaltningsdomstol.

Endast den sökande som inte godkänts får ansöka om rättelse av den upphandlande myndighetens beslut enligt 8 kap. 1 §.

En ansökan om rättelse ska inges skriftligen.

2 § Om den upphandlande myndigheten brutit mot någon bestämmelse i denna lag och detta medfört att en leverantör lidit eller kan komma att lida skada, ska rätten besluta om att den upphandlande myndigheten ska vidta rättelse.

Behörig domstol

3 § En ansökan om rättelse enligt 1 § ska göras hos den förvaltningsrätt i vars domkrets den upphandlande myndigheten har sitt hemvist.

En ansökan enligt 1 § andra stycket ska ha kommit in till allmän förvaltningsdomstol inom tre veckor från det att underrättelse lämnats enligt 8 kap. 2 §.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Lag (2009:856).

Förbud mot överklagande

4 § Ett beslut som denna lag är tillämplig på får inte överklagas med stöd av 10 kap. kommunallagen (1991:900).

Skadestånd

5 § En upphandlande myndighet som inte följt bestämmelserna i

denna lag ska ersätta sökanden för därigenom uppkommen skada. Skadeståndstalan som grundar sig på beslut enligt 8 kap. 1 § ska väckas inom ett år från det att den upphandlande myndigheten beslutat att inte godkänna sökanden.

Talan om skadestånd ska väckas vid allmän domstol.

Väcks inte talan i tid, är rätten till skadestånd förlorad.

Undantag från rättelse och skadestånd

6 § Bestämmelserna i detta kapitel om rättelse eller skadestånd gäller inte den upphandlande myndighetens beslut om information och ickevalsalternativ.

Tillsyn

7 § Regeringen utser en myndighet att utöva tillsyn över valfrihetssystem enligt denna lag.

8 § Tillsynsmyndigheten får inhämta sådana upplysningar från de upphandlande myndigheterna som är nödvändiga för tillsynen. Upplysningarna ska i första hand inhämtas genom ett skriftligt förfarande. Om det på grund av materialets omfattning, brådska eller något annat förhållande är lämpligare, får upplysningarna i stället inhämtas genom besök hos den upphandlande myndigheten eller muntligen.

9 § En upphandlande myndighet är skyldig att tillhandahålla de upplysningar som tillsynsmyndigheten begär för sin tillsyn.

Träder i kraft 1 januari 2009

Lag (1988:950) om kulturminnen m.m.

God ortnamnsed

4 § Vid statlig och kommunal verksamhet skall god ortnamnsed iakttas. Detta innebär att hävdvunna ortnamn inte ändras utan starka skäl,

- ortnamn i övrigt stavas enligt vedertagna regler för språkriktighet, om inte hävdvunna stavningsformer talar för annat,
- påverkan på hävdvunna namn beaktas vid nybildning av ortnamn, och
- svenska, samiska och finska namn så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden.

Namn som godkänts för offentlig kartproduktion skall även i andra sammanhang användas i sin godkända form. Lag (2000:265).

Sametingslagen (1992:1433)

2 kap. Sametinget

Sametingets uppgifter

1 § /Upphör att gälla U:2011-07-01/ Sametinget ska verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att

1. besluta om fördelningen av statens bidrag och av medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer samt av andra medel som ställs till samernas gemensamma förfogande,
2. utse den styrelse för sameskolan som avses i 8 kap. 6 § skollagen (1985:1100),
3. fastställa mål för och leda det samiska språkarbetet,
4. medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjande av mark och vatten,
5. informera om samiska förhållanden, och
6. utföra de övriga uppgifter som ankommer på Sametinget enligt lag eller annan författning. Lag (2009:725).

1 § /Träder i kraft I:2011-07-01/ Sametinget ska verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att

1. besluta om fördelningen av statens bidrag och av medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer samt av andra medel som ställs till samernas gemensamma förfogande,
2. utse ledamöterna i Sameskolstyrelsen,
3. fastställa mål för och leda det samiska språkarbetet,

4. medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjande av mark och vatten,
5. informera om samiska förhållanden, och
6. utföra de övriga uppgifter som ankommer på Sametinget enligt lag eller annan författning. Lag (2010:868).

Grundskoleförordningen (1994:1194)

Tvåspråkig undervisning

7 § För elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna får en kommun anordna delar av undervisningen i årskurserna 1-6 på umgängesspråket (tvåspråkig undervisning). För elever med finska som umgängesspråk får sådan undervisning anordnas även i årskurserna 7-9.

Under den sammanlagda tid som tvåspråkig undervisning anordnas får högst hälften anordnas på umgängesspråket. Undervisningen skall planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar under utbildningstiden.

I 8 kap. sameskolförordningen (1995:205) finns bestämmelser om integrerad samisk undervisning i grundskolan. Förordning (1997:599).

Modersmålsundervisning

9 § Om en eller båda av elevens vårdnadshavare har ett annat språk än svenska som modersmål och språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven, ska eleven få undervisning i detta språk som ett ämne (modersmålsundervisning), om

1. eleven har grundläggande kunskaper i språket, och
2. eleven önskar få sådan undervisning.

Modersmålsundervisning i samiska, finska, meänkieli, romani chib eller jiddisch ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Detsamma gäller en elev som är adoptivbarn och som har ett annat modersmål än svenska.

I 5 kap. 2 och 3 §§ finns bestämmelser om studiehundledning på elevens modersmål. Förordning (2008:97).

10 § Modersmålsundervisning kan anordnas

1. som språkval,
2. som elevens val,
3. inom ramen för skolans val, eller
4. utanför timplanebunden tid.

Modersmålsundervisning får inte omfatta mer än ett språk för en elev. En romsk elev som kommer från utlandet kan dock få modersmålsundervisning i två språk, om det finns särskilda skäl.

Vid modersmålsundervisning i samiska skall den kursplan för samiska användas som Statens skolverk med stöd av 3 kap. 6 § sameskolförordningen (1995:205) har fastställt. Förordning (2002:1010).

11 § Om modersmålsundervisning för en elev anordnas utanför timplanebunden tid, har eleven rätt att få sådan undervisning sammanlagt högst sju läsår under sin skoltid inom det offentliga skolväsendet. Eleven har dock rätt till undervisning under längre tid, om eleven har ett särskilt behov av sådan undervisning.

Begränsningen gäller inte modersmålsundervisning i samiska, finska, meänkieli, romani chib, jiddisch eller ett nordiskt språk. Förordning (2008:97).

12 § Om beslut fattas att modersmålsundervisning för en elev skall anordnas inom ramen för skolans val eller utanför timplanebunden tid skall samråd ske med eleven och elevens vårdnadshavare före beslutet. Förordning (1997:599).

13 § En kommun är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk, endast om det finns en lämplig lärare.

En kommun är skyldig att anordna sådan undervisning om minst fem elever önskar undervisning i språket. När det gäller samiska, finska, meänkieli, romani chib eller jiddisch är kommunen skyldig att anordna modersmålsundervisning även om antalet elever är mindre än fem. Förordning (2008:97).

Skollagen (2010:800)

8 kap Förskolan

Modersmål

10 § Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

9 kap Förskoleklassen

Modersmål

10 § Förskoleklassen ska medverka till att elever med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

10 kap Grundskolan

Modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever önskar sådan undervisning i det språket.

Träder i kraft 1 juli 2011

Hälso- och sjukvårdslag (1982:763)

2 § Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen.

Vården skall ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård skall ges företräde till vården. Lag (1997:142).

2 b § /Upphör att gälla U:2011-01-01/

Patienten ska ges individuellt anpassad information om

1. sitt hälsotillstånd,
2. de metoder för undersökning, vård och behandling som finns,
3. sina möjligheter att välja vårdgivare och utförare inom den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, samt
4. vårdgarantin.

Om informationen inte kan lämnas till patienten ska den i stället lämnas till en närstående till patienten. Informationen får dock inte lämnas till patienten eller någon närstående om det finns hinder för detta i 25 kap. 6 eller 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller i 2 kap. 8 § andra stycket eller 9 § första stycket lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Lag (2010:243).

2 b § /Träder i kraft I:2011-01-01/

Patienten ska ges individuellt anpassad information om

1. sitt hälsotillstånd,
2. de metoder för undersökning, vård och behandling som finns,

3. sina möjligheter att välja vårdgivare och utförare inom den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, samt
4. vårdgarantin.

Om informationen inte kan lämnas till patienten ska den i stället lämnas till en närstående till patienten. Informationen får dock inte lämnas till patienten eller någon närstående om det finns hinder för detta i 25 kap. 6 eller 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller i 6 kap. 12 § andra stycket eller 13 § första stycket patientsäkerhetslagen (2010:659). Lag (2010:662).

2 e § Där det bedrivs hälso- och sjukvård skall det finnas den personal, de lokaler och den utrustning som behövs för att god vård skall kunna ges. Lag (1998:1660).